

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1900. Andra Kammaren. N:o 25.

Lördagen den 17 mars.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes den under förmiddagens sammanträde började öfverläggningen rörande *punkten 24 mom. b* i statsutskottets utlåtande n:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatsens fjerde hufvudtitel, omfattande anslaget till landtförsvaret; och lemnade dervid herr vice talmannen, som jemväl under eftermiddagen ledde kammarens förhandlingar, enligt förut gjord anteckning, ordet till

Ang. anslag till det fasta försvaret.

Herr Boström i Bodbyn, hvilken yttrade: Herr talman! Jag har inom statsutskottet deltagit i behandlingen af detta ärende och biträdt det slut, hvartill utskottet kommit, och jag vill därför nu yrka rent bifall till utskottets hemställan.

Det skäl, som dervid för mig är det bestämmande och som skiljer mig från mina kamrater i utskottet från denna kammare, är det, att jag anser Bodens bestående vara ett hufvudsakligt vilkor för bevarande af vår neutralitet och vårt oberoende. Det är detta skäl, som föranledt mig till den åsigt, jag har i denna fråga, och därför skall jag anhålla om bifall till utskottets förslag.

Herr A. Hedin, Stockholm: Herr talman! Det är med stor tillfredsställelse jag tagit kännedom om reservanternas framställning å sid. 148 i detta betänkande, och denna min tillfredsställelse gäller icke blott reservanternas yrkande, utan det gäller äfven deras motivering, då de nemligen uttala, att »tryggande af ön Gotland, hvars betydelse i fråga om värnandet af vår neutralitet ligger i öppen dag», bör komma före den föreslagna begynnelsen till en fästningsanläggning i Norrland.

Jag har i mina dagar läst många komitébetänkanden, som varit föga uppbyggliga, men jag har kanske aldrig med sådan bekräftelse i ett komitébetänkande läst uttalanden i en viktig fråga som de uti befästningskomiténs betänkande å sid. 130 förekommande, der nemligen befästningskomitén tyckes göra till sitt ett uttalande af två föregående departementschefer, att »man vid krigiska förvecklingar icke med säkerhet kan räkna på andra lef-

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)

vande stridskrafter till Gotlands försvar än den fåtaliga styrka, som der mobiliseras», och det yttrande af den näst föregående chefen för landtförsvarsdepartementet, att endast under en förutsättning, som väl numera aldrig någonsin kan inträffa, nemligen den, att Sveriges stridskrafter till sjös vore jemförliga med motståndarens, man skulle kunna anse »Gotland vara af betydelse för hela vårt lands försvar». Har således denna provins blifvit stäld utom de allmänna riksintressena? Och hvarför skulle det då vara omöjligt att för Gotlands försvar med säkerhet räkna på *andra* stridskrafter än den obetydliga styrka, som der kan mobiliseras? Icke lärer väl någon föreställa sig, att ett östersjökrig utbryter så opåräknadt hastigt, att det icke är möjligt att dessförinnan från fastlandet till Gotland öfverföra det tillskott i mobil försvarskraft, som för öns försvar är nödigt. Nej, ingen finnes, som påstår något sådant. Men jag fruktar, att man invänder, att öfverförandet från fastlandet af en del der befintliga stridskrafter skulle derangera försvarsplanen för den del af landet, som blefve beröfvad en del af der förlagda stridskrafter. Då frågar jag emellertid: om, i följd deraf att tillräckliga försvarskrafter ej finnas till förfogande på Gotland, vi förlora denna ö och en stormagt der sätter sig fast, säkerligen för att ej vidare lemna den, hvad hafva vi då vunnit, derigenom att vi vägrat ön det tillskott i mobil försvarskraft, som kunnat rädda den? Kan väl någon blunda för den påföljden, att den stormagt, som sätter sig fast på denna ö. den kommer också att kommendera i Stockholm? Då torde man, fastän för sent, komma till bättre insigt än den nuvarande departementschefens närmaste företrädare derom, att Gotland har någon betydelse för hela vårt lands försvar. Det har för mig varit en ljusglimt att läsa ett motsatt uttalande af de ärade reservanterna från denna kammare, och för det uttalandet, som, hoppas jag, skall visa sig hafva någon effektiv betydelse, skall jag alltjemt förbli dem erkänsam.

Befästningskomitén har i slutet af sitt betänkande, sådant det blifvit i tryck till Riksdagens ledamöter utdeladt, med lika mycken ifver och värme som äfvenledes ensidighet och på ett föga öfvertygande sätt uttalat sig om det fasta försvarets ofantliga vigt. Men huru har befästningskomitén i den föregående och drygare delen af sitt utlåtande tillämpat denna teori — teorin om det fasta försvarets ofantliga vigt — på svenska förhållanden i det af densamma framlagda förslaget till befästningsåtgärder? Den har tillämpat sin teori så, att den egentligen borde hafva följande affattning: »*ofullbordade* fästningar äro af allra största vigt för vårt lands försvar.»

En mycket ärad medlem af befästningskomitén, som i förmiddags inbjöd till en saklig debatt i frågan angående en fästningsanläggning vid Boden, en debatt, som han tyckes anse, att vi icke voro benägna för, att vi kanske äfven fruktade, han har, säger jag, förmodligen såsom en förebild till denna sakdebatt, utropat: huru skulle det fransk-tyska kriget år 1870 hafva slutat, om

Frankrike icke haft stöd af sina fästningsanläggningar! Han har jemväl sagt oss, att det »tal», som uppkom strax efter år 1870 och som gick ut på att åtminstone modifiera den rådande öfverskattningen af det fasta försvarets betydelse — att det talet nu borde tystna här i landet, såsom det, enligt hans åsigt, hade tystnat annorstädes. Till svar härå vill jag anföra — och jag hoppas, att det skall befinnas vara ett svar i sak — att ett olyckligare exempel åtminstone ur den nyare krigshistorien väl knappast hade kunnat uppletas, när det gäller att prestera ett bevis för det fasta försvarets bestyrelse. Metz var Frankrikes olycka i första hand och Sedan var det i andra hand. Hade Metz icke funnits, hade Bazaine icke kunnat i strid mot de befallningar han mottagit af kejsar Napoleon, då denne öfverlemnade befälet i hans hand och hos hvilken då åtminstone en glimt af förstånd ännu fans qvar — han hade icke kunnat, säger jag, under olydnad mot denna befallning blifva stående inom Metz' befästningar, utan han hade fått begagna den väg, som var fullständigt fri mot Châlons, och förena sig med den armé, som der stod, och denna fältarmé kunde kanske hafva räddat Paris. Det är ju omöjligt att svara på den frågan — ingen åtager sig det — huru det fransk-tyska kriget skulle hafva slutat, om ej fästningarna spelat den antydda rollen. Men så vida man icke har glömt 1870 års händelser, bjuder den enkla betraktelsen af faktiska förhållanden det antagandet — såsom åtminstone i hög grad sannolikt — att så lyckosbringande skulle kriget icke hafva kunnat sluta för Frankrike, som förhållandet verkligen blef. Den armé, som kapitulerade i Metz den 27 oktober 1870, räknade då 6,000 officerare och 173,000 man. Lägg härtill den styrka, som ordnades vid Châlons. Nu stängdes den förra armén inne och Bazaine lät uppehålla sig af de politiska förespeglingarna af och förhandlingarna med Bismarck, tills tiden hade gått så långt, att han fick lemna fästningen, Frankrikes förnämsta armé, 250,000 gevär, bortåt 1,600 artilleripjaser och öfriga förråd uti fiendens hand. Dermed var också den andra arméns öde besegladt. Der se vi, hvem det var, som »bands», om det var den jemförelsevis icke så ofantliga tyska armén — den utgjorde från första begynnelsen 180,000 man med endast fältartilleri — eller om det var den armé, som utgjorde Frankrikes sista förhoppning. Och sedan en längre tid hade gått, hade armén blifvit demoraliserad af hopplöshet, och man såg den dag till mötes, då de oundgängligaste förråden skulle börja att tryta. Då var man på tyska sidan redan så säker på sin sak, att general von Goeben, chef för 8. armékåren och sedermera — som bekant — efter Manteuffel chef för första tyska armén, genast efter fäktingen vid Woippy den 7 oktober 1870 kunde erbjuda fältmarskalk Moltke att afstå en hel armékår och, om så erfordrades, ännu mer trupper från den tyska cerneringsarmén, för att användas på en annan krigsskådeplats. Hvem var det, som blef *bunden*, om ej en väsentlig del af Frankrikes mobila styrka? Det betydde

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.

(Forts.)

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)

mer för Frankrike, än det betydde för tyskarne att afstå den cerneringsarmé, som inneslöt Metz.

Talaren hade icke heller rätt uti det påståendet, att det talet. som hördes efter 1870 och gick derpå ut att något begränsa den rådande öfverskattningen af det fasta försvaret, sedermera har tystnat. Nej, det har icke tystnat i *det* land, der man har minne af hvad fästningarna verkligen betydde 1870. Man har helt nyligen i Frankrike debatterat detta med anledning af förhandlingarna om försvarsbudgeten. Man har icke glömt 1870, man har icke heller glömt tidigare tilldragelser i Frankrikes historia — icke glömt, huruledes, när de allierade efter Waterloo marscherade mot Paris, 300,000 man voro bundna i fästningar. De skulle hafva kunnat gifva 1815 års fälttåg en annan utgång.

Talet har heller icke tystnat uti Belgien. När i april och maj 1892 belgiska representantkammaren och senaten höllo en räfstdebatt angående kostnaderna för Meusebefästningarna — jag hänvisar till de parlamentariska förhandlingarna för nämnda tid — så erinrade man, att, när förslaget om dessa befästningar först uppkom, det var icke blott civila, såsom den namnkunnige statsmannen, ministern, under lång tid chefen för de liberala, Frère-Orban, som förklarade dessa befästningsanläggningar för icke allena onyttiga, utan äfven för farliga; man citerade ock sådana yttranden af ingeniörgeneralerna Leclercq (1870), Brialmont (1871) och generalerna Eenens och Chazal (från någon senare tidpunkt). Och den meningen torde vara icke mindre allmän nu, sedan man har större visshet, än man kanske från början hade, derom, att trupper att förvara dessa fästningar saknas.

Samme ärade talare och ledamot af befästningskomitén svarade också en ärad granne på stockholmsbänken, att all pröfning, med undantag af den, som nu var hänskjuten till Riksdagen, och all utredning, som någonsin kunde behövas, redan skett i fråga om Bodenbefästningarna. Men han lär väl då icke hafva observerat hvad vi anmärkt som en brist i den utredningen, nemligen att man icke har uppgifvit för oss, hvarifrån befästningstrupperna skola tagas till en mängd af fasta platser, hvilken styrka behöfves, och huru denna afsöndring från den mobila armén kommer att inverka på fältarméns utsigt att kunna reda sig med sin uppgift. Derom finnes ingenting i befästningskomiténs betänkande, icke heller i den kongl. propositionen. Jag ser väl uti befästningskomiténs betänkande, att den vill trösta oss dermed, att till besättning uti fästningarna kunna »åtminstone till största delen» användas mindre krigsdugliga, mindre öfvade trupper — man begagnar härom uttrycken »landtvärn» och »andra uppådet» —, men detta anser jag vara ett tvetydigt tal. det är hvad man med ett danskt ord kallar för en »tilsnigelse». Det anföres visserligen, att besättningen i, snart sagdt, alla de franska fästningar, som belägrades år 1870, bestod af sådana mindre öfvade, mindre krigsdugliga trupper — dervid dock göres det anmärkningsvärda undantaget för Metz -- men jag tillåter mig att betvifla, att någon af de

sakkunniga här vill ikläda sig ansvar för det påståendet, att de franska fästningarna i öfrigt — såsom orden lyda i befästningskomiténs betänkande — hade till besättning, »åtminstone till största delen», trupper, jemförliga med andra uppådet af vår bevärning. Detta är ju trupper, som en gång i tiden hafva fått 90 dagars säkerligen i många afseenden otillfredställande öfning och som sedan icke haft någon öfning under loppet af, jag tager väl icke miste, sex å tio år. Är det verkligen en tillräcklig utredning för oss, att vi få veta, att »åtminstone till största delen» sådana trupper skola användas för att försvara våra fästningsanläggningar?

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)

Man har icke heller sagt oss, huru stort antal af armén behöfves för att förskaffa en från antalet synpunkt sedt tillräcklig besättning, vare sig i den tillämnade fästningen uppe i Norrland eller uti de andra fästningarna. Det kan väl icke vara meningen att påstå, att en fåtalig garnison skall vara tillräcklig att försvara en sådan anläggning mot en betydande cerneringsarmé. Under 1870 års krig — efter som det åberopats af befästningskomitén — hvarför blef Belforts försvar så berömdt, prisadt af fiende såsom af vän? Det är ganska visst, att en stor del af besättningen i Belfort bestod af hvad man med komitén — jemförelsevis — kan kalla »mindre öfvade» eller »mindre krigsdugliga» trupper. Men det var en ganska betydlig styrka, nära nog svarande mot cerneringsarmén. När den berömda kommandanten i Belfort den 18 februari 1871, således först 3 veckor efter stilleståndets afslutande, på grund af sin egen regerings befallning fick öfverlemnna fästningen till tyskarne, bestod hans armé af icke mindre — enligt en tysk källa — än 17 tusen och några hundra man samt närmare 400 officerare. Med den styrkan var det möjligt för honom att tillämpa hvad han sjelf har kallat sin »tekniska princip». Han förde icke ett passivt, utan ett aktivt försvar. Och om detta har han sagt, att ett sådant är möjligt, när man har tillräckligt med folk, *suffisamment de monde*; det var det han hade. Då, säger han, skall man försvara de fasta platserna på stort afstånd, fot för fot värna de yttre positionerna så långt som fortifikationernas artilleri når, för att hålla belägringskordongen på afstånd och tvinga fienden till en mängd för densamma förlustbringande attacker. Han skulle icke hafva kunnat göra detta med en liten garnison. Och denna var icke liten.

Vi läsa här någonstädes — det är på sid. 81 — utskottets betänkande herr statsrådet och chefens för landtförsvarsdepartementet uppgift om återstående kostnaden för anläggningarna vid Vaxholm och Oscar-Fredriksborg, Karlskrona, Karlsborg, Fårösund på Gotland och Göteborg. Jag förmodar, men jag är icke alldeles säker på, att med den återstående kostnaden menas den kostnad, som återstår, sedan man afräknat hvad som redan är beviljadt att utgå under loppet af detta år. I sådant fall är denna återstående kostnad 5,534,500 kronor. Dertill får jag väl

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
Forts.)

lägga det å femte hufvudtiteln åskade anslaget af 1,146,000 kronor, deraf 852,000 kronor för 1901 till bestyckning i Karlskrona och vid Fårösund. Läger jag tillsammans dessa belopp, kommer jag till 6,680,000 kronor. Den summan är inemot ett par millioner kronor större än det anslag, som uti den nu föredragna punkten är ifrågasatt. Den summa — säger jag — som behöfves för att i enlighet med befästningskomiténs förslag fullborda de nämnda fästningsanläggningarna, den är inemot två millioner kronor högre, än hvad som nu begäres för 1901 och 1902. Och likvisst föreslår man att derifrån taga bort en del för att använda till en liten *begynnelse* på en *ny fästningsanläggning!* Detta är — så ofördelaktigt det än må vittna om mitt förstånd — för mig fullständigt obegripligt, så vida jag håller mig endast till sakskäl.

Hur har man emellertid kommit ned till dessa oförväntadt låga kostnadsbelopp, kommit ned från den för blott 3 år sedan till 33 millioner kronor beräknade kostnaden för fästningsanläggningarna? Man har kommit derhän, derigenom att befästningskomitén reducerat det beräknade beloppet till blott omkring 21 millioner. Och huru har det gått till? Derom inhemtas uti det föreliggande betänkandet, att komitén har uteslutit vissa anläggningar eller bestyckningsåtgärder, som myndigheterna betecknat såsom nödvändiga (sid. 83); vidare på det sätt, att komitén alldeles för lågt beräknat kostnaden för de anläggningar, som komitén föreslagit, hvarför också myndigheterna måst föreslå en större eller mindre ökning af de utaf komitén angifna kostnadsbelopp, hvilken ökning i vissa fall uppginge till afsevärda belopp (sid. 82). Och om komiténs kostnadsberäkningar för dess reducerade förslag redan voro allt för låga, så befinnes, att de i detta ögonblick äro i ännu värre mån för låga, än de voro det vid den tidpunkt, då myndigheterna afgåfvo sina yttranden öfver komiténs förslag.

Jag läser nemligen å sid. 84 ett citat af herr statsrådet och chefens för landtförsvarsdepartementet yttrande till statsrådsprotokollet: »Å andra sidan förorsakade den högst betydliga stegringen i material- och arbetskostnad, uppgående exempelvis hvad vissa jern- och stålkonstruktioner beträffar till 40 procent och mera utöfver de för endast ett par år sedan gängse pris, och hvilka för närvarande ej visade någon tendens att falla, en väsentligt ökad så väl byggnads- som bestyckningskostnad och följaktligen äfven en motsvarande ökning i de af komitén beräknade belopp.» Om således någon nu skulle inbilla sig, att de här föreliggande siffrorna utgöra en något så när tillförlitlig beräkning utaf återstående kostnaden för de befästningsanläggningar, som jag nys nämnde, om någon skulle inbilla sig detta, är det påtagligt, att han tillsluter sina ögon och att han låter sitt omdöme kufvas under en tro, som icke rättfärdigas af någonting.

Här ha vi tillfälle att *kontrollera*, att beräkningarna äro *alldeles för låga* och således måste leda till missräkningar. Detta är icke doldt — och väl är det. Vi veta således hvad vi göra, så vida vi icke tillsluta ögonen. Men derutöfver kunna oförutseeliga

missräkningar inträffa, och det är väl icke sällsynt, att sådana inträffa i fråga om företag af denna beskaffenhet. Det har skett här i landet, och det har skett i andra länder.

Jag torde i detta hänseende få tillåta mig att anföra ett särskildt anmärkningsvärdt exempel ur den allra nyaste tidens befästningshistoria, nemligen missräkningarna i fråga om kostnaden för Meusebefästningarna i Belgien. Ursprungligen beräknades de till 24 millioner francs. Att sedermera inom kort beräkningen höjdes till 32 millioner francs, kunna vi lemna ur räkningen, därför att detta berodde derpå, att man i grund och botten förändrat planen för befästningarna vid Namur, från en fästning till en hel serie af fort. Men år 1887 framlade regeringen för parlamentet såsom definitiv och tillförlitlig en beräkning af 32 millioner francs. Vid den debatt om våren 1892, som jag nyss nämnde under hänvisning till belgiska parlamentets förhandlingar, uppgafs från flera håll, att ingenjörgeneralen Brialmont hade förklarat, att han icke vore i stånd att säga, hvad anläggningen slutligen och definitivt skulle kosta. Men regeringen deremot hade icke tvekat att förklara beloppet 32 millioner francs vara den totala och definitiva kostnaden. Sedan man året derpå, 1888, hade börjat arbetena och deraf lärt, hvad det var man hade för sig, då uppdagade man en missräkning på 22 millioner francs. Men det skulle icke stanna vid 54 millioner. År 1892 beviljades ett anslag af 11 millioner 7 å 8 hundra tusen, nära 12 millioner, francs. Jag vet icke, om den siffran är den definitiva. Jag vet det så mycket mindre, som under den förutnämnda debatten en af ministrarna uppgaf, att deficit var 17 millioner francs. Men vi kunna ju antaga, att den då beviljade summan — och jag har i de följande årens parlamentariska förhandlingar icke uppdagat något nytt anslag —, att den summa, jag nyss nämnde, var den slutliga fyllnadssumman. Således komma vi upp till 66 millioner francs. Det är betydligt mera än 32 millioner, som ursprungligen förklarades vara en alldeles säker siffra.

På de från flera håll uttalade anklagelserna mot regeringen, att hon icke ville tala om sanningen, förrän när den icke längre kunde döljas, svarade finansministern Beernaert, att regeringen alltid gått till väga med fullkomlig öppenhet, och det enda fel, man kunde förebrå henne, vore, att hon med »alltför mycken tillit» år 1887 proklamerat, att 32 millioner voro tillräckliga.

Här föreligger nu en plan med mycket lågt beräknade minisiffror, tillkomna på det sätt, jag nyss förut sagt. Vi veta således, att dessa siffror icke äro på långa vägar att lita på. Och likväl vill man icke tillåta, att det belopp, som nu begärts, fördeladt på två år, och som med närmare två millioner understiger den förut nämnda summan — säkerligen alldeles för låg äfven den — som skulle erfordras för att fullborda de befästningar, som jag uppräknat, man vill icke tillåta, att det får användas till detta ändamål, utan derifrån skall tagas bort en större eller mindre del till begynnande af en ny fästningsanläggning. Det är

Ang. anslag till det fasta försvaret.
(Forts.)

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)

således påtagligt, att hvad man här i främsta rummet åsyftar, det är att förma Riksdagen att nu *gifva på hand* för Boden. Det är icke någonting annat. —

Ty det är ju alldeles gifvet, att den summa, som skall tagas bort ifrån det belopp, som är så alldeles otillräckligt för de öfriga fästningsanläggningarnes fullbordande, mycket väl kan tillsammans med andra och större belopp användas på ett enda år, i fall man en gång komme att bevilja medel till en ny fästningsanläggning, och att således, derigenom att man bifaller *reservanternas* förslag, alldeles icke det allra ringaste uppskof behöfver förorsakas uti anläggningen och fullbordandet af en fästningsanläggning i Norrland, derest Riksdagen blir öfvertygad om, att en sådan bör komma till stånd. När man emellertid med sådan ifver påyrkar, att vi, i stället för att påskynda fullbordandet af de gamla befästningsanläggningarne, påskynda fullbordandet af det 1819 påbörjade Karlsborg, påskynda afhjelpandet, sådant det nu kan blifva, af det bedröfliga förhållandet, att Gotland ännu i flera år skall vara fullständigt värnlöst mot den minsta *coup de main*, så gifver man från deras sida, der öfvertygelsen om Bodens nödvändighet och förträfflighet dock visar sig så liflig och varm, ett vittnesbörd om eller anledning att uttyda saken så, som om de sjelfva skulle anse saken vara sjukare än någon utaf oss, som äro — i allt fall *nu* äro — motståndare till detta företag, någonsin ansett den vara. Det är ett plottersystem, som det synes mig icke nu vara för tidigt att komma ifrån. Jag hemställer till dem, som med lugnt sinne se, att de allra nödigaste försvarsåtgärder på Gotland uppskjutas längre tid, än som kunde vara behöfligt, hvad glädje de skola hafva af sitt votum, om den olycksaliga dag en gång skulle komma, då Gotland icke längre befinner sig i svenska händer, hvad tröst de skola hafva derutaf, att man då har börjat ett företag, om hvars fullbordande så långt, att det kan tjena till någon nytta, man ännu icke har någon föreställning, börjat ett sådant företag uppe i Norrland.

Detta är de betraktelser, som leda mig att anhålla, att kam-maren behagade bifalla reservanternas förslag.

Herr Kardell: Efter de uttömmande anföranden, som blifvit hållna af herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet äfvensom af herr greve Hamilton, har jag icke mycket att säga, då jag kommer att hemställa om bifall till utskottets hemställan. I egenskap af ledamot i befästningskomitén vill jag dock yttra några ord.

För min del kan jag icke — jag säger det med anledning af reservanternas uttalande — förstå, hvad frågan om afslutandet af redan påbegynta befästningsarbeten äfvensom om befästandet af Gotland eller Göteborg har att göra med frågan om en fästning i öfre Norrland. Mig förefaller det, som om försvaret af norra Sverige vore en lika helig sak som försvaret af någon annan del af vårt land, och en sak, med hvilken man

snarast möjligt borde taga i tu. Den föregående ärade talaren anklagade befästningskomitén för att den icke tänkt tillbörligt på Gotlands försvar. Vi hafva dock åtminstone framlagt förslag, gaende ut på att fullt trygga Gotlands neutralitet under ett eventuelt krig mellan stormagter. Vi hafva icke ansett oss kunna göra mycket mer. Ty man kan omöjligt öfvervinna naturförhållandenas magt eller förvandla Gotland till ett nordiskt Gibraltar; och i alla fall är det klart, att en fiendtlig magt, som beherskade Östersjön, skulle förr eller senare, äfven om vi före krigets utbrott sändt ett betydligt antal trupper dit, sätta sig i besittning deraf.

Hvad Karlsborg beträffar, uttalade den föregående talaren också såsom sin åsigt, att det snarast möjligt borde göras färdigt. Man har arbetat derpå öfver 80 år, men ännu är det icke färdigt. Herr Höjer har ock här uttalat den tanken, att Boden skulle kunna blifva ett nytt Karlsborg. Jag kan icke förstå detta resonnement. Orsaken till, att Karlsborg icke blifvit färdigt, har varit den omständigheten, att svenska folket aldrig kunnat förlika sig med tanken på ett centralförsvar. Denna tanke uppkom med anledning af Napoleons motgångar i Ryssland år 1812. Men det var säregna förhållanden, den ryska vintern m. m., som då ledde till hans olycka. Man tänkte sig emellertid, att förhållandena i Sverige skulle kunna komma att gestalta sig lika, så att vi vid ett eventuelt angrepp icke skulle hafva annat att göra än att draga oss tillbaka till de innersta delarne af landet. Vid Karlsborg skulle den afgörande striden upptagas, och då skulle vi slå fienden, sedan han genom framryckandet i vårt land blifvit försvagad. Men det är en egendomlig uppfattning. Ingen menniska kan undra på, att icke vårt folk kunnat se något rimligt i den tanken, och om antalet af dem, som satt sig emot centralförsvarsidén, ökats mer och mer. För öfrigt anser jag för min del, att det ej brådskar med Karlsborg. Vi må afsluta det arbetet, så snart vi kunna.

Den ärade talaren uttalade sig äfven mot fästningar i allmänhet. Han tycktes anse, att man ej skulle hafva stor nytta af dem, och sökte visa det genom exempel från främmande länder. Han talade om Metz och sade, att det var Frankrikes olycka. Jag har hört sägas, att det *icke* var Metz, utan *Bazaine*, som var Frankrikes olycka. Han blef ock dömd såsom förrädare, som bekant är. Å andra sidan nämndes Belfort. Men det är känt, att det höll sig till krigets slut; och just den omständigheten, att den franska fanan ända till dess svajade deröfver, gjorde, att denna del af Elsass i fredsslutet bevarades åt Frankrike.

Han talade ock om faran af att splittra försvarskrafterna på många fästningar. Men här är ju fråga blott om en. Frankrike har en hel rad fästningar efter norra, östra och södra gränsen; och fransmännen erkänna sjelfva, att det är för många. Allmänt anser man nu, att man bör koncentrera försvaret på en eller annan stor fästning. Hvad oss beträffar, är ju, som sagdt, fråga blott om denna fästning, som skulle hindra en fiende att intränga norrifrån öfver vår enda öppna landgräns. I sammanhang härmed

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)

vill jag erinra derom, att vi alltid i äldre tider haft vår östra gräns befästad. Vi hade den starkt befästad, då det svenska väldets gräns stod i Ladoga. Sedan hade vi fästningslinien Fredrikshamn—Villmanstrand—Nyslott; längre fram hade vi Sveaborg. Efter Finlands förlust ansågs ej nödvändigt att bygga någon fästning der uppe af skäl, som här förut angifvits. Förhållandena hafva emellertid på senare tider ändrats betydligt; och nu anser man, att ett anfall på vårt land skulle kunna med jmförelsevis betydande stridskrafter utföras öfver vår norra gräns. Ja, det är antagligt, att, om det — hvilket Gud förbjude! — skulle komma till ett krig, själfva hufvudanfallet skulle komma att ske öfver vår norra gräns, i synnerhet om de jernvägar, som nu byggas på ömse sidor om Bottenhafvet, då mött hvarandra i Haparanda. Detta utesluter icke, att äfven bianfall skulle kunna företagas, och det i så fall öfver sjön. Men det är en bland strateger känd och erkänd sats, att, om en magt har att välja mellan att göra anfall till lands och till sjös, den i allmänhet föredrager det förra, emedan det senare är förenadt med större vanskligheter. Man skulle således nästan kunna taga för gifvet, att ett eventuelt anfall skulle ske landvägen. Men det låter äfven tänka sig, att fienden icke hade något val. Antag, att de politiska förhållandena blefve sådana, att vi vore förenade med en stormagt, som tillsammans med oss beherskade Östersjön. Då skulle vår motståndare ej hafva annan utväg än att gå öfver den norra gränsen. Huru viktigt då, att vi hafva vår norra gräns befästad! Det är ju antagligt, att den sjetta arméfördelningen, som gifvetvis skulle vara underlägsen den inbrytande fienden, icke skulle kunna utan stöd af en stark fästning upptaga striden med honom. Utan en fästning skulle denna arméfördelning allt mer nödgas draga sig tillbaka, och vi skulle svårligen kunna hindra fienden att intränga djupt i landet. Gifvet är ock, att de områden, fienden då finge besätta, icke sedan skulle lemnas tillbaka, utan vore för alltid förlorade. Så har varit förhållandet i äldre tider; endast sällan och undantagsvis har det inträffat, att af fienden besatta områden blifvit oss återgifna. Här behöfves ovilkorligen en fast punkt, vid hvilken våra trupper kunna samla sig, från hvilken de kunna rycka ut mot fienden och dit de, om de blifva slagna, kunna återvända, en fast punkt, der förråd af alla slag finnas hopade, så att ej försvarskåren måtte bli nödsakad att afsända detachement för att skaffa sådana, en fast punkt, som hindrar fiendens framträngande söderut. Således, det är efter mitt förmenande en *nödvändighet*, att en dylik fästningsanläggning kommer till stånd.

Nu är det frågan om, hvarest en sådan bör anläggas. Jo, den bör säkert, såsom redan är utveckladt, anläggas vid Boden. Det är ej lämpligt att anlägga den vid Torne elf; der skulle en fästning icke göra den ringaste nytta, den skulle icke kunna tjena hvarken till operations- eller till förrådsfästning. Vidare har grefve Hamilton förut utveckladt, att någon fästning vid Kalix elf ej kunde komma i fråga, ty ett sådant företag skulle blifva för dyrt.

Deremot skulle en fästning med fördel kunna anläggas vid Lule elf, vid Boden, der elfvens stränder tränga sig tillsammans. Nedanför Grubban, nära Boden, vidgar sig elfven betydligt och flyter lugnt fram, så att fartyg kunna gå upp dit. Farvattnet är visserligen krångligt, men mindre fartyg kunna dock, som nämndt är, gå fram ända upp till Grubban. Möjligen skulle man kunna tänka sig, att till och med kanonbåtar skulle kunna gå in der. Det skulle vara en stor fördel för oss, om vi kunde förlägga sådana nedanför Boden. De skulle kunna störa fiendens förbindelser och gående utför elfven, hindra honom att gå öfver densamma.

*Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)*

Någon fara för att fientliga kanonbåtar skulle falla på den idén att gå uppför Lule elf kan icke förefinnas, ty om de lade sig t. ex. vid Grubban nedanför fästningen, skulle de vara prisgifna åt undergång. Deras projektiler skulle deremot ej kunna göra någon skada alls på Bodens granitvallar till följd af den elevation de skulle nödgas gifva sina kanoner.

I ett för allt kan jag således icke annat än anse, att det är nödvändigt att vi besluta oss för att bygga denna fästning och att vi göra det med det allra första, att vi göra det samtidigt med det att vi uppföra våra öfriga nu ifrågavarande fästningar.

Det är, som jag redan sagt, klart, att öfver norra gränsen kan ett anfall företagas mot oss vid hvilken årstid som helst, sommar såväl som vinter, under hvilka politiska förhållanden som helst, vare sig vi stå ensamma eller hafva allierade. Ett anfall mot sjöfästningarne, t. ex. Stockholm eller andra sydligare delar af vårt land, kan företagas endast om sommaren och under sådana politiska förhållanden, då vi stå ensamma och icke i förening med någon allierad beherska Östersjön. Finnes en befästning vid Boden, är det visserligen troligt, att vi icke under alla förhållanden skulle kunna hindra en fiende att framtränga, men vi skulle dock ha en *möjlighet* att bjuda honom halt. Finnes deremot *icke* en sådan befästning, skulle han tränga allt längre fram åt söder, och öfre Norrland skulle gå förloradt, derför att det blifvit lemnadt värnlöst.

Jag kan i detta sammanhang icke annat än uttala min förundran deröfver, att en ärad vän och kamrat på stockholmsbänken i förmiddags uttalade sig som han gjorde, då han nämnde att regeringen tänkt knipa norrländingarne med sitt uttalande, att Norrland skulle gå förloradt, om icke en befästning anlägges vid Boden. Hvad mig beträffar, så är min solidaritetskänsla och jag tror äfven öfriga norrländingars solidaritetskänsla med våra längre söderut boende landsmän så stark, att vi djupt skulle sörja, hvilken del af Sverige än ginge förlorad. Honom deremot synes det förefalla, som om endast *norrländingarne* skulle bekymra sig om Norrlands förlust, icke svenskarne i allmänhet.

Jag vill icke upptaga kammarens tid längre, utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herrar *Öberg* och *Bergström* i Skidsta instämde i detta yttrande.

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)

Herr Andersson i Vestra Nöbbelöf: Jag vill icke förneka, att den föreliggande frågan har en mycket djupt ingripande betydelse för vårt land, och jag vill ej heller, att frågan skall betraktas allenast ur norrländsk synpunkt. Den bör betraktas ur *svensk* synpunkt, och vi böra enligt min tanke behandla den som en *svensk* angelägenhet, icke blott som en nordsvensk angelägenhet. Jag har ock under hela tiden jag varit med om behandlingen af den föreliggande frågan sett den uteslutande ur den synpunkten. Jag hade icke varit utan en viss betänksamhet, såsom grefve Hamilton nämnde, då jag och min medreservant skrefvo vår reservation, det medgifver jag villigt, och vi kände densamma äfven under hela vårt arbete. Jag beklagar, att jag icke kan säga densamma om grefve Hamilton. För mig syntes det, som om hans ståndpunkt var gifven, åtminstone allt ifrån det han kom in i komitén.

Här har talats så ofantligt mycket om Gotlands försvar. Min öfvertygelse är, att Gotland har en stor betydelse — och kanske större betydelse än vi tänka — i fråga om vårt lands försvar och i fråga om bevarandet af vår neutralitet. Här är dock icke fråga om det. Frågan är: skall Riksdagen hålla på sitt en gång förut beslutade uttalande, att vi ej böra anlägga nya befästningar förr än vi ha de gamla något så när färdiga, eller skall Riksdagen gå ifrån detta beslut och gifva sig in på byggandet af nya fästningar. Jag kan icke komma till annat resultat, än att jag tycker, att vi borde hålla på det beslut Riksdagen en gång fattat. Jag har också den öfvertygelsen, att frågan om att anlägga en befästning vid Boden behöfver ytterligare utredning. Jag har kommit till den öfvertygelsen af den behandling, som frågan undergick i komitén. En förskansning eller ett spärrfäste vid Boden skulle enligt min mening hafva en ganska väsentlig betydelse för försvaret af Norrland, men jag kunde aldrig komma till den öfvertygelsen, att en fästning af det omfång, som här föreslagits, skulle hafva den stora betydelse, som herrarne vilja tillskrifva densamma. Nu kunna herrarne säga: är icke den frågan tillräckligt pröfvad förut? Är den icke utredd? Då kan ju aldrig någon vidare utredning behöfvas eller ifrågakomma. Ja, detta kan visserligen sägas, men jag tror, att äfven vi, som uttala oss mot det föreliggande förslaget, hafva skäl för *vår* mening. Redan för åtskilliga år sedan tillsattes en kommission, eller hvad jag skall kalla den, ty det var icke någon komité. Den bestod af en del personer med en mycket högt stående person som ordförande samt åtskilliga generaler, som gjorde undersökningar i Norrland i fråga om vidtagandet af åtgärder för upprätthållandet och bevarandet af vår neutralitet. Denna kommission afgaf ett mycket digert och ganska utredande betänkande, deri det också föreslogs ett stöd i form af en befästning i Norrland, men den kom till en helt annan uppfattning af frågan. Jag tror, att kommissionens förslag slutade på en summa af blott 1,300,000 kronor, hvilket den i sitt

betänkande ansåg vara någorlunda tillfredsställande för neutralitetens bevarande.

Sålunda se herrarne, att vi hafva ett fullkomligt godt stöd för vår mening, att de föreslagna åtgärderna icke äro de enda, som kunna göras och som kunna vara nyttiga och goda för Norrlands försvar.

Den siste talaren nämnde, att det var endast därför, att Belfort kunde hålla sig, som fästningen bibehölls åt Frankrike. Om jag icke missminner mig — och det tror jag att jag icke gör — öfverlemnades Belfort af fransmännen till tyskarne, och således höll sig denna fästning icke till fredsslutet. Hvad betydelse hade då fästningen, sedan den franska flaggan blifvit struken på densamma? Jag har ännu icke hört någon, som kunnat säga, hvilken stor betydelse någon landtfästning haft i något af de senare årens krig. Här bara talas om, huru »nödiga» och »nyttiga» fästningar äro. Här är en tablå, som visar 18 fästningars ställning under de senaste krigen, och af dem är det blott 3, som kunnat hålla sig. Derför, mina herrar, är det min mening, att en fästning af det föreslagna omfånget icke har den betydelse, som herrarne vilja tillmäta den.

Nu säges det, att en fästning vid Boden är så nödvändig, därför att vi dit skulle kunna föra våra sårade och der samla lifsmedel och att trupperna kunna draga sig dit, när de möjligen blifvit slagna.

Ja, naturligtvis måste trupperna draga sig tillbaka, i fall en invasion skett i öfre Norrland, under skydd af fästningens murar. Enligt min mening ligga de lugnt der inne. Jag tror, att det läge, som befästningskomitén föreslagit, är godt. I detta afseende tror jag, att en fästning skulle hålla sig ganska länge, om den är ordentligt försvarad. Men huru länge tro herrarne, att, om vi på allvar anfölles af en mäktig fiende och vi icke kunna beherska Östersjön, våra förbindelser med fästningen skulle kunna ega bestånd? Jag tror icke, att det skulle dröja länge, förrän jernvägen blifvit upprifven. Om en arméfördelning drifves in i Boden, har jag hört yttras af de militära myndigheter, jag rådfrågat, att det skulle behövas två arméfördelningar för att cernera Boden, och hvad betyder det för den fiende, som vi hafva att räkna med. Men sedan ligger vår sjette arméfördelning der den ligger, ty icke lär den kunna taga sig ut från Boden och icke lära vi kunna blotta det öfriga Sverige på trupper för att komma den till undsättning. Jag är ingalunda emot all befästning vid Boden. Jag har från första början sagt, att ett litet fast stöd behöfva vi deruppe, men jag tror, att detta förslag är olämpligt, ty derigenom innesluta vi våra arméfördelningar, som kunde och borde vara på rörlig fot. Det nämndes af den föregående talaren, att trakten kring Lule elf vore så lämplig för en fästning, därför att der kanonbåtar kunde gå upp till Grubban och finna stöd; deremot kunde inga fientliga båtar gå dit upp. Ja, nog akta de sig för Grubban. Det lär nog vara så, att ingen främmande magt vågar låta sina

*Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)*

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.

(Fortis.)

båtar gå upp dit, ty de måste hålla sig på afstånd från fästningens kanoner. Men de kunna landsätta folk, vapen och ammunition, derest vi icke kunna beherska Bottniska viken. Dessutom är det väl något, som alldeles uppenbart låter sig göra, att, om 6:te arméfördelningen cernerar i Boden, det sedan icke blir svårt för fienden att gå öfver Lule elf hvarken vid Gäddviken eller Afvan, der det är färjplatser. Det lär väl icke vara någon svårighet för dem att med sina prämar landsätta trupper och förfölja de våra och så undan för undan tränga fram allt längre åt söder. Deremot är min fullkomliga öfvertygelse, att om denna arméfördelning vore lös och finge stöd från en annan arméfördelning, skulle dessa fördelningar förenade ega större utsigt och möjlighet att arbeta för öfre Sveriges försvar, än om den ena fördelningen låge inne-sluten.

Af allt detta har jag icke kunnat komma till annan öfvertygelse, än att detta förslag behöfver en ny och fullkomlig utredning, hvarvid särskildt borde tagas i öfvervägande, om der kunde behöfvas mera än ett spärrfäste af mindre omfattning, som hindrade fienden att gå rakt på våra jernvägar. Jag tror, att detta skulle vara ett lika stort stöd, ja, kanske ett ännu större. Hvad åter angår den årliga besättningen, veta vi icke, hvilka kostnader den kan medföra. Men visst är, att det icke blir småsummor.

Jag yrkar bifall till reservanternas förslag.

Herr Kronlund: Herr vice talman! Den bemärkte talare på stockholmsbänken, som städse med skärpa och politisk fram-synthet framhållit nödvändigheten af Gotlands försvar, torde dock kunna medgifva, att det bästa ofta är en fiende till det goda, och att önskvärdheten af en fästning på Gotland icke bör hindra oss att göra hvad vi kunna för Norrlands fasta försvar.

Här har anförts såsom ett talande exempel på fästningars obehöflighet förhållandet med Metz. Men det var exemplet af en fransk landsförrädare, marskalk Bazaine. Jag tror icke, att man bör använda sådana exempel såsom bevis i fråga om vårt lands fasta försvar. Jag tror, att herr Hedin är en alltför varm foster-landsvän för att antaga, att vi i farans stund böra räkna med landsförrädare.

Herr Hedin påpekade, att en fästning i Norrland kräfde mycket rörligt försvar. Men jag undrar, om det icke komme att visa sig, att utan en fästning vid Boden vårt behof af artilleri, kavaleri och infanteri skulle i väsentlig grad förstoras.

Herr Höjer syntes antaga, att Boden-befästningen vore en specielt norrländsk fråga, och att vi norrländingar såsom sådana särskildt skulle rösta för Bodens befastande. Jag vill då säga herr Höjer, att jag såsom *svensk* röstar för Bodenbefästningen och såsom *svensk* inser nödvändigheten att uppbjuda allt hvad vi kunna för att kunna försvara denna aflägsna landsända. Vi se, huru de små staterna här i Europa befasta sina gränser och förskansa sig mot sina grannar. Endast vi nordbor lemna våra gränser, våra

norrländska gränstrakter obefästa. Vägen ligger jemn och öppen till vårt utvecklingskraftiga Norrland med dess dragningskraft, blottad på folk, blottad på försvar, utan möjlighet för oss att der kunna möta en främmande fiendtlig styrka och uppehålla den. Norrland upptager — jag medräknar då de norrländska fyra länen — 60 % af Sveriges areal och torde med sina produkter upptaga ett hundratal millioner af Sveriges handelsbalans. Huru tröstlöst skulle icke ett försvar af denna nordliga del blifva för vår armé utan en enda fast punkt, der uppe med en 110 å 120 mil från de centrala delarna af vårt land, opererande i trakter, dit förnödenheter af alla slag måste tillföras den. Om därför i dessa traktors granitberg vid Lule elf eller Kalix elf funnes en fästning, skulle vi derigenom hafva ett stöd för våra operationer der uppe. Men en fästning låter icke bygga sig i hast. Sa låt oss då i tid bygga ett dyrkfritt lås för den öppna dörren mot öster, derifrån faran antagligen i första hand hotar. Låt oss bygga en klippborg för vårt rörliga försvar för att gifva det ett säkert stöd emot en mächtig fiendes angrepp. Utan den är i sådant fall Norrland förloradt. Men en amputation af de nordliga delarne skulle inverka på hela vårt land, hela vår samhällskropp komme att förblöda och vår sjelfständighet att förintas. Man tycker, att ett uppskof på ett år icke betyder så mycket. Jo, det betyder nog mycket. De händelser, som bestämma krig och fred i våra dagar, regleras ej af vår vana att skjuta upp och skynda långsamt. Dessa händelser, de politiska faktorer, de komplikationer, som bestämma dem, dessa förhållanden utveckla sig långt hastigare i våra dagar än vi kunna ana. I ett farans ögonblick kunna vi stå der utan försvar och riskera att röna den värnlöses lott. Jag hörde nyligen en representant på skånebanken säga enskildt: »ja, men det är ju ingen öfverhängande fara; vi ha ju lugnt och fredligt». Ja, mina herrar, vi lefva i fredslöftenas tid. Men har någon starkare än i våra dagar stält sig tviflande gent emot dessa fredsförsäkringar, har man någonsin förut sett dessa fridslöften så som i våra dagar illustreras af kapprustningar, af vapnens och våldets förödelse. Politiken har sällan i ett mera öppet språk förkunnat, att magt går före rätt. Man kommer då och säger, att vårt försvar är för dyrt. Men jag håller före, att *intet* är för dyrt, *inga* uppoffringar för stora, då det gäller att värna vårt land, dess frihet och sjelfständighet. Det är ju ur *dessa* synpunkter, som denna fråga bör ses. Och det är äfven detta, som bestämmer mig att yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herrar *Emthén* och *Wiklund* förklarade sig instämma med herr *Kronlund*.

Herr *Boëthius*: Herr vice talman! Då jag tagit mig friheten att med några ord söka bemöta hvad som anförts mot be-
fästandet af denna punkt vid *Boden*, vill jag i första rummet

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)

vända mig mot den ärade talaren på stockholmsbänken — min personlige, ehuru tyvärr icke min politiske vän — hvilken fann lämpligt att öppna denna debatt, möjligen för att de ärade reservanterna sub magni nominis umbra skulle få större frimodighet att yrka bifall till sin reservation. När jag hörde honom tala om hypnotiserade befästningskomitémedlemmar, kunde jag icke underlåta att tänka: »den ärade talaren må väl om någon vara hypnotiserad i försvarsfrågan». Hvari denna hypnos består vill jag, herr vice talman, icke närmare inlåta mig på, men *det* vill jag säga, att allt ifrån den första stund jag kom in i kammaren, har jag i hvarje försvarsfråga sett honom göra allt för att Sverige en dag skulle stå värnlöst. Och dervid har han alltid gått till väga på det sättet, att, när det gällt *en* försvarsfråga, har det hetat: »*detta* kan jag icke vara med om, ty det finnes så mycket annat, som är viktigare», och när så något af detta andra kommit före, då har han haft något annat, som varit viktigare, och så har han gått från den ena positionen till den andra. Han förklarade, att han kände sig så innerligt väl tillfreds med att alltid ha röstat så som han gjort i försvarsfrågan. Men jag undrar, om han verkligen känner sig väl till mods med att han här om året sökte motverka försvarsanstalter i Stockholms skärgård. Åtminstone strider detta mot hans yttrande i dag, då han talade om fästningar i Norrland och sade, att det var *här* omkring Stockholm, som ett krig skulle afgöras. Nu har han visat ett så ovanligt intresse för Gotland, och det är den ärade talaren icke ensam om på stockholmsbänken. Men jag frågar: tror någon, att vi kunna koncentrera vårt försvar till Gotland. Kunna vi väga att på detta sätt sätta allt på ett kort? Detta skulle vara det enda rätta ur neutralitetens synpunkt, säges det. Jag vågar påstå, att Bodenfästningen har också sin betydelse ur neutralitetens synpunkt. Hvad vi än göra för Gotlands försvar, kan det hända, att vi ändock *icke* kunna hålla ön; om vi kunna hålla den, så kan det hända, att t. ex. i ett krig mellan England och Ryssland England bemäktigar sig en annan svensk hamn. I båda fallen säger Ryssland: neutraliteten är bruten, och hvad ligger då närmare till hands för Ryssland än att för att erhålla kompensation besätta Norrbotten. Men finnes det då en stark fästning der uppe i Norrbotten under ett sådant världskrig, tror jag, att till och med en stormagt skall betänka sig, innan den låter sina trupper der inrycka med risk att binda en betydlig styrka utanför en fästning. Sålunda *just* för att bevara vår neutralitet, just ur *denna* synpunkt är Bodenfästningen så nödvändig. Men nu har en annan ärad talare på stockholmsbänken, hvilken jag måste tillerkänna större auktoritet än den först nämnde, sökt bevisa med historiska exempel från fransk-tyska kriget, att fästningarna icke göra någon nytta. Jag är icke specialist i krigshistorien, men jag vågar dock påstå, att denne talare, ehuru han är mycket hemma i Frankrikes historia, i denna sin framställning icke varit *fullt* exakt. Ty, mina herrar, olyckan vid Metz berodde icke på den fiendtliga belägringen, utan

på felaktiga operationer, hvarigenom hela den stora armékåren blef der innestängd. Möjligt är ock, att Metz ej var tillräckligt stort för att kunna längre tid rymma en så stor styrka. ehuru det vågar jag icke säga med bestämdhet. Hvad jag deremot kan påstå, är, att Metz' befästningar då *icke* voro fullbordade, och att *detta* var en väsentlig anledning till dess fall. Detta visar emellertid just, för hvilken fara vi blottställa oss genom att i fråga om det fasta försvaret ständigt skjuta upp och skjuta upp. För öfrigt är det att märka, att sedan Metz kommit i tyskarnes händer, så hafva de skyndat sig att befästa det och gjort det så kraftigt, att Metz nu är en af Europas förnämsta fästningar. Om nu, mina herrar, fästningar icke ha någon betydelse för krigföringen, skulle väl sådana auktoriteter som Moltke och den tyska generalstaben hafva låtit lägga ned sådana summor på Metz?

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)

Och så Belfort! Det är säkert, att just Belforts långa försvar var orsaken till att detta stycke af Elsass dock stannade hos fransmännen.

Men vid sidan af dessa erfarenheter från fransk-tyska kriget hafva vi dessutom att sätta erfarenheterna från det nu pågående kriget. Jag vet icke, om jag hörde rätt, men jag tyckte mig höra, att den ärade talaren på skånebanken frågade, om man kan draga fram någon händelse ur krigshistorien, som visar, att fästningar hafva någon betydelse. Hvar och en, som läser tidningarna, har dock sett, hvad Ladysmiths försvar betydde. Ladysmith var dock icke en så stark fästning, som Boden är beräknad att blifva, och därför måste Buller göra dessa oerhörda uppoffringar af folk för att undsätta det. Vore nu vid ett krig hos oss Boden ordentligt befästadt, då behöfde vi icke genast kasta alla våra trupper från det centrala Sverige dit upp till undsättning af öfre Norrland.

Nu säger man emellertid: de militära auktoriteterna stå emot hvarandra i denna fråga. Men, mina herrar, jag frågar eder: hvilka äro dessa militära auktoriteter? Jo, på ena sidan är det fullt klara auktoriteter, det är män, som handla under embetsmannansvar, från krigsministern till dem, som äro specialister i facket. Hvilka äro åter de auktoriteter, som man anför gent emot de förstnämnda? Det är icke mer än en, som uttalat sig mot Boden och gjort det under embetsmannansvar; och det är en specialist i sjövapen, som kanske här yttrat sig något ensidigt från sjövapnets synpunkt. Men hvilka äro de andra auktoriteterna? Jag har frågat många, men icke fått svar. Hvad som åberopas är löst tal på middagar, på supéer, kanske i sammanbindningsbanan eller anonyma artiklar i tidningarna. Mina herrar, är Boden en sådan förlorad position, som man utmålar den att vara, då anser jag, att, om en man är öfvertygad om detta, och om han sitter inne med sakkunskap, det är en sådan persons ovilkorliga skyldighet att träda fram under öppet visir för att hindra Sveriges folk och land från en sådan olycka som att kasta bort millioner deruppe. Gör han det *icke*, då förklarar jag honom *ovederhäftig* och behöfver icke taga hänsyn till hans auktoritet.

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)

De andra auktoriteterna, hvilka hafva uppträdt öppet och under embetsansvar, de hafva sagt oss, att detta är det enda sättet att försvara Norrland. Och under sådana förhållanden står det åtminstone för mig, såsom icke sakkunnig, klart, att det är min ovilkorliga skyldighet att mer tro på dem.

Mina herrar, vi hafva lyckan att bebo ett fritt land, och tidens tecken torde kunna vara oss en maning att tänka på, hvad denna lycka innebär. Detta land har på det sista årtiondet, jag kan nästan säga blifvit tillökadt med en ny värderik provins. Det är Norrbotten, hvilket såsom ett diadem af dyrbara metaller kröner modren Sveas panna. Skulle vi icke vilja göra det yttersta för att försvara denna provins? När jag tänker på motsatsen, känner jag mig frestad att med skalden utropa: »Utan själ och utan hjerta måste väl den men'ska vara» etc. Men jag vet, att *alla* här vilja det, om också några äro »hypnotiserade». Till dem, som ej vilja Norrbottens försvar, räknar jag alltså icke de ärade medlemmarne af statsutskottet, reservanterna. Ty de hafva icke nekat anslag till Boden, utan endast talat om ett uppskof.

Men, mina herrar, hvad betyder detta uppskof? Vi hörde det i förmiddags af chefen för landtförsvarsdepartementet. Det betyder åtminstone ett års uppskof med arbetet på Boden. Och detta år, ja, detta år, på *det* kan allting hänga. Det kan hända, att det blir just det året, som gör att Boden blir ett Metz, som vållar icke blott Norrlands, utan hela Sveriges olycka. Jag förvånar mig öfver deras mod, som våga att påtaga sig ett sådant ansvar. Jag afundas dem det icke, och om, det Gud förbjude, den stund skulle komma, då genom denna uppskofspolitik Norrbotten ginge förloradt, då beklagar jag dem, därför att de utom den allmänna smärta, som ju för hvar och en af oss skulle kännas bitterare än döden, nödgas hafva äfven den smärtan att med *sina* personer hafva bidragit till en sådan olycka. Som jag, herr talman, icke vågar påtaga mig ansvaret för något dylikt, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Hans excellens herr statsministern Boström erhöll härefter ordet och yttrade: Herr talman, mina herrar. Jag anhåller, att herrarne icke misstycka, att äfven jag ber att någon stund få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk i en fråga, som jag anser vara en af de viktigaste, som föreligga till denna Riksdags behandling.

Innan jag nu går att söka försvara den kongl. propositionen och bemöta de skäl deremot, som af reservanterna blifvit anförda, anhåller jag först och främst att till dem få framföra mitt erkännande, därför att bland de skäl, de anført mot det kongl. förslaget, de icke åberopat sig på det ekonomiska. Det är visserligen sant, att vår stats ekonomiska ställning för närvarande är synnerligen god; men å andra sidan är dock kostnaden så betydlig, att man i alla fall kunde tänkt sig något motstånd derifrån. När så icke skett, ser jag deri framför allt ett erkännande af dem,

att man icke får sätta den ekonomiska frågan i främsta rummet. då det gäller Sveriges försvar, dess tillvaro som sjelfständig stat, och att vi endast som sjelfständigt folk kunna fullt njuta de välsignelser, som under freden kunna oss beredas.

*Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)*

Om jag derefter går att bemöta reservanternas skäl, så kan jag ju säga, att de hufvudsakligen gå ut på att man genom Kongl. Maj:ts förslag frångår 1896 års princip, att i första rummet tillgodose det nuvarande försvaret; vidare att fackmännen äro oeniga; att frågan icke är tillräckligt utredd; och att den icke är mogen, meningarne icke äro stadgade.

Hvad nu först angår frångaendet af den princip, som skulle fastslagits 1896, tillåter jag mig hemställa, om verkligen någon sådan princip då fastslogs. Låt oss komma i håg förhållandena! Då hade den stora befästningskomitén icke blifvit tillsatt. Derför kunde också med fog sägas, att frågan icke var allsidigt utredd. Att under sådana förhållanden, och då så mycket återstod att göra vid de gamla fästningarne, det icke fans någon benägenhet att börja nya, må därför icke förvåna någon. Men förhållandena äro icke desamma *nu*, sedan befästningskomitén afgifvit sitt utlåtande och sedan samtliga myndigheter deröfver blifvit hörda. Ett förslag nu, som afviker från 1896 års s. k. princip, har så olika betingelser att stödja sig på, att man icke kan säga, att man frångår en viss gifven princip.

Det är nog sant, att det är synnerligen önskvärdt att stärka det befintliga försvaret. Men det är också gifvet, att man icke kan låta det öfriga anstå, tills detta blifvit gjordt. Ty, såsom vi hört på förmiddagen, fullbordandet af befästningen vid Boden kräfver omkring 8 år. Förrän vid den tiden skulle man då icke kunna sätta läs för dörren deruppe.

Jag hörde i Första Kammaren, der samma anmärkning gjordes, den repliken, att det icke är vanligt, att man en gång skaffar sig gevär, sedan kanoner, sedan munderingsutstyrsel etc., utan man söker att få allt hvad man behöfver för försvaret i en viss samtidig serie. När vi nu veta, att åtminstone under år 1901 för Stockholms försvar Oskar-Fredriksborg är i det närmaste färdigt, Fårösund färdigt och vid Göteborg åtminstone det nödvändigaste fullbordadt, då frågar jag: kan icke tiden vara inne att påbörja en befästning, hvilken i alla fall kommer att kräva så lång tid? Det vill nästan synas, som om mången skulle hafva den föreställningen, att hvarje befästning egentligen är afsedd för försvaret af den ort, der den är belägen. Jag kan icke förstå det berättigade i en sådan uppfattning. Det synes mig alldeles påtagligt, att det är hela landet, hela Sverige, vi försvara, när vi befästa strategiskt vigtiga punkter, det vare Stockholm eller Göteborg, Karlsborg, Karlskrona eller Gotland. Och befästningarne deruppe i Norrbotten vid Boden befinna sig icke i någon undantagsställning derutinnan. Boden är äfven den en neutralitetsfästning. När jag talar om neutralitet, vill jag här erinra, att befästningskomitén säger på ett ställe i sitt betänkande, att ett neutralitets-

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)

krig och ett försvarskrig falla så nära tillsammans, att man näppeligen alltid kan draga upp en skilnad mellan dem. Det är ett misstag att tro, att Sveriges öde endast kan afgöras kring Stockholm eller i södra Sverige. Tro mig, dess öde kan afgöras äfven deruppe i Norrbotten. Och vi hafva lika stora förpligtelser mot Norrbotten att tillse, att dess befolkning, om än relativt fåtalig, bevaras som svenskar, — lika stora förpligtelser som mot någon annan del af vårt land och vårt folk.

Man har vidare sagt: »fackmännen äro oeniga, därför kunna vi icke gå in på förslaget». Men äro de verkligen oeniga? När befästningskomitén tillsattes, insattes i den de mest kunniga och skickliga militärer. Samtliga dessa hafva här kommit till fullständig enighet. Vidare insattes i samma komité en del personer, som visserligen icke voro fackmän, nemligen representanter från Riksdagens båda kamrar, samtliga män med synnerligen godt omdöme och en snabb uppfattningsförmåga. Äfven dessa, som hade tillfälle att följa och ingripa i militärernas öfverläggningar samt skaffa sig erforderliga upplysningar, hafva instämt i det förslag, som militärerna uppgjort. Det fans visserligen trenne reservanter, men ingen af dem vågade motsätta sig förslaget. En ansåg, att frågan var för tidigt väckt, de andra, att kostnaderna borde nedbringas, derigenom att man gifve fästningen en mindre omfattning och eu annan mindre uppgift. Derefter hafva samtliga myndigheter, som haft att yttra sig öfver förslaget, tillstyrkt detsamma. Det är visserligen sant, såsom en föregående talare redan framhållit, att utaf en bland dem, nemligen chefen för flottans stab, afgifvits ett i viss mån afvikande yttrande. Nu, då man så mycket talar om bristande utredning, vill jag erinra derom, att denne förklarade, att frågan om Bodens befästade var synnerligen fullständigt utredd, men att han ansåg, att före denna befästning en stödjepunkt för flottan i trakten omkring Ångermanelfven borde anordnas. Han förkastade således icke Bodens befästade. Dertill hyste han den uppfattning, att Boden vore ett försvar för en landsort blott, en uppfattning, hvaruti jag efter hvad jag nyss uttalat aldrig kan gifva honom rätt.

Jag vet väl, att det finnes militärer, som äro af olika meningar beträffande det föreliggande förslaget, men tillåt mig, mina herrar, att säga, att det kan finnas militärer, ytterst skickliga och dugliga, men som dock icke sysselsatt sig med eller lärt sig den säregna delen af krigskonsten, som gäller öfverledningen öfver det hela. En officer — infanterist, kavallerist, artillerist, ingenjör eller af hvilket vapen som helst — kan vara synnerligen duglig i sitt vapen, men den omständigheten, att han fullständigt beherskar det, gör honom icke skicklig till öfverledning. Dertill fordras en helt annan utbildning, och vi hafva särskildt under de sista dagarne erfarit, hurusom, när denna utbildning icke förefinnes, bristen deraf gör sig synnerligen känbar. Jag kan således icke tillerkänna dessa uttalanden någon så afgörande betydelse i jemförelse med de öfriga.

Vidare heter det: »frågan är icke mogen och meningarne äro icke stadgade.» Jag frågar mig då: hvad förstås här med mening? Är det den allmänna opinionen, den allmänna meningen? — Kan man någonsin göra anspråk på eller tänka sig, att i en fråga, sådan som denna, någon allmän mening kan utbilda sig. Frågan är ju så specielt militärisk och taktisk, att den större allmänheten icke kan bilda sig ett omdöme deri. Den allmänna meningen kan vara enig derom, att vi skola försvara oss, men huru detta skall ske, derom kan aldrig utbilda sig en allmän mening. Är det åter meningen, att åsigtarna inom Riksdagen icke äro stadgade, då vill jag fråga herrarne: när skola de blifva det? Kommen i håg, mina herrar, att, så länge frågan om det fasta försvaret varit uppe, alltid på samma gång framhållits behofvet af en befästning i öfre Norrland. När befästningskomitén yttrade sig, framhölls enahanda behof. När vi beslutit byggande af jernvägar uppe i Norrland, har det alltid sagts, att der kräfdes en befästning, och jag vill påstå, att det varit ett nästan underförstådt vilkor, att en sådan befästning deruppe skulle komma till stånd.

Ang. anslag till det fasta försvaret.
(Forts.)

Reservanterna hafva icke heller definitivt motsatt sig Boden-fästningen. Jag är för min del öfvertygad, att Riksdagen skall lemna sitt bifall till densamma, ty Riksdagens åtgöranden rörande vårt försvar öfver hufvud taget hafva visat, att man icke har rätt att göra något annat. Det är just därför, att jag har denna öfvertygelse, som jag stannat på den post jag har, ty tro mig, mina herrar, jag anser denna fråga så vigtig, att i samma stund jag kommer på det klara med att den icke omfattas af svenska Riksdagen, då vill icke vidare jag stanna kvar på denna plats.

Jag kan förstå reservanternas betänksamhet; det är i och för sig en mycket god egenskap, men den får dock icke öfvergå till obeslutsamhet. Det hvilar på hvar och en af dem, som fått ett riksdagsmannauppdrag sig anförtrödt, ett stort ansvar. Han kan aldrig komma ifrån det och kan aldrig vältra det öfver på någon allmän mening. Herrarne kunna väl förstå, med den uppfattning jag hyser, huru lifligt jag önskar och anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts förslag, och tagen slutligen icke illa upp, att jag erinrar om den gamla kända visdomsregeln: uppskjut icke till morgondagen hvad du kan göra i dag, ty öfver morgondagen råder du icke.

Herr Holmgren: Herr talman, mina herrar! Under trycket af detta befästningsarbete, som försiggår här i afton, skall jag glädja kammaren med det tillkännagifvande, att jag icke ämnar trötta herrarne längre än på sin höjd fem minuter.

Det är naturligen ytterst genant att, efter det att flera specialister i befästningskomitén uppträdt, jag, mannen ur den djupa skuggan, har råkat att få ordet, men detta är icke mitt, utan ödets fel.

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)

Hvad som uppkallade mig, det var ett yttrande af herr greve Hamilton på förmiddagen. Han ansåg, att någon saklig debatt icke kunde ifrågakomma från reservanternas eller deras sida, som hyllade reservationen, eller åtminstone att en sådan icke blifvit presterad. Häremot vill jag säga, att jag anser, att denna fråga: hvad kommer detta företag att kosta, icke endast hör till saken, utan måste anses vara för Riksdagen *sjelfva saken*. Såsom god kristen antager jag, att herr greve Hamilton läst skriften. Der skildras en man, hvilkens omdöme icke kan jäfvas, som liknar den vid en klok man, som, då han skall föra krig, räknar efter, om han har 20,000 man att sätta upp mot 20,000 man, eller, om han skall bygga ett hus, räknar efter hvad bekostnaden är. Den, som så icke gör, kallar han för en fåvitsk man. Herr greve Hamilton symboliserade detta förhållande med, att en gosse, en son till en fader, hade icke fullt färdiga byxor, men att han skulle under trycket af kölden behöfva en ytterrock, och frågade herr greve Hamilton emfatiskt: hvilken fader är så hård, att han under sådana förhållanden nekar honom en ytterrock? Jag frågar greve Hamilton, om det skulle taga sig väl ut, att denne unge man, denne yngling, uppträder med ny ytterrock och söndriga byxor.

Det är till full evidens ådagalagdt, att de befästningsverk, som för närvarande finnas, icke äro färdiga, äro ofullbordade och att för deras fullbordande kräfvas åtminstone 5 eller 6 millioner kronor. Vid sådant förhållande synes det mig vara ett tungt vägrande skäl för reservanternas, då de anse, att dessa skola fullbordas, innan man griper sig an med ett så vidtomfattande arbete som Bodens befästande. Jag har hört af en vetenskapsman, att det lär vara en sed bland vildar och grönländare, att de aldrig tänka på morgondagen, utan anse, att man bör lefva för dagen. På sommaren samla de fisk i sina fjordar och skjuta ripor, men de börja alltför tidigt att förtära detta samlade förråd, så att det snart inträder en svälttid.

Mina herrar! Vi hafva visserligen för närvarande en rik statskassa, men hvem kan garantera, icke ens hans excellens statsministern har sagt sig kunna det, att denna rikedom skall fortmeta och dessa rika källor alltid svälla öfver. Har man engagerat sig för ett så utomordentligt stort och vidtomfattande företag under denna tid, och detta kommer att sluka millioner, huru skall man tänka sig, att det skulle slå ut, när penningar fattas och fästningen är halffärdig utan nytta. Jag föreställer mig, att de, som äro kloka, måste protestera mot en sådan vexel in blanco.

Hvilken grund finnes det, frågade i dag statsrådet och chefen för kongl. landtförsvarsdepartementet, för slika kalkyler, som gå ut på att beräkna kostnaderna för detta fästningsverk till dubbla eller fyrdubbla belopp? Jo, dessa kalkyler finnas i erfarenheten, och jag vill då endast omnämna Karlsborgs fästning.

Herr Hedin har till en aldeles klar och tydlig evidens ådagalagt, att sådana beräknade kostnader bör man aldrig, ens till-

närmelsevis, taga hänsyn till. Mig synes således, som om den komité, som föreslagit befästandet af Boden i en icke så aflägsen framtid, hvilket arbete ovilkorligen måste komma att kräfvä kolossala summor, alltför mycket efterliknat den allsmäktige, om hvilken skalden sjunger: »på intet han hängde sitt murarelod, då han murade världen». Nej, mina herrar, det behöfves, såsom jag hade äran säga till herr Hedin för några dagar sedan, det behöfves *penningar* och icke principer, och det är frågan om dessa penningar, som Riksdagen måste taga i öfvervägande, ty om det är så, att Riksdagen engagerat land och folk för oerhörda summor för framtiden, så *kan* det komma en dag, då man skall vakna öfver ett sådant tillvägagångssätt, och då kommer det att föranleda en vulkanisk eruption af folkets vrede.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Höjer: Herr vice talman! Jag skulle visst icke varit nog oförskämnd att taga kammarens uppmärksamhet å nyo i anspråk, om jag icke under diskussionens förtgång hade blifvit anfallen utaf ett par af mina högt värderade vänner.

Jag vill då först vända mig till min värderade vän till vänster, herr grefve Hamilton. Han öppnade elden mot mig och uttalade genast i början den önskan, om jag icke missuppfattade honom, att i Andra Kammaren skulle kunna föras en verklig sakdebatt rörande Bodenfrågan.

Han gaf på samma gång med den gentlemannalika delikatess, som jag alltid funnit hos honom, en antydning derom, att jag i mitt anförande rört mig endast vid periferien af frågan och knappast snuddat vid sjelfva saken. Till min ursäkt får jag anföras, att, om man i Andra Kammaren skall kunna inlåta sig i en *verklig* sakdebatt, det behöfs att känna åtskilliga faktorer, som kanske herr grefve Hamilton icke så noga kommit att tänka på. Till en början kunde det fordras, att *alla* kammarens ledamöter hade suttit med i befästningskomitén. Ty det är väl att märka, att det absolut *icke* räcker till att endast och allenast taga kännedom om befästningskomiténs i högsta grad sammandragna och därför ofullständiga betänkande. Vidare fordras det enligt *mitt* förmenande — men kanske icke enligt grefve Hamiltons — för att en sådan sakdebatt skulle blifva uttömmande, att från regeringens sida, i samband med frågan om sjelfva Bodenfästningen, en *fullständig* plan framlagts beträffande alla af fästningens anläggning följande utgifter, såsom garnison, fortifikationstrupper, ammunition och proviantförråd m. m., jemte en förklaring, huru, när kriget kommer på, förbindelsen mellan Boden och det öfriga Sverige skall kunna upprätthållas. Jag finner det vara en mycket blygsam begäran, att Andra Kammaren, för att kunna med full insigt om hvad det gäller både yttra sig och fatta sitt beslut, finge af regeringen veta den ungefärliga kostnaden för *hela* denna dyrbara affär. Vidare synes det mig ej hafva varit ur vägen, om regeringen, allt för *sak-debattens* skull, gifvit Riksdagen åtminstone en *an-*

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.

(Forts.)

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.

(Forts.)

tydan derom, huru under närvarande förhållanden en garnisonsstyrka på 6, 8 eller 10 tusen man skulle medelst *värkning* kunna upprätthållas vid sin bestämda numerär. Det kan ske efter en tillräcklig utsträckning af den allmänna värnpligten, men detta är ett önskemål, som jag visserligen för min personliga del kan vilja se ganska snart gå i uppfyllelse, men om hvilket jag utan att vara profet kan säga, att det icke kommer att gå i fullbordan i min tid och icke i grefve Hamiltons heller. För att sakdebatten i hufvudfrågan skulle hafva rört sig på säker grund, borde man dessutom från regeringsbänken hafva fått höra mera precisa och bestämda försäkringar derom, att alla åtgärder för upprätthållandet af en verkligt effektiv neutralitet blifvit till 1901 års slut vidtagna. Jag kan fortfarande icke inse, att det är rådligt att gifva sig in på *nya* befästningsföretag, förrän vi kommit till slutet med de gamla. Detta är hvad jag ville svara grefve Hamilton.

Jag har derefter att vända mig till en min gamle vän, den mycket lärde och mycket hederlige, men fortfarande något naive professorn på upsalabänken. Hans anförande var för mig intressant och roande att höra ifrån det första ordet till det sista. Jag påminde mig, att jag sjelf hållit tjogtals sådana anföranden, men det var under den tiden, då jag var student i Upsala. Sådana der tal höllos ofta på nationssalarne, och jag var specialist på dem, men de höllos aldrig förr än efter sexan. Jag trotsar professor Boëthius att i sitt sista anförande hafva varit mera patriotisk än hvad jag såsom talare var då i unga dar. Emellertid vill jag anmärka, att herr Boëthius i sitt anförande gjorde sig skyldig till flere i högsta grad inkorrekt uppgifter. Han förmenade bland annat, att jag här i kammaren och under min riksdagstid hade genom tal och — om jag förstod honom rätt — genom hemliga bearbetningar motsatt mig anläggandet af befästningar i Stockholms skärgård. Jag trotsar honom att äfven efter de trägnaste efterforskningar få tag på en enda rad i kammarens protokoll, som skulle vittna om att jag motsatt mig befästandet af Stockholm, hvilket tvärtom ifrån 1891 och till den dag i dag är varit en af mina käpphastar.

Han behagade vidare komplimentera mig dermed, att jag under de 10 riksdagar, jag haft äran tillhöra denna kammare, skulle hafva varit »hypnotiserad» i försvarsfrågan. Ja, det kan hända; men jag får då säga, att jag varit i utomordentligt hyggligt sällskap. Ty lika hypnotiserad som jag varit, har Andra Kammarens statsutskottsledamöter varit riksdag efter riksdag under dessa 10 år. För öfrigt vill jag påminna min ärade vän — jag vet icke, om han står här i laget — om en gammal sanning, nemligen den att naturanlagen kunna vara rasande olika hos två olika människor. Då jag blef riksdagsman, hade jag den uppfattningen — och jag har den ännu —, att hvarje representant — nu talar jag allvarligt — är skyldig att efter måttet af sin större eller mindre förmåga sätta sig in i riksdagsfrågorna och icke minst i de viktiga frågorna på 4:de och 5:te hufvudtitlarne, för att sedan tala och

rösta *efter sin öfvertygelse*. Det har jag gjort, och det har kostat mig mycken möda. Det är då mycket lättare att göra som herr Boëthius, att döma *efter hans tal och handlingar*. Det är mycket beqvämt att, *utan* användande af eget omdöme, tala och votera för allt hvad regeringen begär och litet dertill. Jag förbehåller *mig* rätten att, så länge jag sitter här i Riksdagens Andra Kammare, få handla *efter mitt eget samvete*, och jag gifver herr Boëthius samma rättighet tillbaka.

Ang. anslag till det fasta försvaret.
(Forts.)

Herr Pehrson i Törneryd: Såsom medreservant i den reservation, som föreligger vid detta utskottsbetänkande och den nu föredragna punkten, torde herrarne tillåta mig att säga några ord för att uttrycka den åsigt, jag har i den föreliggande frågan, och uttrycka den något närmare måhända, än hvad jag varit i tillfälle att göra genom att endast biträda reservationen. Jag har då först och främst vid bedömandet af denna fråga föreställt mig, att man fortfarande kunde på fullgoda skäl ifrågasätta, om man icke i första rummet borde iståndsätta det fasta försvaret på sådana punkter, som det är nödvändigt att hafva till fullo försvarbara, då det gäller att upprätthålla rikets neutralitet. Till dessa platser räknar jag icke allenast sådana befästningar som den nu i mindre omfång påbörjade i Göteborg, Karlskrona sjöfästning och fästningen Oscar-Fredriksborg, utan äfven befästande af ön Gotland. Detta hafva reservanterna som jag tror med all önskvärd tydlighet framhållit, och dessa skäl hafva icke enligt min tanke blifvit vederlagda af hvad här i dag blifvit anfördt i motsatt rigtning. Det har nu talats så mycket om denna fästning vid Boden, och många förmena, att detta fäste en gång utfördt skall tjena till att försvara vår neutralitet. Jag vill icke försöka att vederlägga den uppfattningen. Men herrarne få ursäkta, om jag sätter i fråga, huruvida icke denna fästning kan blifva af det mindre gynsamma slaget för vår neutralitet. Det kunde ju hända, att uppmärksamheten på vårt land skulle kunna hos en motståndare väckas så mycket snarare, om vi bygga en sådan fästning, som det nu är fråga om. Jag säger, att detta kan sättas i fråga, och jag tror icke, att alla här skola gifva mig orätt i denna uppfattning. Jag vågar derom dock icke uttala något vidare omdöme, men jag hemställer i alla fall, om det icke kunde vara skäl att låta beslutet om byggandet af denna fästning något anstå, allrahelst som jag anser, att denna fråga icke är tillräckligt utredd. Då svarar man: Är icke denna fråga tillräckligt utredd, som har genomgått dessa många skärseldar; komitén har utförligt motiverat denna Bodenfästning, myndigheterna hafva yttrat sig deröfver och ingen, med undantag af en, har ogillat densamma, och icke ens denna myndighet annat än på det sättet, att den endast velat undanskjuta frågan för en måhända kortare tid. Men jag skall tillåta mig att hänvisa till några exempel i detta afseende.

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)

Beträffande de trupper, som skulle erfordras för denna fästnings bemannande, har komitén — om jag ej tager fel — föreslagit bland annat fyra artillerikompanier. Myndigheterna, som hafva granskat komiténs förslag, hafva ansett sex sådana kompanier vara erforderliga och dertill åtskilligt flere officerare, än hvad komitén hade tänkt sig. Komitén hade uppgifvit, att denna fästning skulle kosta 8,700,000 kronor. Vid granskning af komiténs beräkningar tror man sig ha funnit, att de äro allt för låga, och anledning saknas icke att lägga till minst en och en half million kronor, så att fästningen alltså skulle komma att kosta omkring 10,000,000 kronor. Kan man nu vara fullt viss om, att det skall stanna vid denna summa? För min del tror jag det ej, utan jag är fullt och fast öfvertygad derom, att denna fästning kommer att kosta betydligt mera än dessa 10,000,000. Vidare ser man icke i komiténs betänkande hvad fästningen skulle komma att tariffva i årligt underhåll. Men det är alldeles påtagligt, att det måste följa stora sådana kostnader. Det ena med det andra ger mig anledning att uttala det påståendet, att om någonsin en fullständigt saklig utredning varit behöflig, så är det i detta fall, innan Riksdagen går att fatta sitt beslut.

Det har sagts, att om man icke nu beslutar fästningens byggande, så undanskjutes frågan på ett års tid, och den stränge professorn ifrån Upsala sade, att han förvånade sig öfver deras mod, som våga taga på sig ett sådant ansvar, nemligen ansvaret att uppskjuta med frågans afgörande ännu ett år. Om så är — hvilket jag icke förmår att bedöma — att man derigenom åtager sig ett stort och drygt ansvar, så får jag trösta mig med det — att det ansvaret delas äfven utaf regeringen, som har framlagt frågan i ett efter mitt förmenande icke fullständigt skick. Man må säga hvad man vill, men man kan icke begära, att Riksdagen nu skall fatta sitt beslut i en fråga, som under alla förhållanden griper så djupt in i vårt ekonomiska lif. Jag vet, att i sådana tider, som vi nu lefva i, det är fåfängt att tala om landets ekonomiska bärkraft o. s. v. Men jag tror i alla fall, mina herrar, att vi böra närmare tänka derpå och komma i håg, att andra tider kunna stunda.

Jag hemställer, herr talman, om afslag å utskottets hemställan och bifall till reservanternas förslag.

Med herr Pehrson förenade sig herrar *Jansson* i Saxhyttan, *Johnsson*, *Norman*, *Sjöberg*, *Bengtsson* i Häradsköp, *Andersson* i Löfhult, *Bromée* i Billsta, *Nilsson* i Skärhus, *Persson* i Arboga, *Jönsson* i Färeköp, *Olsson* i Frösvi, *Persson* i Killebäckstorp, *Persson* i Tällberg, *Olsson* i Sörnäs, *Gustafsson*, *Hedin* i Torp, *Eriksson* i Bäck, *Ericsson* i Ofvanmyra, *Olsson* i Stockholm, *Johansson* i Möllstorp, *Eriksson* i Lindehult, *Olsson* i Asak, *Odqvist*, *Gädda*, *Hammarström*, *Olofsson* i Digernäs, *Eriksson* i Ahlberga, *Sandquist*, *Johansson* i Öija, *Jansson* i Edsbäcken, *Olofsson* i Ävik, *Kvarnzelius* och *Akerlind*.

Vidare yttrade:

*Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)*

Herr Wallmark: Herr talman, mina herrar! Då jag har äran att representera Bodens samhälle, som särskildt beröres af den förevarande frågan, anser jag mig ega anledning att yttra några få ord. Jag är öfvertygad om att jag icke behöfver åberopa några skäl för ifrågavarande förslag, ty jag anser att regeringen i det fallet gjort allt hvad som behöfves. Jag ber endast att få alldeles bestämdt förklara, att jag tror, att en fästning vid Boden är särdeles nyttig och nödvändig för vårt försvar och att, i fall en sådan kommer till stånd i enlighet med detta förslag, den skall bidraga till fred och sjelfständighet för vårt fädernesland, och när jag är af den öfvertygelsen, skall jag be att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Friherre Ericson: Jag har redan förut i dag tillåtit mig att framhålla, att hvad vi tvista om är icke beloppet, ty i den fråga, som nu föreligger, äro såväl utskottet som reservanterna ense med Kongl Maj:t om det belopp, som bör utgå under nästkommande år. Det är därför icke beloppet, som vi tvista om. utan huru detsamma på lämpligaste sätt skall kunna användas för att vara så välsignelsebringande för vårt försvar som möjligt. När man åtskilliga år varit frånvarande från denna kammare — såsom förhållandet är med mig — känner man sig helt varm om hjertat, när man mottager de varma försvarsvindar, som nu flägta emot en från alla håll, de må vara från så kalladt radikalt håll eller från strängt konservativt håll, öfver allt framträda känslorna klart och tydligt: försvara oss måste vi göra och försvara oss kraftigt; och de olika åsigtarna bryta sig endast om sättet, huru vi skola kunna bäst försvara oss. Går jag tillbaka till gamla tider, jag var med här för öfver 20 år sedan, så försäkrar jag herrarne, att de vindar, som då blåste, voro oftast torra och långt ifrån lifgifvande.

Efter de sakrika anföranden i denna fråga, som här i dag blifvit hållna, och särskildt efter den grundliga redogörelse för frågan, som vi på förmiddagen hörde från statsrådsbänken, har jag visserligen ganska litet att här nu frambära för att gifva ytterligare belysning för frågans bedömande. Huru frågan skall pröfvas, hvilken voteringsedel man slutligen bör fatta, därför kan jag icke gifva någon ytterligare ledning; men om jag det oaktadt tillåtit mig att begära ordet och taga herrarnes tid i anspråk, har jag gjort det därför, att denna fråga enligt min åsigt är af mycket stor betydelse för vårt lands försvar. Vi hafva förut hört en talare i denna fråga säga, att vi i afseende å denna fråga i dag stå vid en vändpunkt. Jag tror, att han har rätt, och detta frammanar hos mig tydligare känslan af denna frågas stora vikt. När så är förhållandet, vill jag gerna uttala mig i frågan, och önskar att få ett sådant uttalande fördt till protokollet.

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)

Sedan tider tillbaka har man ju hört framställningar om den utveckling, som eger rum inom norra delarne af vårt land. Särskildt under det sista årtiondet har denna utveckling gått allt kraftigare och kraftigare. Vi hafva en intressant tabell i befästningskomiténs betänkande, af hvilken framgår så väl befolkningens tillväxt som ock tillväxten af taxeringsvärdet och bevillingens ökade betydelse. Vi måste ju säga, att efter allt hvad människor kunna döma, är det visserligen icke tillfälligt, som detta kraftiga framåtskridande inom Norrland eger rum, utan man har all anledning att antaga, att denna utveckling skall fortfara med samma kraft, ja, erfarenheten talar för att utvecklingen skall blifva ännu kraftigare än hittills. De förväntningar, som man förut haft i afseende å Norrlands utveckling, hafva icke blifvit jäfvade utan tvärtom öfverträffade.

Under sådana förhållanden måste och skall naturligtvis Norrland försvaras; det måste försvaras ur allmänt fosterländsk synpunkt, af den hänsyn, som man har, att hvarje fotsbredd af vårt land måste försvaras till det yttersta. Det måste försvaras af militära hänsyn; förhållandet är nemligen, att för några tiotal år sedan tänkte man sig Norrland som ett skydd för den öfriga delen af landet. Man tänkte sig der öde vidder, som svårigen kunde vara lämpliga för en armé af betydelse att tränga fram igenom. Man betraktade, med ett ord, då denna öfre del af Norrland som ett skydd för det öfriga landet, men nu deremot framstår alldeles tydligt, att dessa samma nordliga delar af landet tvärtom måste sjelfva skyddas. Detta är den väsentligaste skillnaden ur militär synpunkt.

Men det är icke endast från dessa synpunkter, utan det är äfven från rent ekonomisk synpunkt som Norrland måste försvaras, ty med de malmfyndigheter och den vattenkraft, som finnes i Norrland, och med dess rika utvecklingsmöjligheter är det visserligen icke för djerf tankegång, om man säger, att inom 15 å 20 år Norrland kanske är den del af vårt land, som ur ekonomisk synpunkt väger tyngst.

Men om det således är klart, att Norrland måste försvaras så kraftigt som möjligt, så blir frågan den: huru skall detta försvar lämpligast genomföras? Somliga anse, att försvaret skall grundas endast på det så kallade rörliga försvaret, en annan åsigt är den, att man derjemte måste tillse, att man får en fast punkt som stöd för detta rörliga försvar. Det är utan all fråga sant, att ett lands försvar i allmänhet måste i första rummet hvilas på det rörliga försvaret, detta är och förblir hufvudsaken. Det fasta försvaret deremot anordnar man i allmänhet för att dermed spara och stödja det rörliga försvaret. Nu säges af dem, som endast hålla på det rörliga försvaret, att vi desorganisera detta med de befästningar, som vi nu vilja utföra. Detta resonnement skulle innebära, att de länder, som vi nu se organisera sitt fasta försvar, och det oftast med anordnande af operationsfästningar, skulle göra detta i fåvitsko. Det är väl icke sannolikt, att så är förhållandet.

Det är visserligen sant, att fästningar kunna åstadkomma en verklig desorganisation af det rörliga försvaret, om de nemligen äro för talrika; men något sådant kan icke sägas här, der det ej är fråga om mera än en fästning utmed vår landgräns der uppe i Norrland.

Ang. anslag till det fasta försvaret.

(Forts.)

Om vi nu tänka oss, att det — som sagdt — är det rörliga försvaret, som är hufvudsaken, så kan en fästning i öfre delen af Norrland utgöra ett stöd för detta försvar. Om det frågas, huru detta skall kunna ske, så har visserligen denna fråga blifvit framhållen förut här i dag, men under diskussionen härom hafva så många invändningar deremot blifvit gjorda, att det kan vara väl behöfligt att å nyo vidröra den saken.

Om vi då först tänka på förnödenheterna, så kan, exempelvis, mobiliseringsammunition — och vi ha ju i dag redan beviljat ganska afsevärda belopp för mobiliseringsammunition — redan under fredens dagar förläggas till norra delen af landet, om det finnes en dylik befäst punkt. Detta medför ingen annan olägenhet än ökade transportkostnader för dessa ammunitionsförråd. Äfven i afseende å en så ömtålig sak som provianten kan man under fredens dagar göra högst betydligt. Af reservprovianten kan en väsentlig del vara samlad i denna fästning. Man kan tänka sig, att de förråd, som inom fästningen måste uppläggas, öfverlemnas åt entreprenörer, hvilka mot en viss ersättning af dessa förråd hafva ett betydande förlag med skyldighet att vid mobilisering öfverlemna förlagen till de militära myndigheterna. Jag endast framhåller dessa möjligheter, emedan deraf otvetydigt framgår, att möjligheter förefinnas för att verkligen få de förnödenheter, som vid ett krigsutbrott erfordras uppe i Norrland för det rörliga försvaret, om det fins en befäst punkt. Motsvarande möjligheter föreligga bestämdt icke, om ej en dylik befäst punkt förefinnes. Huru skall en befälhafvare i Norrland, om en befäst punkt icke finnes, få sina förnödenheter till sig? Jo, han måste så att säga lefva för dagen. Han skall tåg för tåg från den aflägsna bas, han har nere i landet, lefva för dagen af de förnödenheter, som kunna föras till honom. Tänk, mina herrar, hvilken otrygghet för denne befälhafvare, då han ständigt har den känslan: om min förbindelselinie skulle blifva atklippt, i hvilket krigsläge befinner jag mig då? Om man också ej kan tänka sig, att någon mera afsevärd operation öfver hafvet sker mot denna förbindelse, ligger den tanken dock mycket nära till hands, att en coup de main göres med trupper öfver hafvet för att söka förstöra denna ömtåliga förbindelselinie, som rör sig så nära hafvet. I hvilket ställning kommer då befälhafvaren, om han endast har att tillgå rörligt försvar? Jo, den tanken skall ganska lätt uppstå hos honom, huruvida icke det rättaste är att lemna öfre Norrland åt sitt öde och att gå tillbaka till de södra elfvarne, kanske ända till Angermanelfven. Jag trotsar någon att kunna förklara, att en sådan befälhafvare har handlat illa. Jag ber att få påminna om Danmarks krigshistoria från 1864, då den befälhafvande generalen lemnade Dannevirke. Han visste alltför väl, att ogillande, klander

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.

(Forts.)

och skarpt tal skulle hagla öfver honom. Detta skedde också, men general de Meza var en karl, som väl förstod krigsläget, och han gjorde sitt land en stor tjänst. Det är sådana karakterer och viljekraftiga karlar, som man önskar sig ega vid krigstillfällen, karlar som verkligen våga trotsa den allmänna opinionens storm vid viktiga ögonblick.

Om man tänker sig en operation der uppe, först börjande på Luleå—Torneå-linien, så skulle den kunna te sig ungefär på följande sätt. Om befälhafvaren ej upptager afgörande strid, utan går sakta bakåt och kommer till Luleå-linien, så skall han, derest han förfogar öfver endast rörligt försvar, såsom nyss framhölls, hysa den allvarligaste farhåga för sin förbindelselinie bakåt. Skulle han anse att krigsläget bjuder, att han här upptager strid, och det mot en måhända öfverlägsen fiende, så utkämpas en sådan kamp under mycket ogynsamma förhållanden. Om han deremot har det stöd, som en befästad punkt skänker, och ej vill utkämpa någon allvarligare strid öster om Luleå-linien, så kan han, när han kommer till denna linie, ställa sig vid den befästa punkten i en flankställning. Jag trotsar då en fiendtlig armé, äfven om den är till antal väsentligen öfverlägsen, att söka gå förbi en sålunda obesegrad fiende, som står stödd af en temligen stark fästning. Om åter, såsom sannolikt, fienden inuan han söker vidare tränga söderut vill tillintetgöra eller i fästningen innesluta de svenska rörliga krafterna och därför går till anfall, så är den svenske befälhafvaren i den ställning att under gynsamma omständigheter få utkämpa en allvarlig strid. Skulle åter vår befälhafvare ställa sig med sina hufvudkrafter bakom Luleå-linien, så har han stöd på sin venstra flank af fästningen och på sin högra flank af hafvet och står der mycket stark. Skulle emellertid fienden lyckas tilltvinga sig den södra stranden af elfven, beror det på krigsläget, huruvida befälhafvaren stannar vid fästningen och förtfarande der ställer sig i flankställning och baserar sig uteslutande på denna fästning, eller om han lemnar endast en del af sina trupper kvar i fästningen och med de öfriga går sakta söderut.

Emellertid tror jag, att man i allmänhet har den svagheten att underskatta de krafter, som verkligen erfordras för ett försvar af öfre Norrland. Enligt min uppfattning är det ganska afsevärda krafter, som i hvarje fall erfordras för ett sådant försvar. Jag har den uppfattningen, att med en befästning skall man kunna upptaga ett kraftigt försvar deruppe och vara stark, om man disponerar öfver 2 arméfördelningar, deri inbegripna de trupper — fränsedt fästningsartilleriet — som erfordras för ifrågavarande fästning. Har man deremot icke en sådan fästning till stöd, torde ett kraftigt och allvarligt försvar deruppe kräfva åtminstone 3 arméfördelningar. Det är detta man kallat desorganisation af det rörliga försvaret! Jag säger: Det är tvärtom att spara det rörliga försvaret. Denna framställning af de krafter, som erfordras deruppe, torde icke i nämnvärd mån jäfvas af någon, och då kan ej heller bortresonneras, att man, med en fästning i öfre Norrland,

för försvaret på annat håll obestriddigen har sparat in en hel arméfördelning.

Tänker man sig vårt försvar i stort, kan det ej lida det ringaste tvifvel, att vi alltid måste tänka oss våra hufvudkrafter i midten af vårt land — det är den farligaste, sårbaraste delen i hvarje fall — och att vi alltid måste tänka oss möjligheten af att vår flotta blir krossad. Om den blir krossad, stå våra kuster öppna för en landstigning, och då kan det vara — jag höll på att säga — beqvämare för en fiende att gå öfver hafvet och söka att företaga en landstigning och genast göra slut på fälttåget. Man må dock kunna hoppas, att vår flotta ej skall krossas så lätt, och så länge den ej är krossad, det vågar jag som min bestämda uppfattning uttala, skall det icke lyckas för en främmande cerneringsflotta att innesluta vår flotta inom exempelvis Stockholms skärgård; det mäktar ingen af de fientliga flottor, med hvilka vi kunna föreställa oss behöfva kämpa. Stockholms skärgård är nemligen af den beskaffenheten, att den har alltför många utfallsportar för att gifva utsigt att med säkerhet cernera vår flotta. Huruvida detta skulle vara möjligt, om någon afsevärdare del af flottan låge i Karlskrona, vågar jag ej uttala någon bestämd åsigt om. Der hafva vi visserligen färre utfallsportar, men å andra sidan föreställer jag mig, att äfven der skall vår flotta knappast kunna hindras från att taga sig ut. Nåväl, mina herrar, så länge vår flotta ej är krossad, så länge vågar ej heller en fiende sända en transportflotta och föra landstigningstrupper öfver hafvet. Vi må återkalla i minnet händelserna under senaste kriget nere på Cuba mellan Amerika och Spanien. Nordamerikanerna gingo med en landstigningshär öfver till sydöstra delen af Cuba i trakten af Santiago och opererade mot Santiago. Nåväl, då de redan hade en ganska betydande truppstyrka inskeppad på transportflottan, kom ett rykte — som var alldeles falskt för öfrigt — att en eller ett par spanska örlogsmän rörde sig i norra delen af Atlanten. Endast detta rykte — falskt som det var — var tillräckligt att qvarhålla transportflottan i 10 dagar. Detta exempel frambär jag nu, ty deraf framgår, huru ofantligt rädd en transportflotta är och måste vara för fiendtliga krigsfartyg. Ett fiendtligt örlogsfartyg, som går mot en transportflotta, skall alltid utan hänsyn till de skyddande fartygen söka att komma rätt in i transportflottan, och ofta skall en dylik manöver lyckas.

Det har, såsom exempel på huru värnlösa fästningar skulle vara, gifvits oss åtskilliga framställningar dels af en talare på stockholmsbänken, dels af en talare på skånebänken. Talaren på stockholmsbänken framdrog Metz såsom ett exempel. Han genomgick förhållandena vid Metz temligen omständligt och kom till det resultatet, att Metz varit Frankrikes olycka vid angifna tillfälle. Mina herrar, jag tillåter mig säga, att den krigshistoriska framställning han gjorde härvidlag var något vilseledande. Bazaines innersta tanke må hafva varit den ena eller den andra; hans innersta tanke må ha varit att stå qvar under skyddet af fäst-

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)

ningens murar eller icke — det hör icke hit. Det krigshistoriska faktum är, att hans armé befann sig i full marsch vesterut mot Verdun. Det var hans egen bristande förmåga att kunna manövrera så stora trupper som omkring 200,000 man, som gjorde, att denna rörelse gick jmförelsevis långsamt, och att tyskarne med sina till ytterlighet ansträngande och intensiva marscher lyckades att, när fransmännen voro i marsch från fästningen vesterut, uppnå och fatta tag i deras venstra flygel samt engagera en strid den 16 aug. Verkliga förhållandet med detta historiska exempel är därför, att Bazaine med sin armé var i marsch vesterut och alls icke, att han tillät sig någon olydnad mot kejsar Napoleon. Hans innersta tanke lemnar jag derhän. Men huru ställer sig nu detta krigshistoriska exempel? Jo så, att om Bazaine varit något mera aflägsen från fästningen än han var, och tyskarne hunnit honom — först från den 16 till den 18 fingo de fram hela sin armé — då hade det blifvit en batalj å öppna fältet och så långt från fästningen, att denna ej å striden kunnat utöfva något inflytande. Men det lär väl knappast lida något tvifvel, att icke Bazaine då med sin armé skulle blifvit slagen. Nu stod han så pass nära fästningen, att han kunde söka skydd under fästningens murar. Det hade varit önskvärdt, såsom talaren på stockholmsbänken sade, om han kunnat bevara sin armé för försvaret af det inre landet, men att den nu kom in under fästningen var på sätt och vis en lycka, ty der band han 200,000 tyskar. Om han lyckats stå kvar der ännu några veckor, lider det intet tvifvel, att de stora truppmassorna vid Loirefloden hunnit konsolidera sig, och följden hade blifvit ett upphäfvande af Paris belägring. Detta är krigshistoriska verkliga förhållandet med den episoden.

Talaren på skånebänken talade mycket lifligt för sin åsigt, att det icke bör finnas någon sådan stor fästning som den ifrågasatta, utan endast en spärrfästning. Han tog stöd därför i den s. k. neutralitetskomiténs betänkande, men han har dervidlag icke läst detta betänkande fullt rätt, ty komitén framhåller tvärt om mycket lifligt nödvändigheten af att medelst befästningar trygga Boden, de norrländska truppernas gifna operationsbas. En liten spärrfästning kan icke blifva en operationsbas för det rörliga försvaret i Norrland. Komitén säger, att såsom en nödfallsåtgärd borde provisoriska befästningar anläggas för en kostnad af 1,300,000 kronor. Men komitén framhåller med mycken skärpa nödvändigheten af att en sådan befästning åstadkommes, så att den kunde utgöra en operationsbas för det rörliga försvaret. Vidare talade han om en tabell öfver en mängd fästningar, 18 stycken, hvilken tabell han hade i sin hand. Ja, denna tabell tillhör befästningskomiténs utlatande. Man drager så olika slutsatser ur samma sak. Jag drager af denna tabell en alldeles motsatt slutsats mot den, som talaren på skånebänken gjort. Han förklarade nemligen, att af de i tabellen upptagna fästningarne endast tre eller fyra kunnat uthärda en belägring. Det är på sätt och vis sant, men jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att endast

fyra fästningar blifvit tagna med vapen i hand. De öfriga ha gifvit sig dels på grund af hungersnöd, d. v. s. till följd af bristande förberedelser under freden, dels på grund af förräderi och dels på grund af befallning från landets regering. Enligt min mening visar detta nödvändigheten af, att fästningarna tillgodoses under fredens dagar och att förberedelserna för dem göras så kraftiga och tillfredsställande som möjligt. Det var ett fel af franska krigsstyrelsen i 1871 års krig, att fästningarna icke voro fullt väl tillgodosedda för krigets kraf. Derfor kan man säga, att fästningarna skulle haft ännu större betydelse, om de varit bättre tillgodosedda. Men jag vågar påminna om att sådana spärrfästningar som Toul, Laon — det tror jag vi alla kunna vara öfverens om — gjorde stor nytta.

*Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)*

Samme talare sade: nämn mig en enda fästning som gjort verklig nytta. Ja, mina herrar, jag skulle visserligen utan tvekan och på rak arm kunna gifva honom exempel på fästningar, som varit ytterst betydelsefulla för det krig, under hvilket de varit använda, men det vore ju att mer än tillbörligt förlänga diskussionen. Jag vill endast tillåta mig att påminna om sådana namn som Genua, Danzig vid dess andra belägring, Silistria och Plevna.

Om jag derefter vänder mig mot reservanterna, så framhålla de, att fackmännen hysa skilda meningar om nyttan, läget, beskaffenheten och omfattningen af en fästningsanläggning vid Boden. Ja, mine herrar, när denna fråga först framkom, frågan om en befästad punkt i öfre Norrland, var det otvifvelaktigt ganska många inom vår armé — och jag får bekänna, att äfven jag hörde till dem — som stälde sig tveksamma deremot. Förslaget var så främmande. Man hade alltid tänkt sig, att Norrland, såsom liggande så ytterst aflägsset, skulle vara ett skydd för det öfriga Sverige i stället för att behöfva skyddas. Den senare tanken var främmande, innan man hann sätta sig in i öfre Norrlands väsentligen förändrade förhållanden. Men när man tog frågan i närmare betraktande och satte sig in i de ändrade förhållandena, blefvo åsigtarna afgjordt ändrade. Att i en så stor och viktig fråga som denna ifrågasätta absolut enighet i åsichter hos fackmännen är mera än man kan begära. Om vi tänka oss, att vi till nästa år, såsom vi i viss mån kunna hafva förhoppning om, få ett arméorganisationsförslag oss förelagdt till antagande, och vi vidare tänka oss, att detta förslag uteslutande kommer att baseras på allmän värnpligt, tro herrarne då, att alla s. k. fackmän skola vara med derom? Nej, visst icke. Annu i denna stund finnes det så kallade fackmän, det försäkrar jag, som hysa den uppfattningen, att vi fortfarande bära organisera vårt försvar på indelningsverkets grund. I stora frågor kan man icke begära fullständig enighet. Jag har den uppfattningen, att, i fråga om nödvändigheten af en befästad plats i öfre Norrland, åsigtarna inom militära kretsar äro alldeles öfvervägande.

Vidare framhålla reservanterna önskvärdheten af att Gotland mera än som skedd blefve befästadt; och en talare på Stockholms-

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)

bänken framhöll bjert och lifligt önskvärdheten af, att denna ö redan under första perioden blefve fullt tillgodosedd. Jag må bekänna, att min sympati ganska mycket förenar sig med den talarens tanke i detta afseende. Jag kan icke neka till, att den liflighet och talang, hvarmed han framhöll Gotlands betydelse, äfven tilltalat mig. Man måste erkänna, att Gotlands ockupering vore ur militär synpunkt sedt ytterst betänklig. Om vi tänka oss, att en annan magt verkligen innehar Gotland, är det ett ständigt hot mot vår politiska tillvaro.

Men, mine herrar, det går icke an, att, när det gäller en så stor fråga, som denna, hvilken skall genomföras under en lång följd af år, hvar och en kommer fram med sina åsichter och absolut vill göra dem gällande, utan vi måste då tillägna oss en väl genomtänkt grundplan, som vi sedan i möjligaste mån böra följa. Denna plan skall vara utarbetad med all den sakkunskap och grundlighet, som möjligen kan åstadkommas. Ingen lär väl heller kunna allvarligen bestrida, att icke en sådan plan föreligger i det komitébetänkande, hvaraf vi alla fått ett utdrag. När så är förhållandet, synes det mig, att vi handla klokast, om vi följa det förslag till utveckling af vårt fasta försvar, som först afgifvits af denna komité, sedermera omfattats af de sakkunniga myndigheterna och nu likaledes af Kongl. Maj:t. Jag tror, att det är det säkraste sättet att nå det mål vi alla sträfva efter, nemligen en tillfredsställande utveckling af vårt fasta försvar.

Jag har nu tillåtit mig att uttala mina tankar i denna viktiga och betydelsefulla fråga, och min tro är, att kammaren skulle handla klokt och omtänksamt för utvecklingen af vårt fasta försvar, om kammaren förenade sig om utskottets framställning i denna punkt.

Grefve Hamilton: Herr talman, mine herrar! Frågan har nu debatterats och ventilerats från så många synpunkter, att jag icke skulle hafva besvärat kammaren med ytterligare ett anförande, derest icke så många talare direkt vändt sig mot hvad jag yttrat.

Hans excellens herr statsministern uttryckte i sitt anförande sin tillfredsställelse deröfver, att den ekonomiska sidan af saken icke spelade någon afgörande rol för förslaget motståndare. Det var en egendomlig tillfällighet, att omedelbart efter hans excellens kom representanten för Valle härad, som *endast* skärskådade frågan ur kostnadssynpunkt. Jag är rädd för, att den värde representanten denna gång icke »badat i tänkandets rena eter». Ty då han uppgaf, att han hemtat sina tvifvelsmål beträffande kostnaderna ur reservationen, hade han glömt att läsa den. Deri finnes intet, som rör kostnaderna.

Då man nu talat om kostnaderna och sagt, att frågan derom icke vore utredd — både herr Hedin och statsutskottets ärade vice ordförande yttrade sig mycket derom — så ber jag, att i likhet med herr Hedin få säga, den är visst icke utredd. Men

detta är icke heller fördoldt. Ty vore det så, att Kongl. Maj:t, komitén eller myndigheterna verkligen sökt förespegla Riksdagen att Boden kunde befästas för 8,000,000 kr., då kunde man säga: det är icke utredt. Men, mine herrar, när och hvar har det inträffat, att man kunnat peka på en kalkyl, som afsett framtiden och rört förhållanden, som varit underkastade handelskonjunkturen, och säga: den kommer icke att förändras! För min del är jag öfvertygad om, att hvarken statsutskottets ärade vice ordförande eller den ärade representanten för Valle härad skall kunna uppgöra en sådan kalkyl. Det är därför icke värdt att peka på den omständigheten och säga, att frågan icke är utredd; ty den bristen kommer alltid att kvarstå, hvilka ansträngningar man än må göra för att söka fylla den.

*Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)*

Statsutskottets ärade vice ordförande fäste sig dock icke endast vid den ekonomiska sidan af saken, utan han frågade äfven: Är det utredt, huruvida det icke kan blifva farligt för vår fred att bygga en fästning vid Boden, huruvida icke grannen kommer att betrakta den såsom ett hot, och vi i anledning deraf kunna äfventyra vårt fosterlands säkerhet?

Ja, hafva vi kommit så långt, mine herrar, att vi riskera något, om vi hota att försvara oss, då hafva vi icke långt igen, det är min åsigt. Om min granne tager anstöt för att jag sätter säkerhetslås för min dörr, så är det sannerligen icke för mig något skäl att låta bli det.

En ärad talare sade här på förmiddagen: Hvad man vill är, att Riksdagen redan nu skall gifva på hand, att det skall blifva en fästning vid Boden. Ja, om man vill kan man formulera frågan på det sättet, men jag skulle hellre vilja formulera den så, som jag gjorde på förmiddagen: Hvad man vill är, att saken skall tagas under saklig ompröfning.

Det har varit ganska egendomligt för mig att iakttaga de olika positioner, som förslaget motståndare här under diskussionen intagit. Först hafva vi dem, som voro reservanter inom befästningskomitén. Dessa satte sig så in i frågan, att de mycket väl insågo, att vi måste ha ett fast försvar uppe vid Lule elf. För dem är icke frågan utredd, därför att de anse, att det borde utrönas, om icke denna fästning kunde ligga på något annat ställe eller vara mindre. Men jag skulle vilja hemställa till dessa ärade herrar, om de verkligen, ifall de anse, att denna fråga icke är utredd förr än det blifvit utredt, om fästningen kan göras mindre, tro, att denna fråga för dem någonsin i så fall kan blifva utredd. Jag tror det icke. Sedan har man de ärade herrar, som ställa sig på samma ståndpunkt som statsutskottets ärade reservanter. De säga: Vi vilja ej tala om detta, det är mycket möjligt, att en fästning behöfves i Norrland, men vi vilja ändock hålla oss till 1896 års ståndpunkt. Ja, mine herrar, ur denna fasta position kan jag för visso icke fördrifva Eder, men jag säger såsom en gång förut, när jag talade i denna fråga: Hvad tjenar det till att herrarne söka undanskjuta en sakdebatt i denna fråga och tror

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)

någon, att man kan förhindra frågans framgång? Det veta alla, att det icke går, och därför borde ingen inbillas sig det. Men det, som kommer att hända, är, att för hvarje år som går kommer detta förslag att behandlas, och till sist måste man som hastverk votera för detsamma, ty då skall man ha hvarken tid eller samvete att uppskjuta med denna fästnings byggande. Men då blir det svårare att få någon utredning. Derför, mine herrar, vare sig man vill antaga förslaget eller ej, så vore det bäst, om man ville nedlåta sig till att sakligt diskutera detsamma.

Slutligen komma åtskilliga ärade herrar, som helt enkelt förneka, att det bör finnas någon fästning i Norrland; men huru dessa herrar hafva tänkt sig Norrlands försvar, hafva vi icke hört, jag vet endast så mycket, att det icke skall ske med en fästning. Märkvärdigt nog tyckes det verkligen äfven bland dem, som icke våga bestrida gagnet af en fästning i Norrland, varit de, som kommit på den tanken: Hvad tjena fästningar till? Jag tänker särskildt på min ärade vän, herr Hans Andersson i Nöbbelöf. Han sade, att han icke kände till något fall, der en fästning gjort nytta, men han citerade dock fästningskomiténs betänkande, der likväl många sådana fall äro uppräknade, och för visso kan ett fäste göra stor nytta i ett krig, äfven om det under krigets lopp faller. Behöfva vi för resten gå långt för att få reda på sådana fästningar, må det vara nog med att jag nämner namnen San Juan, Mafeking, Ladysmith, Kimberley med flera. Tror den ärade talaren, att när den tappre och modige engelske krigaren Baden-Powell bad att bli kommenderad till »a hot corner», en het punkt, i Sydafrika, och han skickades till Mafeking, han gjorde det för att ligga der och svälta och för att gömma sig i jordhål för granater? Nej, han visste, att han fick en af de ansvarsfullaste posterna, och detta äfven om Mafeking skulle falla.

För öfrigt, behöfva vi gå så långt öfver detta lands gränser för att finna namnet på en fästning, som spelat en roll i krig? Jag har läst, och jag vet för visso, att min ärade vän också många gånger har läst om en här, som frös och svalt och färgade drifvan med sitt blod, men som aldrig tappade modet, så länge som den såsom svensk kunde nämna en fästning, nemligen Sveaborg. Tror verkligen herr Hans Andersson i Nöbbelöf, att Sveaborg icke spelade någon rol i finska kriget 1808—1809? Det förefaller mig för öfrigt i hög grad underbart att höra, att någon i våra tider kan komma och söka göra gällande, att fästningar icke spela någon roll. Hur kommer det sig då, att alla länder, både de som sträfva efter neutralitet och de som söka anfall, nedlägga millioner och åter millioner uteslutande för byggande af fästningar? Jo, det beror derpå, att de af krigshistoriens erfarenheter lärt sig inse, hvilken vigt fästningar hafva.

Häruti instämde herrar *Darin* och *Svensson* i Bondön.

Herr Söderberg: Herr talman! Då jag anser, att denna fråga är en af de allra viktigaste frågor, som komma under behandling vid innevarande års riksdag, så känner jag mig manad att uttala mina tankar i frågan, ehuru diskussionen rörande densamma har blifvit så långt utsträckt, som nu är fallet.

Jag har ställt mig mycket tveksam — jag får bekänna det — uti denna fråga, och jag har i detta hänseende tagit mycket stor hänsyn till de skäl, som reservanterna hafva framställt emot utskottets förslag. Jag har uti dessa skäl velat spåra deras ärliga öfvertygelse, att en saklig och grundlig utredning bör åstadkommas, så att man i alla, äfven de minsta, detaljer måtte kunna bedöma frågans vidd. Jag har icke kunnat följa de vidlyftiga anföranden, som under dagens lopp blifvit i denna fråga presterade, men efter mitt enkla förstånd att döma, är frågan icke så invecklad; jag har, så godt jag kunnat, försökt att sätta mig in i densamma med de mig till buds stående medel, och jag får bekänna för herrarne, att mina tvifvel hafva vikit undan för undan för de sakliga skäl, som blifvit framställda till förmån för ett befästande af Boden, och jag gör detta, därför att jag anser, att vi uti denna aflägsna landsända behöfva ett läs. Jag tror, att om vårt land ifrån denna sidan, der den enda landvägen gifves till vårt älskade fosterland, skulle blifva hotadt på denna ömma punkt. det är en alldeles naturlig sak, att man måste skicka dit en ganska betydlig truppstyrka för att mota fienden. Men, mina herrar. jag får då uttala mitt djupt kända beklagande öfver att vi nödgas skicka en stor del af vår här hundrade mil norrut i en så glest bebyggd trakt, som Norrland är. Jag föreställer mig, att det skulle inverka ganska nedslående på dessa truppers mod, om de veta, att de befinna sig så många mil borta fran de centralare delarne af vårt land, jag tror, att deras mod skulle skärpas betydligt, om de verkligen visste sig hafva en punkt der uppe att stödja sig vid. Jag anser, att denna punkt, detta försvar, detta läs i många afseenden skulle vara till ganska stor nytta för vårt älskade fosterland.

Jag kan icke förstå de talare, som hafva försökt att framställa en fästning vid Boden såsom någonting utmanande, utan i likhet med den näst föregående talaren beklagar jag verkligen, om vi hafva kommit derhän, att, om vi vid en utaf vårt lands gränser försöka att sätta ett läs och säga: Här vilja vi att gränsen skall vara, här hafva vi satt upp ett märke, här hafva vi satt oss uti en position och här vilja vi med alla till buds stående medel möta en angripande fiende, detta skall kunna verka utmanande. När det blir fråga om att anlägga fästningar omkring vårt land, äro ju dessa af sådan beskaffenhet, att de verkligen erinra om freden, de erinra om, att man vill försvara ett visst område, det tyder alls icke på anfall, utan det tyder blott på, att jag vill värna mitt land, jag vill, att gränserna skola förblifva, der de äro, och därför hafva vi anlagt dessa fästen, och skulle vår granne vilja lägga en fästning strax intill på sin sida, ja,

*Ang. anslag
till det fästa
försvaret.
(Forts.)*

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)

hvad mer, jag förstår icke, att detta skulle i minsta mån verka utmanande gent emot oss, jag skulle uppfatta det som en sådan åtgärd, att derigenom bestämdes, hvar gränsen skulle gå.

Det är på dessa skäl, herr talman, som jag icke har kunnat biträda reservanternas förslag, ehuru jag icke alls vill framställa något kländer mot dem, utan jag tror, att de handlat af full öfvertygelse, och jag är förvissad om, att de kunnat mycket bättre än jag sätta sig in i denna fråga, men så vidt jag för min enskilda del kunnat bedöma saken, har jag icke kunnat blifva öfvertygad af deras skäl, och jag vill därför, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Skrafvelsjö: Herr talman! Ja, i denna stora och viktiga fråga har så mycket blifvit anfördt, att jag därför icke har mycket att tillägga, men jag vill likväl uttala min ståndpunkt i frågan. Jag för min del anser, att en befästning i Norrland är nödvändig, och jag tror också, att det vore till gagn, om den kom till stånd så fort som möjligt.

Herr Hans Andersson i Nöbbelöf ansåg, att en spärrfästning der skulle vara tillräcklig. Detta är emellertid icke min åsigt, ty jag anser, att man bör hafva större skydd, än en spärrfästning kan gifva, för både ammunition, förråd och mycket annat, som är behöfligt vid möjligen trängande behof och som måste förvaras vid fästningen.

Reservanterna hafva ansett, att man icke bör bevilja något anslag till Boden detta år, och de säga, att man icke skall anlägga några nya fästningar, förrän det nuvarande fasta försvaret blifvit försatt i fullt försvarbart skick. Men jag undrar, när det i så fall skulle kunna bli fråga om en fästning vid Boden. Åsigtorna äro nemligen mycket delade derom, när en fästning blir försvarbar, och då skulle det således blifva i en långt aflägsen framtid, som man finge vänta att få en dylik fästning till stånd i Norrbotten.

Jag har icke något mera att tillägga, utan ber endast att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Fagerlund: En representant på skånebänken framstälde nyss förfrågan, om någon af kammarens ledamöter kände till en enda fästning, som haft synnerlig betydelse för landets försvar. Om ett svar på den frågan i någon mån kan ändra åsigt hos honom eller hans meningsfränder, så anser jag mig, eftersom jag känner namnet på en sådan fästning, skyldig att nämna detta, och det namnet är, dess bättre, svenskt.

Den fästningen utgjorde under mer än fyra sekler ett bålstarkt gränsvärn mot Sveriges fiender. De viktiga tjänster, som den gjorde vårt land, bestod deruti, att den drog emot sig de inträngande fiendtliga härarne och hindrade dem på sådant sätt att öfversvamma det innanför liggande landet. Anfallskrigen började och slutade ofta vid den punkten i Sverige. Den fästningen blef

visserligen några gånger, som det i krönikan heter, »efter dagtingan uppgifven», men också har den uthärdat 26 belägringar och den har aldrig blifvit med storm intagen. På grund af denna fästnings vigt och betydelse kallades den ock århundraden igenom för »Sveriges nyckel». Det förefaller mig, som borde ingen svensk man hafva glömt namnet på denna fästning. Det är visserligen sant, att den provins, hvilken den ärade representant, som framstälde frågan, tillhör, befann sig under de tider, då denna fästning spelade sin betydelsefulla rol, på fiendesidan, och hvem vet, om icke många af hans förfäder klädt blodig skjorta utanför denna fästnings murar.

Ing. anslag till det fasta försvaret.
(Forts.)

Nu står visserligen denna fästning utan vapen; sådana behövas der icke längre, ty de, som fordom räknades till våra fiender, hafva blifvit våra vänner, och jag hoppas, att vänskapen sträcker sig icke endast mellan de forna gränsprovinserna, utan att våra nya vänner äfven hafva vänskap tillräcklig för det öfre Sverige.

Fästningen finnes, som jag sade, ännu qvar, visserligen desermerad; men dess murar och tinnar stå der som ett ärofullt minnesmärke öfver forntida fosterländsk offervillighet för vårt lands försvar och som en ärofull vård på tappre mäns graf, och den står der pryddlig, emedan Sveriges Riksdag har beviljat tillräckligt stort anslag för att återförsätta dess spiror, murar och valar i det skick, som de antagas fordom ha egt.

Denna fästning, mina herrar, heter *Kalmar slott*. På den tid, då detta spelade sin betydelsefullaaste rol, kom den fiendtliga invasionen söderifrån och studsade mot dess starka murar.

Min lifliga förhoppning är, att den invasion, som kan befaras en gång komma norrifrån, skall studsa emot en ny Sveriges nyckel, det norrländska Boden. Efter alla de upplysningar, som från sakkunnigt håll lemnats om denna fästnings förträffliga läge och stora betydelse för försvaret af vårt fosterland, kan man icke annat än skatta det som en hög lycka, att den till följd af gynsamma naturförhållanden kan avägabringas för den jemförelsevis måttliga summa, som här blifvit uppgifven.

Vi hafva så länge njutit af lugn och varaktig fred, att vi hafva vant oss att se på uppoffringar i krigsändamål icke med sådana blickar som de nationer, hvilka tidt och tätt behöfva försvara sina gränser, utan som den, som, så att säga, förfallit i likgiltighet för försvarsfrågan. Jag vill visst icke säga, att vår Riksdag är likgiltig för försvaret, den har visat många tecken till, att den icke är så; men jag vill påstå, att det fordras långt större uppoffringar, än hvad Riksdagen gjort och än riksdagsrepresentanterna i allmänhet föreställa sig, för att vi skulle kunna med framgång söka försvara oss, och innan vi kommit till en försvarsbörda, som i någon mån är jemförlig med den, som andra nationer måste underkasta sig, för att åtnjuta fortfarande själfständighet och frihet.

*Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)*

Med denna uppfattning får jag gifva till känna, att jag är lifligt öfvertygad om nödvändigheten af de uppoffringar, som krävas för anläggandet af en fästning vid Lule elf, och jag skall med min röst understödja Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Nordin i Hammerdal: Under den långa tid, som denna fråga varit under debatt, har det blifvit sagdt så mycket för och emot densamma, att jag kan säga, att jag står i midten af allt, som blifvit anfördt, och är lika villradig nu, som då diskussionen började.

Jag är icke alls fackman på detta område, men jag är norrländing och har i all min lefnads tid varit det. Jag uppfattar denna fråga som en samvetsfråga, och jag måste i den handla, som mitt samvete bjuder och befaller mig att handla.

Jag kan icke finna, att Norrlands framtid på något sätt kan vara betryggad, så länge tillståndet är sådant, som det nu är, i all synnerhet som denna landsdel tillväxer i sådan kolossal grad, att på några år ökar sig folkmängden ifrån 1 till 6, och det på det ena stället efter det andra. Det kan icke vara rätt af en svensk man, särskildt en norrländing, att med likgiltighet se denna fråga i ansigtet. Ehuru det är dubier, som stå i vägen för mig, har jag dock beslutat mig för att rösta för utskottets förslag.

De dubier, som jag har och som gjort mig synnerligen stora bekymmer, är den ställning Boden intager till det öfriga landet, till södra och mellersta Sverige. Jag kan icke finna annat, än att denna ställning, hvad kommunikationerna vidkommer, är ytterst bekymmersam. Men att i denna viktiga fråga tänka sig, att alla svårigheter skola undanrödjas på en gång, är väl ändå alldeles omöjligt.

På grund af hvad jag nu haft äran att i all korthet anföra, så får jag, herr talman, ytterligare betona, att jag kommer att rösta för utskottets förslag.

Herr Hedlund: I en sådan fråga som denna känner man sig skyldig att genom öppen votering gifva till känna sin mening.

Medan det tyckes vara fastslaget, att sjöfästningar äro mäktiga och lämpliga att försvara inlopp emot fiendtliga flottor, så kan det icke undgå äfven en lekmans uppmärksamhet, att rörande landfästningarnas rol i ett modernt krig meningarna äro vida mer delade.

På 1850-talet började man först tänka på att pansra krigsfartygens sidor. Så kommo de stora, uppseendeväckande tilldragelserna i det nordamerikanska inbördeskriget, då pansaret visade sina öfverlägsna egenskaper. Ett par nya erfarenheter följde, och sedan dröjde det icke länge, förrän alla stater hade sina flottor pansrade.

Jag undrar, om vi icke upplefva något dylikt i fråga om landfästningar. Plevna var den första tillfälligt gjorda fästningen, hvars öfverlägsna egenskaper slogo världen med häp-

nad. Just i dessa dagar upplefva vi liknande erfarenheter vid Ladysmith, Mafeking, Kimberley m. fl. platser.

Jag läser just nu i tidningarna, huru en tysk militär, som sjelf på nära håll följt krigshändelserna i Sydafrika, skrifver i den österrikiska tidningen »Neue Freie Presse» bland annat detta: »Kriget har visat oss, att det rökfria krutet och de moderna skjutvapnen kastat öfver ända de gamla lagarna för taktik och alla våra tidigare erfarenheter i krigsväsendet. Vi stå framför alldeles nya villkor, nya stridsformationer och ett nytt stridsreglemente.» Det tyckes alltså vara mycket viktiga krigstekniska erfarenheter, som man skördat nere i Sydafrika, och för min del måste jag tyda erfarenheterna i afseende å befästningsväsendet på helt annat sätt än ett par talare, som förut här i dag vidrört detta ämne. Alla fästningarna der nere hafva varit tillfälligt gjorda och icke anlagda på förhand.

Hela detta krig är, kunna vi säga, ett befästningskrig. Det har gått att eröfra den ena tillfälligt befästa positionen efter den andra, lätt befästa och lätt öfvergifna af försvararne. Derjemte har kriget samlat sig på vissa fasta punkter, der det gått att öfvervinna äfvenledes tillfälliga befästningar.

Men ännu äro säkerligen icke alla erfarenheter från detta krig inhöstade. Vi hafva ännu att afvakta hvad de geniala boerhärförarne kunna lära världen, dels vid Vaalfoden, dels vid Pretoria. Detta krig har sålunda redan lärt världen mycket nytt, och antagligt är, att det skall bjuda på åtskilliga lärdomar ännu.

Är det då nu rätta tiden, innan man lärt känna dessa viktiga erfarenheter från kriget, af hvilka en del ännu torde vara gömd i framtiden, att besluta något, som måhända delvis utgår från föråldrade förutsättningar?

Man får det intrycket, att det moderna kriget har tendens att röra sig i lättare och mera tillfälliga former än de gamla krigen, beroende dels på de moderna vapnen och den taktik, de betinga, dels ock på de många tekniska utvägar, man nu har tillgång till.

I Bodenfrågan är man enig om vissa saker: först och främst om platsen och för det andra derom, att denna plats skall sättas i försvarstillstånd så mycket, att icke en fiendtlig ströfkår skall kunna rycka in och bränna samt sätta sig i besittning af de förråd, som uppsamlats der, samt omintetgöra samlingsplanen för arméfördelningen. Men sedan äro meningarne skiljaktiga, huruvida man skall gå längre: om man skall stanna vid lättare, dock försvarbara befästningar eller skrida till uppförande af en verklig operationsfästning.

Visserligen hafva ledamöterna i befästningskomitén afhandlat denna fråga, så att de sjelfva tycka sig hafva den klar i alla enskildheter. Men jag trotsar någon att kunna påstå, att mången utanför deras krets varit i tillfälle att i densamma bilda sig en lika klar ståndpunkt.

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)

Vi hafva visserligen haft tillgång till komiténs betänkande, deruti frågan är framställd i en rigtning, och vid detta betänkande äro fogade några kortfattade reservationer. Frågan har dock ännu aldrig varit under debatt; icke förr än denna dag hafva deri olika meningar riktigt fått bryta sig mot hvarandra. Vi hafva ännu icke — jag bekänner detta för min del, och jag tror, att förhållandet är detsamma med många i denna kammare — kunnat bilda oss något moget omdöme, huruvida en operationsfästning der uppe är till gagn för försvaret eller till skada — deremellan står nemligen valet — vidare om man uträttar mest för Norrlands försvar genom anläggandet af denna operationsfästning eller genom byggandet af lättare befästningar vid Boden i förening med en inre jernvägslinie, med hvars anläggande man också har tillfredsställelsen att främja ett produktivt ändamål och ett kulturintresse. Slutligen är frågan om de utrikespolitiska följderna af denna fästningsanläggning icke heller klar. En ärad talare på stockholmsbanken affärdade den sidan af saken alltför lätt; saken är den, att sagda sida af Bodenfrågan icke är genomstuderad.

Jag för min del kan icke vara med om att afgöra en så stor och betydelsefull fråga efter så ringa förberedelse.

Jag mins mycket väl, när Norrlands stora skogs- och jordfråga första gången förekom. Då afslogs den motion, som väckts rörande utredning af densamma, i Första Kammaren, enär man der höll före, att en så stor fråga icke borde gå igenom första gången den kom fram. Denna gång synes Första Kammarren tagit saken med lättare sinne.

Det har framhållits, att det för Boden afsedda beloppet egentligen skulle användas till förberedelser. Vare sig man nu skulle befästa Boden lättare eller ock der uppföra den planlagda operationsfästningen, skulle dessa förberedande arbeten, väganläggningar etc. ju behövas, och det kan då synas, att anslaget lika så gerna kunde beviljas.

Men häremot är att invända, dels att den penningssumma, som för dessa förberedelser är afsedd, kunde blifva olika: i ena fallet kanske större, i andra mindre, dels ock att det ligger i sakens natur, att, i fall man beviljar denna penningssumma, hvilken är satt i så intim förbindelse med planen på operationsfästningen, så har man dermed bundit sina händer för framtiden och har sedermera svårt att åstadkomma en förändring af planen.

Vid öfvervägande af allt detta, herr talman, har jag kommit till det slut att yrka bifall till reservationen.

I detta yttrande instämde herrar *Eklund* i Stockholm, *Jansson* i Djursätra, *Anderson* i Hasselbol, *Svensson* i Olseröd, *Johansson* i Stensjö, *Hultkrantz*, *Göthberg*, *Carlsson* i Carlsro, *Berg* i Göteborg, *Ericsson* i Wallsta, *Nydal*, *Thylander* och *Biesèrt*.

Herr Andersson i Vestra Nöbbelöf, som härefter erhöll ordet, yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag borde egentligen känna mig synnerligen förkrossad efter de förskräckliga anfall, jag fått utstå från militärt håll, men jag tror jag kan taga dem med lugn, i synnerhet när jag fått så god hjälp ifrån grefve Hamilton.

Det nämdes af en talare på skaraborgsbänken tvenne namn, som skulle alldeles slå ihjel mig, nemligen Plevna och Sveaborg. Men då vill jag fråga, hvilka de fästningar äro, som verkligen kunnat hålla sig. De nu nämnda höllo sig visserligen en längre tid, men ingendera af dem höll sig dock till krigets slut, utan de föllo dessförinnan.

Friherre Ericson yttrade också, att en fästning vid Boden var nödvändig nu, när vi hade en flotta af den betydighet, som vår för närvarande är, ty vid sådant förhållande skulle icke någon fiende våga sig öfver Bottniska viken med en transportflotta; och för att styrka sitt påstående, anförde han exempel från spansk-amerikanska kriget. Jag trodde dock, att friherre Ericson hade litet större kännedom om den skilnad, som förefinnes mellan var grannes flotta och den amerikanska, sådan den var, när kriget började, och likaledes om den kolossala skilnad i afstånd, som det är mellan Finland och Sverige och mellan Amerika och Cuba. Jag tror icke, att sådana exempel äro riktigt lämpliga att anföra, ty de äro på sätt och vis vilseledande. Grefve Hamilton omnämnde i sitt tal Ladysmith och Mafeking. Ja, mina herrar, det stöder den uppfattning, som jag har, att något kan göras vid Boden, men att vi icke böra nedlägga så många millioner der, som här blifvit ifrågasatt. Icke voro Ladysmith och Mafeking befästa, sasom man här ifrågasatt. De voro blott tillfälliga befästningar. Detta visar, att sådana fästningar äfven kunna hålla sig, när man verkligen vill försvara sig, att det icke endast är de penningar, som man nedlagt på dylika befästningar, utan något annat, som är hufvudsaken, och detta andra är mod och sjelftillit. Och både engelsmännen och boerna hafva visat exempel derpå.

Slutligen var det en synnerligen viktig upplysning, som lemnades af talaren på kalmarbänken, nemligen att Kalmar slott för åtskilliga hundra år sen kunnat hålla sig mot fienden. Den upplysningen tycker jag icke var mycket att tacka för. Ty ett sådant inlägg i en så viktig fråga som denna var icke mycket att komma fram med, helst som Kalmar slott år 1389 måste uppgifvas till drottning Margareta. Men så kom han med något annat sedermera, då han påstod, att vi svenska riksdagsmän vore så likgiltiga för försvaret. Jag tror, att vi lugnt kunna tillbakavisa den beskyllningen, att vi skulle vara likgiltiga för försvaret, ty vi hafva sökt, så långt vi kunnat, tillfredsställa dess fordringar och kraf. Och jag är öfvertygad om, att i framtiden skall historien icke kunna skriva om oss, att den nuvarande Riksdagen lemnat försvaret i sticket, ty efter min uppfattning hafva vi gått så långt, vi kunnat, ifrån vår ståndpunkt sedt.

Jag ber att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Ang. anslag
till det festa
försvaret.
(Forts.)

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)

Chefen för landtförsvarsdepartementet herr statsrådet Crusebjörn: Herr talman, mina herrar! Då jag nu går att fortsätta mitt före middagen afbrutna anförande, vill jag å nyo ingå i betraktelse öfver reservanternas kardinalskäl mot Bodenbefästningen, att om fästningens nytta, läge, beskaffenhet och omfattning hyste fackmännen olika meningar. Det är ju det skälet, som reservanterna i sitt betänkande framför allt fäst sig vid.

Här har sagts, att offentligt hafva fackmän icke yttrat sig emot Bodenfästningen. Man har gjort blott ett enda undantag, nemligen beträffande chefen för flottans stab, och jag kan icke neka till, att det inlägg, som från hans sida förekommit i denna fråga, på många håll upptagits såsom mycket beaktansvärdt. Utan tvifvel representerar ock detta yttrande en viss uppfattning, som gör sig gällande inom sjövapnet. Det är därför, som jag anser det vara för mig omöjligt att icke äfven taga i betraktande detta hans yttrande.

Han säger deri, att en fästning vid Boden utan tvifvel kan hafva sin stora betydelse för lokalförsvaret, men han vill icke erkänna, att ett fiendtligt inryckande i Norrbotten har någon så afsevärdt afgörande betydelse för försvaret af landet i dess helhet. Han ställer sig sålunda på den ståndpunkten, att vi under vissa eventualiteter måste finna oss uti det ödet, att öfre delen af vårt land får gå ifrån oss. Hufvudsaken är efter hans resonnement, att vi lägga hufvudvigten på att tills vidare stärka sjöförsvaret, så att det blir mäktigt nog att afvisa hvarje försök att öfver hafvet angripa vårt land.

I början af detta århundrade, efter de olyckor, som drabbat vårt land, hade vi icke ekonomisk förmåga att försvara vårt land vid gränserna och hindra en fiende att beträda vår jord, hvarför vårt sjöförsvar och äfven mycket annat af våra försvarsanordningar, så att säga, fingo förfalla, och den meningen utbildade sig, att vi måste basera oss på ett centralförsvar. Men sedan vårt land nu kommit i det lyckliga ekonomiska läge, att vi helt naturligt kunna tänka på möjligheten att i första rummet afvärja ett fiendtligt infall i vårt land och vi derjemte redan gjort kraftiga inlägg för att stärka vårt sjöförsvar samt framdeles ämna fortgå på den vägen i den mån vi hinna med den saken, då synes det mig, att till detta försvarssystem utan all fråga hör, när vi nu äro lyckliga nog att endast hafva en enda ömtalig punkt på vår landgräns norr om Bottniska viken, att vi söka hindra en fiendtlig invasion den vägen. Jag har också förut framhållit, huru antagligt det är, att ett anfall på vårt land kommer att ske på sådant sätt, just med hänsyn till att vår flotta redan nu nått den utveckling, att den bör kunna skydda vissa mycket viktiga och sårbara punkter från anfall — jag tänker då särskildt på Stockholm.

Med den uppfattning jag har, är det naturligtvis med verkligt bekymmer jag hört och nu äfven sett offentligen uttalas den meningen, att innan vi hunnit än mera förstärka vårt sjöförsvar,

böra vi lemna försvaret af vår enda ömtåliga punkt på vår landgräns å sido.

*Ang. anslag
till det fasta
försvaret.*

(Forts.)

Att en sådan åsigt gjort sig gällande inom flottan, kan icke bero på annat, än att samarbetet mellan landt- och sjöförsvarets målsmän icke gått så hand i hand, som önskvärdt hade varit. Ty hade så skett under föregående tider, är jag öfvertygad om, att ett bättre samförstånd om hela vårt försvar skulle hafva egt rum. Emellertid är jag, hvad bättre är, i tillfälle meddela, att för närvarande den största öfverensstämmelse i åsikter om hufvudgrunderna för landets försvar råder mellan cheferna för landt- och sjöförsvaret, och att beträffande den allmänna försvarsplanen full enighet dem emellan är rådande angående landtförsvarets och sjöförsvarets uppgifter.

Och då chefen för sjöförvarsdepartementet på grund af sitt medlemskap af regeringen är hindrad att närvara i dag, har han bemyndigat mig förklara, att efter hans mening är denna befästning vid Boden icke allenast af den allra största vigt och betydelse, utan den bör också anskaffas snarast möjligt utan hänsyn till de önskemål utöfver dem, som redan gjort sig gällande beträffande sjöförsvaret.

När nu dessa skilda meningar ibland fackmännen i öfrigt af åtskilliga talare blifvit så mycket framhållna, intresserar det mig visserligen icke att höra, hvilka de fackmän äro, som i reservanternas betänkande afses, men så mycket mera de skäl mot det föreliggande befästningsförslaget, som af dessa fackmän kunnat hafva anförts. Då jag enskildt hört uppgifvas, att militärer, för hvilkas omdöme jag hyser aktning, varit motståndare till detta befästningsförslag, har jag satt mig i förbindelse med dem, för att höra, om det verkligen förhöll sig så, att de verkligen hade bestämda åsikter att andraga emot denna tilltänkta befästningsanordning. Ja, på så sätt har jag fått värderika upplysningar. En framstående officer, som bekläder ett ganska högt embete inom vår armé, förnekade icke, att han haft den meningen, att Bodenbefästningen icke var af den stora betydelse, att den icke kunde få anstå med hänsyn till något, som han ansåg ännu viktigare, nemligen en ny härordning med utsträckt värnpligt. Han hade därför uttalat sig i denna rigtning, därför att han trodde, att om svenska nationen beslutade sig för denna befästningsanordning och underkastade sig dermed förenade uppoffringar, skulle den måhända nöja sig med denna åtgärd och icke vilja gripa sig an med den mycket viktigare uppgiften, nemligen utsträckning af värnpligten. Men han gaf mig rätt uti det påståendet, att utan en befästning vid Boden kunde icke Norrbotten på allvar försvaras, och att äfven om vi finge en ny härordning med utsträckt öfningstid, behöfdes denna befästningsanordning vid Boden, för att kunna försvara denna aflägsna landsända.

Så är det, mina herrar, när man ryktesvis hört, att den och den personen uttalat sig emot en sak, och hört skälen uttalas i tredje eller fjerde hand; om man sedan får direkt meddela sig

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.

(Forts.)

med den person det gäller, så finner man, huru lätt man kan bli vilseledd och tro, att det är andra skäl, som bestämt hans uttalande, än de verkliga.

En annan högre militär, hvars mening i denna sak jag äfven sökt få veta, har sagt mig, att visserligen kan denna anläggning vara af värde, men ännu mycket viktigare för försvaret af det nordligaste Sverige vore den s. k. inre jernvägen, som nu talas så mycket om. Och vi hafva äfven alldeles nyss hört, att den militära betydelsen af densamma skulle bestå i möjligheten att efter dess tillkomst kunna undvara denna anläggning vid Boden. Ja, mina herrar, det är otvifvelaktigt, att om denna inre jernväg vore tillfinnandes, skulle den i icke oväsentlig grad bidraga till lättandet af försvaret i norr, därför att man då skulle ha att tillgå två jernvägsförbindelser i stället för såsom nu blott en. Man finge derigenom en jernvägslinie, som vore alldeles skyddad för tillfälliga afbrott, som tyvärr kunna inträffa med afseende på vår nuvarande jernväg norrut, på grund deraf att den på några ställen går allt för nära kusten. Utan att det är fråga om en med allvar försökt landstigning och ett inträngande i landet, kan nemligen en fiendtlig styrka genom en tillfällig kupp afskära den nuvarande jernvägslinien, t. ex. genom att spränga en bro, och sedan hastigt försvinna.

Men, mina herrar, skola vi vänta, till dess vi få denna inre jernväg, ja, då tror jag, att vi handla mycket oklokt. Ty låtom oss tänka efter, när denna inre jernväg kan komma till stånd, äfven med den allra bästa vilja i världen från statsmagternas sida. Denna jernvägsanläggning, nemligen från Östersund upp till Boden eller någon punkt mellan Boden och Gellivare, är så lång och förenad med så mycken kostnad, att approximativa beräkningar rörande densamma, som gjordes för några år sedan, slutade på ett belopp af 40 millioner kronor. Och i den dag, som är, säga erfarna jernvägsbyggare, att med de ökade pris på allt, hvilka numera göra sig gällande, man nu enligt deras mening måste räkna med en kostnad af 60 millioner kronor. Ingen kan mer än jag önska dess tillkomst icke allenast från militär synpunkt, utan äfven ur kultursynpunkt. Jag, som är representant för Norrland och tror på dess framtid, inser naturligtvis mer än väl, att bästa och säkraste sättet att föra Norrlands utveckling hastigt framåt, det är anordnandet af förbättrade kommunikationer. Men det är otänkbart, att en jernväg, som går fram genom fjelltrakterna mellan Östersund och Boden, skall kunna lemna ett något så när tillfredsställande ekonomiskt resultat ännu på länge; man kan därför icke gerna tänka sig möjligheten af att nedlägga de stora kostnader, som för ändamålet äro erforderliga, annat än så småningom. Och det tror jag, mina herrar, att derest vi äro öfverens om, att denna fästningsanläggning har den största vikt och betydelse för försvaret af öfre Norrland, kunna vi icke vara med om att uppskjuta denna anläggning, tills den inre jernvägsförbindelsen kommer till stånd.

Men antag, att vi hade denna inre jernväg; då vågar jag påstå, att behovet af en fästningsanläggning i Boden ändock vore lika stort. Det är visserligen godt och väl att kunna lätt föra trupper och förnödenheter dit upp. Men trupperna behöfva fortfarande samma stöd af en befästning för att kunna upptaga kampen med en öfverlägsen fiende. Ty jag kan naturligtvis icke under några förhållanden — icke ens vintertiden, då väl hafvet är otillgängligt för fiender — helt och hållet blotta det öfriga landet på stridskrafter. Man måste ju tänka sig, att man endast kan sända dit upp en del trupper — under sommaren mindre, under vintern mer. Äfven dessa stridskrafter måste emellertid ovilkorligen för att med hopp om framgång kunna upptaga striden mot en öfverlägsen fiendtlig invasion ha stöd i denna fästning; och behovet af förråds uppläggande blir fortfarande detsamma. För att samla dessa förråd redan i fredstid eller i de tider, som föregå ett krig, då man liksom känner, att någon fara hotar, har man behof af det skydd, som en förrådsfästning erbjuder. Jag kan icke upplägga stora förråd, i synnerhet af ammunition och andra behöfliga materialier annat än på en ort, som är skyddad.

*Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)*

Denna inre jernväg är, såsom sagdt, utan tvifvel af stor militär betydelse, men den har i ganska afsevärd grad blifvit ersatt genom Ofotenbanan, så vida man får en befästning vid Boden. Ty man kan ju på den banan stå i förbindelse med den öfriga världen öfver Ofoten och kan på densamma få förnödenheter sig tillsända. Jag kan ju ock påräkna förstärkningar på denna väg från broderlandet. Ty, mina herrar, när det kommit så långt, att fråga är om att försvara vårt öfre Norrland, då kunna herrarne vara öfvertygade om att, huru förhållandena på den skandinaviska halfön än gestalta sig, då, om icke förr, står broderlandet vid vår sida. Ty det är för hvarje klarsynt man uppenbart, att Boden-fästningen icke skulle komma att uteslutande bli en svensk befästningsanordning, utan en skandinavisk, som kommer att i allra högsta grad bidraga till att icke någon del af Skandinavien kommer att ryckas från oss, utan att vi haft tillfälle att på ett allvarligt sätt söka förhindra ett sådant äfventyr.

Man har här berört äfven en annan sak, nemligen att man af yttre politiska skäl bör vara uppmärksam. Man har sagt, att denna fråga icke är utredd. Ja, jag tviflar icke på, att vår östra granne med uppmärksamhet följer, hvad vi göra i detta afseende. Vår östra granne känner mer än väl svagheten i vår position, sådan den nu är. Icke kan det då förundra honom, om vi vidtaga vissa försvarsåtgärder, helst om det sker på en punkt, som tydligen är så belägen, att anläggningen derstädes icke på något sätt kan anses innebära ett hot mot honom. När man lägger fästningen 15 mil från riksgränsen, har man dermed tydligen visat, att dess ändamål uteslutande är försvar och icke under några förhållanden att vara basis för ett framryckande i hans land. Det är icke omöjligt, att han, sedan jernvägsförbindelserna utvecklats sig, såsom de gjort, å ena sidan i Finland och å den andra hos oss

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.

(Forts.)

från finska gränsen och till Ofoten, kan känna behovet af att anlägga en befästad plats i närheten af gränsen för att icke på minsta sätt behöfva hysa fruktan, att vi med hjälp af andra möjligen skulle vilja framtränga denna väg öfver gränsen. Men befästandet af Boden kan omöjligen för honom innebära något hot på sätt det nu är ifrågasatt.

Här har äfven såsom skäl för ett uppskof framhållits, att vi borde afvakta det pågående krigets i Sydafrika slut, ty det kunde gifva oss många erfarenheter, som kunde leda till nya undersökningar och nya anordningar. Ja, det är jag den förste att erkänna, och jag tror, att vi komma att få lära oss mycket af det krig, som pågår. Och vi skola ej heller underlåta att noggrant studera detta krigs händelser och deraf hemta alla möjliga lärdomar, som för oss kunna vara af vigt och värde. Men den, som tror, att man i Norrland, i de nordligaste provinserna öfver hufvud och i all synnerhet i Norrbotten, vid detta Boden kan anordna provisoriska befästningar så hastigt, som man gjort i Sydafrika, han misstager sig grundligt. Ty jordmånen, terrängen är i Norrland helt annorlunda.

Befästningar, vare sig de äro provisoriska eller permanenta, måste läggas på berg eller höjder. Men hos oss, i dessa trakter, är det verkliga berg af granit och icke, såsom i Sydafrika och på många andra ställen för öfrigt jordhöjder, i hvilka man kastar upp befästningar med spaden. Hos oss äro, som sagdt, höjderna berg, och der kan man icke göra några provisoriska anordningar. Ty antingen måste man spränga ned sig i bergen eller föra upp jord på dem; och det ena såväl som det andra tager lång tid. Vi kunna således vara fullt öfvertygade om, att man i dessa trakter icke kan hastigt anordna provisoriska fästningar. Och varen öfvertygade, mina herrar, att vi ej få lång tid på oss att utföra dessa befästningsanläggningar, när det verkligen gäller.

Det har här blifvit framhållet, att neutralitetskomitén i sitt betänkande, der man lifligt behjertar behovet af befästningsanordningar vid Boden, tänkt sig saken så, att, om icke under fredstid permanenta sådana kunde komma till utförande, man ändock måste försöka — huru ogynsam terrängen än är — att, som så skulle behöfvas, vidtaga några provisoriska anordningar, och beräknades dervid det för ändamålet afsedda beloppet uppgå till 1,300,000 kronor, såsom här nämnts. Det är en afsevärd summa, som för den saken skulle anvisas. Men huruvida man dermed når sådana resultat, som man kommit till vid Plevna och öfriga här i afton nämnda orter, derom kan man hysa sina tvifvelsmål. För öfrigt, en fiende, som ej möter större hinder i sitt framryckande och icke är underkastad dessa besvärliga transporter, som engelsmännen i Sydafrika haft att öfvervinna, han kommer med en armé, som är på ett helt annat sätt rustad än hvad fallet var med engelsmännens från krigets början och långt fram under dess fortgång.

Det behöfves redan i fredstid, för att här ifrågavarande befästning skall kunna verksamt fylla sitt mål, bestyckning. Denna

måste skaffas på förhand. Den skaffar man icke på en eller annan månad, äfven om man skulle kunna gräfvä grafvar, der sådant låter sig göra. Men i vår stenbundna terräng blir detta icke lätt, icke ens mellan de nyss beskrifna bergshöjderna.

Statsutskottets ärade vice ordförande har här framhållit, huru ofullständig och otillfredsställande befästningskomiténs utredning vore beträffande befästningsanläggningen vid Boden, och huru äfven myndigheterna enligt hans påstående hårdt nagelfarit denna utredning. Han uppgaf sålunda, att dessa beträffande kostnaden skulle ha förklarat, att denna vore — om jag fattade honom rätt — 1² eller 1 million kronor för lågt tilltagen. Det är icke förhållandet. Angående fästningen vid Boden hafva myndigheterna icke vare sig med afseende på anordningen eller kostnadsberäkningen gjort den minsta anmärkning. Och då komitén i fråga om andra befästa platser har gjort en och annan ändring i myndigheternas förslag — något, som naturligtvis togs mindre väl upp af dem — har komitén deremot icke haft någon anledning göra anmärkning mot dessa myndigheters förslag beträffande Boden.

Detta var naturligtvis beroende derpå, att förslagen till Bodens befästande voro uppgjorda sist af alla, så att de voro fullt tidsenliga, alla nya anordningar voro der tillgodosedda och prisen beräknade efter de senare årens förhållanden.

På tal om prisen, förefaller det mig helt naturligt, att, då på ett par år exempelvis dagsverkspriset och jernpriset stigit, äfven den beräknade kostnaden för Bodens befästande måste komma att ökas, så vida icke ett prisfall sker. Hvad jernpriset beträffar, beror det på konjunkturerna å världsmarknaden. Men hvad dagsverkspriset angår, torde någon nedsättning deri ej vara att motse under de närmaste åren.

Om således på grund af antydda förhållande befästningsanläggningen vid Boden möjligen komme att kosta mer, än beräknadt är, kan dock denna ökade kostnad naturligtvis ej uppgå till mer än en eller annan million. Låt oss således säga, att kostnaden för Boden kommer att uppgå till 10 å 11 millioner kronor. Men från denna summa och till den, som jag sett uppgifvas i en och annan tidning, nemligen 60 å 70 millioner kronor, är afståndet stort. En sådan förhöjning i kostnaden är naturligtvis en orimlighet.

Vidare har den ärade vice ordföranden läst myndigheternas anmärkningar beträffande den artilleripersonal, som skulle tillkomma, på det sätt, att komitén skulle ha föreslagit 4 kompanier för Bodenbefästningen, då myndigheterna deremot fordrat 6. Det är icke förhållandet. Komitén har föreslagit för Karlsborg och Boden tillsammans ett fästningsartilleriregemente om 10 kompanier, hvaraf 4 för Karlsborg och 6 för Boden. Sålunda hafva komitén och myndigheterna i det afseendet varit ense. Men hvad myndigheterna anmärkt mot komiténs förslag har varit det, att de ansett, att kompanierna borde göras 10 eller 15 man starkare, än komitén tänkt sig. Men jag vill helt enkelt nämna, att den

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)

Ang. anslag
till det fasta
forsvaret.

(Forts.)

af komitén föreslagna organisationen af detta regemente stödde sig på uppgifter från samma myndigheter, men att myndigheterna sedermera under mellantiden kommit till den uppfattning, att en förstärkning af kompanierna borde ega rum. Denna förstärkning är emellertid föga afsevärd, och det är ingalunda sagdt, att man, då man i hvarje fall måste nöja sig med det minsta möjliga, behöfver gå myndigheternas önskingar i detta fall till mötes. Helt annat blir förhållandet, om vi få vår värnpligt utvidgad, så att man icke behöfver anlita värfvadt folk; då kan man organisera kompanierna på det sätt myndigheterna önskat, hvaremot, då fråga är om stampersonal, man måste nöja sig med det minsta möjliga antal och ersätta hvad som kan brista med beväring.

Komitén beräknar kostnaden för artilleripersonalen vid såväl Karlsborg som Boden till 576,399 kr. 35 öre. Riksdagen har i dag beslutat en utvidgning af Karlsborgs artillerikår, så att dess stat kommer att uppgå till 211,940 kronor. Det återstår således för komplettering af artilleripersonalen med ett kompani vid Karlsborg och sex vid Boden ett belopp af 354,399 kronor 35 öre, således visserligen en afsevärd kostnad, då fråga är om en tillökning af den ordinarie budgeten, men en summa, som dock i betraktande af det stora mål, som skall vinnas, väl i allt fall icke kan få verka afgörande mot anläggandet af den ifrågakvarande befästningen.

Vidare har man här och äfven i pressen gjort mycken affär deraf, att i komiténs betänkande saknas uppgift å storleken af den infanterigarnison, som behöfves i fästningen såväl i fred som i krig. Ja, det beror naturligtvis derpå, att för att bilda infanterigarnison i fred behöfver man icke upprätta några särskilda trupper. Icke hafva vi någon infanterigarnison, som är särskildt organiserad för Karlsborg eller öfriga fästningsanläggningar, utan man anordnar under fredstid garnisoner å fästningarne genom att dit förlägga skolor, särskildt underbefälsskolor. Norrbottens regementes skolor äro för närvarande förlagda till Notvikens mötesplats, men det är väl helt naturligt, att, om vi komma så långt, att denna fästning vid Boden kommer till stånd, dessa skolor flyttas till Boden, och att regementet får sin mötesplats der. Förberedelser dertill hafva träffats sedan ganska lång tid tillbaka.

Vidare har det talats så mycket om den garnison, fästningen behöfver under krig. Ja, den garnison, som under ett krig der alltid kommer att finnas, är naturligtvis Norrbottens regementes depot, och der hafva vi således en bataljon. Vidare är det klart, att man får göra med afseende å denna som med afseende å alla andra fästningar, nemligen att man i mobiliseringstabellerna anvisar särskilda trupper, som specielt skola få sig anförtrödt försvaret af fästningen, och sedan får högste befälhafvaren för den försvarskår, som kommer att finnas i Norrbotten, bestämma, huru stor styrka han under olika förhållanden och förutsättningar må vilja afdelat till fästningens direkta försvar. Att denna styrka i hvarje fall icke kommer att uppgå till sådan storlek, att i och

för det direkta fästningsförsvaret den rörliga försvarskraften skulle komma att minskas i någon afskräckande grad, det kan jag upplysa om. Hvarför jag icke kan lemna hvar och en kännedom om denna styrkas storlek, beror derpå, att uppgifterna härom finnas i den del af komiténs betänkande, som ansetts icke böra offentliggöras, emedan det ju icke kan vara lämpligt att tala om, huru stor styrka vi hafva för afsigt att förlägga på det ena eller andra stället, vare sig i fästningarne eller på andra orter.

*Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)*

Slutligen återstår att tala om behovet af ingenjörtrupper. Det kan icke förnekas, att det vore önskvärdt att redan i fredstid hafva en ingenjörtrupp i Boden, men med vår arméorganisation och med det system, som vi hafva, nemligen att för detta vapen använda värfvadt folk, måste vi här som på många andra håll i stor utsträckning lita på de värnpliktige och under fredstid upprätta endast befäl och förgångsmän. Ett ingenjörkompani måste väl under alla förhållanden finnas för fästningens mobilisering, och detta kompani kommer att mobiliseras från Svea ingenjörbataljon. Då kan man ju invända, att vid sådant förhållande denna bataljon borde hafva fått någon tillökning utöfver dess nuvarande personal, efter som någon fästningsanläggning vid Boden ju icke fans, då denna bataljon uppsattes, och bataljonens personal väl icke kan antagas vara för stor för de behof, med afseende å hvilka den då organiserades. Ja, detta resonnement är ju delvis riktigt, men nu förhåller det sig lyckligtvis så med såväl Svea ingenjörbataljon som med våra öfriga ingenjörtrupper, att de hafva god tillgång på reservbefäl, som deremot saknas på andra håll. åtminstone till det antal, som önskvärdt vore. Svea ingenjörbataljon har nemligen ett högst betydande antal reservofficerare i de personer, hvilka såsom aspiranter för anställning såsom officerare vid väg- och vattenbyggnadskåren genomgått en särskild militärkurs vid bataljonen för att vinna utbildning jemväl såsom militäringenjörer. En dylik kurs fordras nemligen för inträde i väg- och vattenbyggnadskåren, och då i denna kurs ingår jemväl inhemtandet af de kunskaper, som under krig böra fordras af ingenjörer för fortifikationsbehof, torde just denna kurs vara synnerligen lämplig för tillgodoseende af behovet utaf ingenjörer för fästningarne, och under sådana förhållanden har komitén icke heller ansett sig behöfva vidtaga några särskilda åtgärder för tillgodoseendet af behovet af ingenjörtrupper för den föreslagna fästningsanläggningen.

Den ärade vice ordföranden i statsutskottet har här förklarar, att de nya fästningsanläggningarne på Gotland och vid Göteborg kunde han finna vara af behovet påkallade, och med afseende å komiténs förslag rörande dessa nya fästningsanläggningar hörde jag honom icke uttala något klander, men när det blef fråga om fästningsanläggningen vid Boden, då hade han fordringar på utredning i alla möjliga afseenden. Han fordrade då, att man skulle revidera kostnadsberäkningarne med afseende å förändrade tidsförhållanden, han fordrade, att man särskildt för denna fästning

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)

skulle vidtaga utredningar, som icke alls gjorts angående de öfriga, rörande hvad det årliga underhållet af densamma skulle kosta, de belopp, som skulle åtgå för ammunition, proviant och de öfriga förråd, som man i och för krigsbehof skulle upplägga i fästningen. Jag föreställer mig, att, hvad beträffar kostnaderna för dessa behof under krigstid, desamma under inga förhållanden kunna anses höra till kostnaderna för fästningsanläggningen. Det enda, med afseende hvarå jag skulle kunna tänka mig, att så kunde vara förhållandet, skulle väl vara kostnaden för uppförandet af magasin i och för uppläggande af dylika förråd. Det kan väl också vara möjligt, att man, hvad beträffar förråd af ammunition, skulle behöfva uppföra några dylika magasin, men för öfriga förråd, såsom af proviant och dylikt, torde man väl i denna ganska talrikt befolkade och bebyggda ort kunna få hyra nödigt utrymme, då man anser sig behöfva upplägga dylika förråd, om man nu icke vill uppföra särskilda magasin för statens räkning. Det synes mig emellertid icke gerna kunna ifrågasättas, att, för att tillfredsställa hans begäran om utredning, allt sådant skall behöfva beräknas.

Denne talare ansåg emellertid, att den utredning, regeringen lemnat i denna fråga, var så bristfällig, att han ansåg regeringen böra kännas skyldig att med Riksdagen dela ansvaret med afseende å utgången af frågan om uppförandet af denna befästningsanordning. Ja, mina herrar, jag må säga, att man har rätt att ställa stora anspråk på regeringen, när den framlägger stora och viktiga frågor till afgörande, men man har dock icke rätt att af regeringen fordra utredningar, som icke kunna lemnas och därför icke heller rimligtvis böra begäras.

Utan att jag hade fått den erinran af den ärade talaren, att jag skulle behöfva dela ansvaret för det uppskof, som denna viktiga sak möjligen kan få i Riksdagen, utan denna erinran skall jag, derom ber jag att få upplysa honom, så länge jag innehar min nuvarande post, känna ansvaret af att det här ifrågavarande viktiga företaget icke kommer till stånd. Och då detta står på mitt program såsom en oafvislig förutsättning för att jag skall kunna tänka mig möjligheten af ett försvar af denna stora och viktiga landsdel, som vi kalla Norrland, samt försvaret deraf har en så stor betydelse för landet i sin helhet, så får jag förklara, att jag ej kan stanna på denna post, såvida ej Riksdagen tillmötesgår den fordran, jag här gjort mig till målsman för. Det är möjligt, att Riksdagen och landet ej förlorar mycket derpå, att jag viker från denna post, men det vore orätt af mig att qvarstå, om jag ej har förmåga att lemna de utredningar, som Riksdagen finner sig kunna fordra af mig, då det är fråga om saker af sådan vikt som denna. så att Riksdagen i brist på utredning hade skälig anledning att afvisa i ärendet väckta förslag. Då bör någon annan, som har större förmåga i sådant afseende än jag, träda i mitt ställe. I likhet med hvad hans excellens herr statsministern förut sagt, får jag därför förklara, att, om nu förevarande förslag mötes af ett afslag, som jag anser definitivt, jag icke kan fortfara att verka på den post, jag nu innehar.

Herr Boëthius: Herr vice talman, mina herrar! Det hade icke varit min mening att upptaga till svaromål det utbrott, som mitt anförande naturligt nog framkallat från herr Höjers sida. Men jag måste dock göra det, då herr Höjer förnekade sanningen af mitt påstående, att han motverkat försvarsanslag, hvilka han sedermera framställt såsom de obotfärdigas förhinder, då fråga varit om andra försvarsanslag; jag fäster mig särskildt vid, att Stockholms försvar skulle vara så viktigt, att man därför borde undanskjuta Bodenfrågan.

*Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)*

Jag kan icke nu citera något direkt yttrande af herr Höjer, ehuru det nog äfven torde finnas sådana, fastän jag ej för tillfället haft tid att i protokollen taga reda derpå, men jag skall dock med herr Höjers egna ord visa, att han röstat emot och således verkat emot Stockholms försvar på sjösidan.

Vid 1891 års riksdag hade Kongl. Maj:t föreslagit ett anslag på extra stat af 1,100,000 kronor till fästningsartilleri, hvaraf 900,000 kronor till Vaxholm—Oscar-Fredriksborg, eller således just till Stockholms skyddande från sjösidan. Förslaget tillstyrktes af statsutskottet, men deremot reserverade sig tio medlemmar af denna kammare, föresläende in alles blott 400,000 kronor. Nu har herr Höjer i början af sitt anförande i dag förklarar, att han alltid följt reservanterna från denna kammare, när försvarsanslag varit å bane. Alltså har herr Höjer röstat emot detta viktiga anslag till Stockholms befästande. Nu gick visserligen det stora anslaget igenom vid gemensam votering, och således kan ju herr Höjer hafva tillfälle att känna sig tillfredsstäld, fast icke har han haft någon del deri.

Herr Höjer yttrade, att han också hållit fosterländska tal i sin ungdom på nationssalarne, men först efter sexan. Möjligen ligger i den sistnämnda omständigheten en förklaring till att den fosterländska entusiasmen så hastigt förgick, så att han nu ser tillbaka på detta såsom barnslighet och naivitet. För min del får jag säga, att om det skall stämplas såsom naivitet, att man på äldre dagar hyser entusiasm för Sveriges försvar, då betraktar jag detta epitet såsom hederstitel. Och jag skulle glädja mig, om alltid kunde på mig tillämpas de orden, att »han förblef trogen sin ungdoms ideal».

Herr Olofsson i Ävik: Rörande sakdebatten i denna fråga har jag förut instämt med herr Pehrson i Törneryd, och jag ber endast att få understryka de skäl, som han andragit för sitt afslagsyrkande.

Jag har egentligen blifvit uppkallad att taga till ordet af herr statsministerns yttrande och herr Boëthius' första anförande. Dessa båda uttalanden utmynnade, såsom herrarne hörde, i en hotelse. Sådant har alltid för mitt misstänksamma öra verkat såsom ett gif akt, ty jag har alltid haft den uppfattningen, att, om man i en debatt eller vid dylika tillfällen börjar uttala hotelser, sakskälen äro klena.

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)

Hvad för öfrigt hela frågan beträffar, har den ju blifvit mycket grundligt debatterad, men man torde dock hafva sett den ganska ensidigt. För min del skall jag bedja att få citera fyra rader, som jag i går läste i en tidning och som mycket väl kunna tillämpas på denna fråga. De kunna väl anses innehålla starka uttryck, men de äro dock ganska litet i jmförelse med hvad som förut presterats här i qväll, så att jag icke har några betänkligheter. De lyda:

»Det är så mycket, som från militäriskt håll betecknas såsom nödvändigt, att om Riksdagen skulle anslå medel till allt, blefve väl hela landet ett befästadt fattighus.»

Jag sade förut, att det var starka ord, och det äro de visserligen, men jag hemställer till kammaren, om de ej äro sanna. Jag har ej hört, att något anslagskraf för militära ändamål, som kommit från regeringen, icke alltid betecknats såsom nödvändigt. Och om man närmare följer den taktiken, skall man också finna, att i samma mån dessa anslagskraf stigit i höjden, i samma mån hafva de ansetts nödvändiga. Så är också förhållandet i dag. Man har fått höra, att detta anslag till en fästning vid Boden är alldeles oundgängligen nödvändigt. Men det oaktadt har man icke presterat sådana skäl, sådan utredning och sådana bevis för detta påstående, att man kunnat öfvertyga ens flertalet i denna kammare, mot hvilken man icke, man må eljest säga hvad man vill om den, kan komma med beskyllningen, att den på senare tiden varit njugg på försvarsanslag.

Jag förstår, att jag skall blifva mycket förfärligt utmålade i en viss del af pressen och i en del af kammaren betraktas med misstänksamhet, därför att jag vågar komma med så djerfva uttalanden, men jag får säga herrarne i pressen och herrarne i kammaren, att jag skall med jemmmod bära det, ty jag vet, att jag är lika god fosterlandsvän som någon annan. Men jag måste ändock hysa betänkligheter, då jag ser, huru ofantligt den militära budgeten stiger i höjden år för år. Icke nog dermed, jag saknar ej heller kändedom om, huru det är stäldt särskildt på landsbygden. Der försiggår också en strid, men en strid för tillvaron. Vårt jordbruk befinner sig i många delar af landet i en så betryckt ställning, att jag åtminstone ej under de trettio år, jag varit jordbrukare, sett motstycke dertill, och jag befarar, att, om det skall fortgå såsom det nu är, en stor del af våra jordbrukare skall helt och hållet duka under. Jag tror, att många, om jag ock ej kan säga, att de hafva sina ögon fästa på denna kammare i qväll, dock hysa den förhoppningen, att man omsider här skall taga sitt förnuft till fånga och ej uppoffra allt, som finnes i landet, till militära ändamål.

Herr talman! Jag yrkar afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Husberg: Under den diskussion, som förts här i denna fråga, hvilken har en så allvarsam fosterländsk betydelse och hvilken har betydelse särskildt för den landsända, som jag repre-

senterar, har jag hittills suttit allenast såsom åhörare. Jag har gjort detta, därför att jag funnit, att den åsigt, som jag för min del omfattat i frågan, har blifvit företrädd af personer med den sakinsigt, att jag naturligtvis ej kunnat tänka på, att till hvad som af dem anförts, lägga något, som i sak kunde vara af egentligt värde. Jag skall ej heller, allra minst så här sent, tillåta mig något annat än att tillkännagifva den ståndpunkt jag intager.

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)

Jag ber då att få göra detta med det förklarandet, att, efter allvarligt öfvervägande af allt hvad jag i denna sak läst, hört och försökt tänka mig till, jag för min del fått den uppfattningen, att anläggandet af ett fast försvarsverk af den omfattning och efter den plan, som här föreslagits, verkligen är ett ofafvisligt behof. Detta är min uppfattning. Andra må hafva en annan. Det kan ju vara svårt att i en sådan sak bilda sig ett eget omdöme, men för mig kvarstår ej någon tvekan.

I en eller annan särskild punkt kunna naturligtvis meningarna skifta, något, som en lekman, en icke-militär, ej kan lätteligen sätta sig till doms öfver, men i hufvudpunkten, som jag accentuerar, har min uppfattning blifvit den jag sade. Och jag skall tillägga med godt samvete, att min uppfattning skulle helt visst vara densamma, äfven om jag ej hade det lokalpatriotiska skäl, som man till äfventyrs kan förutsätta hos mig såsom norrländing. Jag skall nu ej göra något vidare tillägg till debatten. Jag har fått göra hvad jag kände såsom ett behof, nemligen tillkännagifva min ståndpunkt i frågan och yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Dahlstedt* och *Lundström*.

Herr von Schéele: Här har i afton likasom under förmidagens lopp blifvit uttaladt, hvad man inom olika trakter i vårt land tänker med hänsyn till den stora fråga, som nu föreligger till behandling. Blott från den bygd, som jag representerar, har ännu ingen stämma förnummits, och likväl har Gotland flerfaldiga gånger blifvit nämndt i främsta rummet, särskildt från den sida, der man bekämpar Bodenförsvaret. Gotland har ju ock, i fall man ser saken ur ensidigt lokalpatriotisk synpunkt, ett visst intresse utaf att Bodenbefästningen blir uppskjuten, så vidt som derigenom befästningarna på Gotland skulle möjligen med större fullständighet och i hvarje fall med större skyndsamhet komma till stånd, ja, äfven med hänsyn dertill, att sjöförsvaret kunde hastigare komma till utveckling genom ett uppskof med Bodens befästande — då nemligen just sjöförsvaret har så stor betydelse för Gotland, blir äfven den synpunkten för oss af vikt. Trots detta vågar jag frimodigt bekänna min anslutning till hvad utskottet föreslagit och är öfvertygad, att rätt många af Gotlands egna söner härutinnan tänka lika med mig. Ty under de 14 år, jag bland dem lefvat och verkat, har jag funnit samhörigheten med det stora fosterlandet här i framstående grad beherska de särskilda lokalintressena. Det är visserligen så, att Gotlands försvar icke blir på det sätt, som nu närmast är tänkt, fullständigt till-

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)

godosedt Befästningskomitén har ju framställt såsom önskvärdt, ja, behöfligt vida mer än så. Men vi gotlänningar inse, att detta, som närmast erbjudes oss, är hvad vi billigtvis kunna begära skola omedelbart göras. Vi inse, att, i fall vi vinna ett någorlunda ordnad försvarsskick utåt förmedelst befästningarna vid Fårösund och en stödjepunkt för det inre försvaret vid Tingstäde, der förråd kunna samlas och en liten trupp af kämpande kan hafva en tillflyktsort till en tid, vi då erhålla hvad i denna stund med förefintliga tillgångar kan åt oss utan åsidosättande af det helas behof beskåras. Oss ligger mer om hjertat, att fosterlandet i det hela måtte vara värnadt, än att en sådan enskild del deraf som vår ö blir på andra dyrbara landsdelars bekostnad tillgodosedd. Vi tro ock, att sjöförsvaret och landtförsvaret bäst gå hand i hand, såsom herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet nyss såsom både sin egen och sin kollega herr sjöministerns öfvertygelse uttalat, att det ena icke kan utvecklas på ett rätt ändamålsenligt sätt utan i förbindelse med det andra just på det förslagna sättet.

Må det från denna riksförsamling ljuda vidt omkring, icke blott ut öfver landen på ömse sidor om Kölen, utan jemväl i främmande land, att vi svenskar anse intet pris för högt, då det gäller bevarandet af Skandinavien's okränkbara enhet, att vi äro villiga för sådant syfte göra stora offer.

Herr vice talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Staaff: Det har förekommit ett yttrande i denna debatt, som, ehuru redan upptaget af den ärade talare, mot hvilken det närmast rigtades, likväl synes mig vara af både den vikt och betänklighet, att jag för min del skulle önska att egna ytterligare några ord derät.

Herr Boëthius yttrade, att han såsom icke sakkunnig i denna fråga ansåg sig skyldig att tro på statsrådet, krigsministern och de myndigheter, som uttalat sig i denna sak. Det är, menar jag, herr talman, en temligen farlig lära. Jag vet icke, om herr talmannen erinrar sig en point, som för en gångs skull var lustig i i det eljest så sorgliga Dreyfus-dramat — det var, när öfverste Picquart berättade, att en af de franska, der inblandade högre militärerna hade svarat honom, då Picquart framhöll de ringa bevisen mot Dreyfus: »Ministern sade mig det, och när en minister säger något, tror jag det alltid». Ja, det är också, tyckes det, herr Boëthii ståndpunkt. Men jag tror, det skulle vara betänkligt, om det blefve svenska Riksdagens eller dess afdelningars ståndpunkt. Om så vore, vet jag egentligen icke, hvad Riksdagen alls skulle behövas till här i landet. Ty det är ju gifvet, att i militära frågor skulle uppträda de och de sakkunnige, från universitetshåll de sakkunnige, från andra håll de sakkunnige, och efter som man skulle böja sig för alla sakkunnige, inser jag icke, hvar den slutliga pröfningen egentligen skulle ligga.

Och hvad dessa myndigheter angår, som man här talar om, vill jag erinra mig, att den — jag vågar väl säga — allra hederligaste bland alla de statsministrar, som vi haft efter representationsförändringen, säger i sina »Minnen» på ett ställe, att en riksdagssak genomdrefs på det sättet, att regeringen gaf det och det embetsverket en vink, huru dess utlåtande borde lyda, och så kom utlåtandet etc. Den gången tror jag dock det var ett civilt kollegium, som yttrade sig. När man nu känner, huru högt den svenska militära disciplinen är utvecklad — ja, jag vill icke säga något ondt om myndigheterna, men jag tror, att man bör lägga mera vikt vid, att *en* militär myndighet icke böjer sig för hvad den vet vara regeringens ifriga önskan, än om *tio* göra det.

Denna debatt har ju fått sitt särskilda intresse derigenom, att hans excellens herr statsministern tillika med herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet förskansat sig i Boden-fästningen, beredda i alla händelser att stå med den och, som det tyckes, eventuellt att falla. Hvad hans excellens herr statsministern yttrade, då han med mycken skärpa och energi pålade hvarje riksdagsman att känna sitt ansvar, det hoppas jag, att vi alla hafva känt. Hvar och en har sitt ansvar i världen, riksdagsmannen sitt, den ledande statsmannen sitt. Men det var något annat i hans anförande, jag egentligen ville fästa mig vid. Beträffande en af de militära myndigheterna sökte han förringa beviskraften i dess utlåtande genom att framhålla, att man kunde vara utmärkt skicklig militär på sitt håll, i sitt särskilda vapen, utan att ega, såsom han uttryckte sig, den stora överblicken. Jag fäste mig vid detta, och jag skall säga hvarför. Om Riksdagen någon gång hade fått sig förelagd en plan till detta lands försvar, som hade visat »den stora överblicken» i den meningen, att den hade visat, huru efter vårt lands säregna förhållanden hvarje särskildt vapen, landtvapnet och sjövapnet, det fasta och det rörliga försvaret, skulle användas till en gemensam, efter folkets förhållanden och möjligheter afpassad samverkan, så är det min fasta öfvertygelse, i allt fall min personliga mening, att i sådant fall skulle icke så stora svårigheter och så stor misstänksamhet som nu möta, då det ena brytes ut efter det andra och det, som brytes ut, framhålls såsom ovilkorligen nödvändigt och man derigenom söker binda våra händer, så att, när det nästa, som brytes ut, kommer, och som äfven det skall vara oundgängligen nödvändigt, vi då redan äro bundna. Det är nu fråga om en handpenning för att binda oss vid Boden, så att vi icke längre skola kunna tänka på den kostnad, som blir nödvändig för den fästningens fullbordande, då snart fråga blir om en annan och dyrbarare organisation af vårt försvar.

Med dessa ord har jag, herr talman, velat motivera mitt yrkande om afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Eriksson i Elgered: Blott ett par ord. Jag är villig att erkänna betydelsen af Bodens befästande, jag är fosterlands-

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.

(Forts.)

Ang. anslag
till det fasta
försvaret.
(Forts.)

vän och tror, att denna fråga måste lösas. Men frågan är, huruvida herrarne kunna vara beredda att lösa den i den form, hvori den nu föreligger. I nära anslutning till hvad utskottets vice ordförande yttrade, att frågan i dess närvarande skick icke är fullt utredd, anser jag, att vi böra betänka oss två gånger, innan vi fatta beslut om så stora utgifter. Dessa komma helt säkert att gå ej blott till de uppgifna 10 millionerna, utan till långt mera, detta enligt uppgifter från ganska sakkunnigt håll. Och om så är, hemställer jag till herrarne, huruvida vi icke nu ock hafva andra intressen att bevaka — deras, hvilka under trycket af direkta och indirekta skatter föra en hård kamp för tillvaron. Det är därför jag hyser mina betänkligheter mot förslaget och ber att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Jönsson i Mårarp: Jag ber blott att få tillkännagifva såsom min ståndpunkt i frågan, att jag kommer att rösta för bifall till utskottets förslag.

Herr Zetterstrand: Jag har aldrig haft för vana att rösta på grund af auktoritetstro. Jag har ansett det vara hvarje riksdagsmans skyldighet att så vidt möjligt sätta sig in i och bilda sig ett själfständigt omdöme om föreliggande frågor. Under sådana omständigheter har det för mig varit en oafvislig pligt att söka skaffa mig en inblick i denna fråga, som är för vårt fosterland af outsägligt stor betydelse. Jag gjorde det i fjor, då vi först fingo del af befästningskomiténs betänkande. Jag genomläste det noga, ja, jag tror knappast, att någon civil person, som ej varit alldeles särskildt intresserad i frågan, gjort det mera samvetsgrant. Då framträdde för mig två betänkligheter, och hade jag genast måst rösta, vet jag icke, huru det kommit att ske. Men jag har sedan dels på enskild väg, dels genom hvad i dag från statsrådsbänken yttrats fått dessa betänkligheter häfda. Nu är därför min mening i denna fråga stadgad; och som jag alltid principiellt ansett, att, då vi år efter år bevilja än stora, än små belopp för att åstadkomma civilisation och välstånd i våra nordliga bygder, som ligga oss så varmt om hjertat, vi ock måste vara beredda att, då det kräfvos, bevilja ytterligare anslag för att försäkra oss om att allt framgent få behålla detta Sveriges framtidsland, så får jag, herr vice talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herrar *Petri, Vahlquist* och *Wahlgren*.

Härmed var öfverläggningen i detta ämne afslutad. Derunder hade yrkats *dels* bifall till utskottets hemställan, *dels* ock afslag å nämnda hemställan och bifall i stället till den af herr Pehrson i Törneryd m. fl. i fråga om detta moment afgifna reservation. Herr vice talmannen, som nu till proposition upptog berörda yrkanden, fann förstnämnda yrkande vara med öfver-

vägande ja besvaradt. Men som votering begärdes, skedde nu uppsättning och justering af följande voteringsproposition:

Ang. anslag till det fasta försvaret.

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i mom. b af 24:de punkten i förevarande utlåtande n:o 5, röstar

(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets hemställan, bifallit den i fråga om nämnda moment afgifna, utskottets betänkande vidfogade reservation.

Voteringen utföll med 73 Ja, men 130 Nej; och hade alltså kammaren fattat beslut i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Punkterna 25—29.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30.

Med bifall till af Kongl. Maj:t gjord framställning hemställde utskottet under förevarande punkt, att Riksdagen må för täckande af uppkommen brist i anslaget till arméns munderingsutrustning på extra stat bevilja 404,000 kronor samt deraf för år 1901 anvisa 202,000 kronor.

Ang. anslag till täckande af brist i ordinarie anslaget till arméns munderingsutrustning.

Sedan herr vice talmannen låtit uppläsa utskottets hemställan, anförde:

Herr Centerwall: Herr talman, mina herrar! Det är mer än djerft att så här sent och efter en så spännande debatt uppträda i en så trivial fråga, som jag nu kommer att göra. Men jag tror, att det är min *skyldighet* att fästa uppmärksamheten på en sak, som under vissa omständigheter kan medföra fara för vår armé och följaktligen också för vårt land.

Herrarne behagade finna af föreliggande betänkande sid. 108, jemfördt med punkt 12 sid. 40, att det varit nödvändigt för arméförvaltningen att betydligt öfverskrida anslaget till arméns munderingsutrustning. Det är icke mindre än 404,000 kronor, som begäras för täckande af den uppkomna bristen.

Nu är det icke min mening att motsätta mig anslaget eller ens vidröra den formella sidan af detsamma. Derom komma nog andra att yttra sig. Ej heller vill jag göra någon anmärkning,

Ang. anslag till täckande af brist i ordinarie anslaget till arméns munderingsutrustning.

(Forts.)

vare sig mot den nuvarande chefen för landtförsvarsdepartementet eller någon föregående. Ty här är icke fråga om person, utan om ett system.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten på den omständigheten, att här i vårt land under de senaste åren pågått försök rörande truppernas utrustning utan att man dock på något sätt kan säga, att resultatet motsvarat de nedlagda kostnaderna — och de kostnaderna lära vara högst betydliga. Det är emellertid mycket stora olägenheter förenade med ofta återkommande förändringar af modellen för munderingspersedlar, ränslar och dylikt.

För det första blir man icke färdig med mobiliseringsbehovvet. Ty medan försöken pågå och modelländringen afvaktas, upphör tillverkningen af persedlarna i fråga; och följaktligen kan man icke svara för, att man har hela den myckenhet, som under vissa omständigheter kan vara nödvändig.

För det andra uppstå derigenom ökade kostnader, och mindre sparsamhet iakttages vid truppförbanden. Vederbörande vilja — och det kan man icke förtänka dem — ha enhet och likformighet uti utrustningen. Om man nu har gamla, icke längre modell-enliga persedlar, sliter man dem icke så länge som annars. De blifva förr än eljest kasserade och sålda på auktion.

Jag vill nämna såsom exempel på detta, att under de senaste femton åren infanteriet haft olika rockar: först en tvåradig, sedan ett slags blusrock och nu slutligen en enradig rock. Detta är dock mindre farligt. Men en fackman — jag skall be att få upprepa, hvad en talare på göteborgsbanken sade i går: »En riksdagsman kan icke vara fackman i allt; men hans skyldighet är att sätta sig in i förekommande frågor, och därför bör han vända sig till fackmän» — en framstående fackman har sagt mig, att på ränslar råder för närvarande stor brist inom den svenska armén. Tillverkningen af sådana har nemligen upphört. Orsaken dertill är, att försök under flera år pågått med afseende å ränselutrustningen. På vissa håll förordar man en ny s. k. tältränsel. Man har försökt den på gardena och blifvit missnöjd dermed. Äfven på andra håll har man på det bestämdaste bestridt denna ränfels ändamålsenlighet och användbarhet; och så har man gått tillbaka till utgångspunkten. Det förefaller, som om förhållandena på detta område borde mana till stor varsamhet.

Om detta system får fortgå: att göra alla möjliga försök och derpå offra stora penningssummor, och om man, när armén skall rycka i fält, icke har ett tillräckligt antal ränslar, ja, hur skall det då gå?

Jag har ansett mig böra gifva luft åt denna farhåga, som förefinnes på många håll. Det skulle glädja mig, om den vore obefogad. Den kan i alla händelser icke föranleda mig till något yrkande.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Då denna punkt behandlades på afdelningen, var jag närvarande och uttalade der-

vid mina tvifvel, om de 404,000 kronor, som statsutskottet här tillstyrkt, voro för ändamålet nödvändiga. Jag för min del var af den åsigten, att man kunnat afstyrka denna summa, alldenstund man förut under punkt 12 tillstyrkt en ökning i anslaget till arméns munderingsutrustning med 101,000 kronor, hvilket afsetts att för framtiden hindra uppkommande brist.

I statsutskottet hade jag icke tillfälle att vara tillstädes, då frågan der behandlades in pleno; och det borde kanske därför vara föga lönt att här uppträda och yrka afslag. Men då jag hade denna åsigt på afdelningen, vill jag nu uttala densamma.

För att få en klar föreställning om, huru det förhåller sig med denna anslagsfråga, måste man gå tillbaka till punkt 12. der motiveringen är intagen äfven för föreliggande punkt. Ser man efter der, huru vederbörande kommit till den åsigten, att detta anslag borde höjas med 101,000 kronor, så är det fullkomligt klart, att en anslagsförhöjning der var behöflig. Men att beträffande punkten 30 man här skulle behöfva bevilja 404,000 kronor för betäckande af en brist, det är något, hvaremot man kan hysa stora betänkligheter. Ty någon brist finnes ingalunda. Jag har icke kunnat upptäcka den vid motiveringen till punkt 12, som jag nyss antydde, ty här talas om en stor behållning på och icke någon brist i munderingsanslaget. Beräkningen af anslaget är grundad på tjenstgöringsdagarnes antal, men därför att tjenstgöringsdagarne blifvit flere och anslaget behöft höjas, därför hade man icke behöft anslå särskilda medel att återbetalas till munderingskassorna, hvilka äfven utan dessa anslags beviljande utvisa en behållning. Jag hade hoppats, att herrarne skulle tagit hänsyn till detta, då de läste motiveringen till punkt 12. När man granskar de motiv, som statsutskottet här meddelar, så äro de icke hemtade från den kongl. propositionens motivering, utan från något annat håll. Då man inom afdelningen frågade sig, huruvida dessa 404,000 kronor vore behöfliga, så fick man upplysningar från arméförvaltningen, hvarifrån en högre framstående officer kom upp och sökte visa, att detta anslag vore nödvändigt, och derpå grundade utskottet sin tillstyrkande hemställan. Utskottet börjar och sin motivering med orden: »Enligt utskottet tillhandakomma uppgifter hade arméförvaltningen vid 1898 års utgång af vissa truppförbands hos förvaltningen innestående munderingskassors medel använt ej mindre än» etc. Då kan man fråga sig: är icke hvarje truppförband en del af det hela och bör det icke beklädas med de medel, som finnas. Ingen kan förneka detta. utan måste erkänna, att så verkligen är förhållandet. Om dessa 404,000 kronor tillstyrkas och af Riksdagen beviljas, så måste de återbäras till munderingskassorna, som då blifvit större, än de nu äro. Hvad har man dermed vunnit? Jo, att det finnes mera tillgångar för anskaffande af beklädnadspersedlar m. m., än som af behofvet pakallas. Riksdagen har nyligen anslagit 855,000 för anskaffning af ammunitionsgörldar. Denna anskaffning skulle väl äfven hafva bestridts af munderingskassorna och icke behöft ett särskildt an-

Ang. anslag till täckande af brist i ordinarie anslaget till arméns munderingsutrustning.

(Forts.)

Ang. anslag
till täckande
af brist i ordi-
narie anslaget
till arméns
munderings-
utrustning.

(Forts.)

slag, ty dessa persedlar tillhöra ju den allmänna munderingsutrustningen. Men så har icke skett. Ser man efter i den här närmast föregående punkten, så befinnes det, att deri beviljats ett särskildt anslag af nära 1,000,000 kronor till sådana utrustningspersedlar, som till större delen äfven bort bestridas af munderingskassorna. Jag antager därför, att munderingskassorna komma att reda sig väl, sedan anslaget blifvit höjdt och kassorna deraf årligen få sin andel.

Då jag anser obehöfligt att bevilja detta anslag, yrkar jag afslag å såväl Kongl. Maj:ts proposition som utskottets hemställan.

Herr A. Hedin i Stockholm: Herr talman! Det händer stundom, att arméförvaltningen råkar ut för misshugg, därför att i dess *räkenskaper* blifvit synliga frukter af åtgärder, som icke beslutits af arméförvaltningen. Och när man så läser anmärkningar, som framstälts i revisorernas berättelser under rubriken: arméförvaltningen, så finnes det åtskilliga ärade granskare, som deraf sluta, att anmärkningarna gälla arméförvaltningen. Detta är en något förhastad slutsats. Till en sådan slutsats synes mig den förste talaren i denna fråga hafva gjort sig skyldig, då han sade, att arméförvaltningen öfverskridit anslag. Nej, det är Kongl. Maj:t, som öfverskrider anslag, icke arméförvaltningen. Vi finna under punkten 12 sid. 34, att »arméförvaltningen å intendentsdepartementet hemställt om förhöjning i statsanslaget till arméns munderingsutrustning, hvilket alltjemt från och med år 1897, då det först börjat utgå, visat sig vara otillräckligt». Om man sedan läser hvad som förekommer på följande sidor, så kan man näppeligen komma till annat resultat, än att, om man vill söka efter grunden till detta, man får taga i betraktande den felaktiga beskaffenheten af de beräkningar, som i sin tid gjorts upp i landtförvarsdepartementet, då der utarbetades det 1896 framlagda förslaget till förändrad uppställning af fjerde hufvudtiteln. Äfven torde de, som haft uppdraget att fungera såsom granskare af detta förslag, hafva räknat för lågt. När man sedermera finner, att arméförvaltningen gjort anmälan, så snart otillräckligheten af anslaget kunde fullständigt konstateras, ser jag icke, att någon anledning till klander förefinnes, som skulle drabba arméförvaltningen.

Herr Andersson i Vestra Nöbbelöf: Herr talman! Då jag gjort yrkande om bifall till nämnda punkt, ber jag att få nämna, hvarför utskottet varit med om detta. Detta anslag har användts till de nybildade regementena och deras munderingar. Riksdagen har brukat åtskilliga gånger, då det varit fråga om ny uppsättning af kårer och regementen, bevilja hela årsanslaget, som behöfves genast och i första hand. Så har emellertid icke skett vid de senast uppsatta kårerna, utan anskaffningen har kunnat göras endast i mån, som de fått anslag; och således kunna de icke

göra några besparingar. Så hafva de också för hvarje man 35 öre om dagen för underhåll af mundering. De, som då fått en kassa, kunna mycket väl underhålla munderingen sjelfva, hvilket gör, att kassorna ökats på vissa ställen till afsevärda belopp. Statsrevisorernas berättelse visar, att de haft ända till 100,000 kronor i en kassa; men det har delvis berott på, att de endast behöft skaffa sig få nya modeller, under det att de på andra ställen behöft skaffa flere nya modeller för vissa persedlar. De regementen, som kunde lägga kostnaden för nya persedlar på sina munderingskassor, kunde genast skaffa sig dessa persedlar. Men om de icke hade haft dessa kassor, så är det gifvet, att staten måste bekosta de nya munderingspersedlarna.

En annan sak är, att förut hafva regementena sjelfva genom sina förvaltningsdirektioner förvaltadt dessa kassor. Nu på senare år har arméförvaltningen bestämt, att kassorna skulle dragas in till arméförvaltningen, så att regementena icke sjelfva hafva hand om kassorna, utan de befinna sig hos arméförvaltningen, der hvarje förvaltningsdirektion, om den skall hafva en ny persedel, får göra anmälan för att få ut det belopp, som tarivas, hvilket naturligtvis icke nekas, då det gäller en modell, som är faststald.

Jag hemställer till herrarne, om det nu är lämpligt att slopa detta anslag. Arméförvaltningen har nu tagit ut penningar från regementenas munderingskassor och dermed betalt munderingspersedlar för de nybildade regementena till ganska afsevärda belopp. Här är en liten förteckning på kongl. arméförvaltningens skuld till vederbörande munderingskassor, uppgående vid 1898 ars utgång till icke mindre än 878,229 kronor 46 öre. Det är således detsamma, som vi se i revisionsberättelsen. Härifrån böra dock afdragas fördringar hos åtskilliga munderingskassor 53,332 kronor 58 öre. Återstar en skuld, som arméförvaltningen har till munderingskassorna, 824,896 kronor 88 öre. Så är det en tillfällig behållning å ordinarie anslaget till arméns munderingsutrustning för år 1898 å 261,846 kr. 23 öre, så att den verkliga bristen utgjorde vid nämnda tidpunkt 563,050 kronor 65 öre.

Det finnes således en skilnad mellan detta belopp och det, som står i Kongl. Maj:ts proposition. Denna skilnad mellan de båda beloppen 563,000 kronor och 404,000 kronor beror på sadana persedlar, som ligga inne hos arméförvaltningen och som äro beräknade till ett värde, motsvarande nämnda skilnad.

Nu hemställer jag till herrarne, om det kan vara skäl att neka detta anslag och taga från regementena dessa kassor. Jag tror icke det vore riktigt. Det skulle åtminstone icke vara öfverensstämmande med sparsamheten. Så länge regementena sjelfva få hafva sina kassor, spara de på munderingspersedlarna, för att kassorna må blifva så stora som möjligt; och när en ny modell på en persedel blifvit faststald, vilja de så fort som möjligt skaffa den persedeln, under det att, om staten skall bestå kostnaden, det kan taga ett eller par år.

Ang. anslag till täckande af brist i ordinarie anslaget till arméns munderingsutrustning.

(Forts.)

Ang. anslag
till täckande
af brist i ordi-
narie anslaget
till arméns
munderings-
utrustning.
(Forts.)

Derför har utskottet tillstyrkt Kongl. Maj:ts förslag, anseende det som en ren besparing, att regementena sjelfva få hafva sina kassor.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Erickson* i Bjersby.

Herr Persson i Stallerhult: Jag begärde ordet för att ännu en gång upplysa derom, att sedan Riksdagen, åtminstone Andra Kammaren och jag tror äfven Första Kammaren, bifallit 12:te punkten i statsutskottets betänkande, så finnes det tillgångar till underhåll af hela munderingsutrustningen. Det finnes således ingen brist vidare. Hvad beträffar tiden 4 år tillbaka, så är ju gifvet, att behållningen i kassorna varit större, än den nu är, om anslaget varit högre. Om vi se i revisionsberättelsen, så visar sig en balans från 1898 af 872,839 kronor 16 öre. Det är således icke möjligt att tala om någon brist. När man föreslagit 101,000 kronors förhöjdt anslag för det kommande året, så är allan rättfärdighet uppfylld. Skall man nu anslå 404,000 kronor för att stärka dessa kassor? Jag kan icke förstå, att man behöfver handla på detta sätt.

Och är det rimligt att komma och anmäla, att en brist uppstått 4 år tillbaka i tiden? Det hade varit skäl att göra anmälan 1897, men då fick man ej höra talas om, att anslaget behöfde höjas. Nu säger utskottet, att det var oförutsedt; man hade icke reda på bristen; till följd af det invecklade bokföringssättet hos arméförvaltningen var det icke möjligt att veta af anslagens otillräcklighet förrän 4 år, efter det den uppstått. Men det är att märka, att i den kongl. propositionen står det icke så, utan det står, att bristen var känd redan 1897. Således kan man icke stödja hemställan om de 404,000 kronorna derpå, att bristen icke var känd förrän 4 år, efter det den uppkom. Det tillstyrkta beloppet är endast för att ännu mer öka beklädnadskassornas befintliga behållningar.

För min del vidhåller jag mitt yrkande om afslag.

Friherre Ericson: Jag begärde ordet efter herr Carl Perssons första anförande. Men efter den redogörelse, som af herr Andersson på skånebanken är gifven, har jag visserligen icke något att tillägga; ty han har fullständigt utredt frågan så, som den verkligen förhåller sig. Jag ber att få instämma i hvad han pointerade, att vi böra vara varsamma, så att vi låta regementsförvaltningarna behålla sina kassor. Det lider intet tvifvel, att om de få behålla kassorna, skola de spara och hushålla; men om kassorna indragas till arméförvaltningen, minskas deras intresse för sparsamhet och hushållning. Det är visserligen sant, att det är en allmän tjenstepligt för en militär att hushålla med statens medel efter bästa förmåga. Men människa är dock människa, det kan icke hjälpas; och när man hushållar för sitt eget, jag menar

regementets, bästa, så är hushållningen liffigare och mera omsorgsfull. Den menskliga naturen är sådan.

Carl Persson har rätt i, att om man slår ihop summorna, så blir det utan all fråga behållning och icke brist; men om arméförvaltningen tager hand om dessa penningar, då inträffar det förhållandet, som herr Andersson framhöll, nemligen att regementet icke sjelft får hushålla för sin egen räkning.

Herr Carl Persson hade ingenting emot hvad som föreslogs i 12:te punkten; ty han sade, att i följd af de skäl, som der äro angifna, är det verkligen behöfligt, att hela munderingsanslaget höjes med 101,000 kronor. Men han gjorde en anmärkning mot dessa ammunitionsördlar, som redan äro beslutade. Och hans framställning gick i den rigtningen, att detta belopp borde regementskassorna hafva betalt. Det är icke alldeles så, herr Carl Persson; ty vi hade ju våra lifremmar och patronväskor, och de voro fullkomligt användbara för att bära ammunition; men så beslöto Konung och Riksdag nytt gevär och ny ammunition. Denna ammunition, som skall förvaras på annat vis, kan icke bäras i de nuvarande patronväskorna. Således måste dessa kasseras. Detta är väl icke en utgift, som bör drabba den hushållande regementsförvaltningen, utan en utgift, som bör sammanföras med den nya gevärsanskaffningen såsom en oafvislig följd af denna.

Jag vill ännu en gång lifligt stryka under hvad herr Andersson framhållit, nemligen att man icke bör taga från regementena de kassor, som de hafva. Ty det är bestämdt till nytta vid anskaffningen af persedlar, att regementena få göra dem sjelfva.

Jag yrkar således bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr vice talmannen till proposition upptagit de framställda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 31.

Bifölls.

Punkten 32.

Kongl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att till skarpskytteväsendets och skjutskicklighetens befrämjande på extra stat för år 1901 bevilja 160,000 kronor med rättighet för Kongl. Maj:t att få under följande år använda hvad af anslaget kunde under året besparas.

Ang. anslag till skarpskytteväsendets och skjutskicklighetens befrämjande.

Uti en inom Riksdagens Första Kammare väckt motion, n:o 29, hade herr *S. Wieselgren* med flere föreslagit:

a) att Riksdagen måtte till det frivilliga skytteväsendets befrämjande på extra stat för år 1901 anvisa 320,000 kronor, att af Kongl. Maj:t för ändamålet användas på sådana vilkor och

Ang. anslag
till skarp-
skytteväsendets
och skjutskick-
lighetens be-
främjande.
(Forts.)

under sådan kontroll, att det med det frivilliga skytteväsendet afsedda syftet måtte i möjligaste mån vinnas, samt med rättighet för Kongl. Maj:t att under följande år använda hvad af anslaget kunde under året besparas; äfvensom

b) att Riksdagen måtte medgifva, att utöfver det för år 1900 redan beviljade anslag finge af Kongl. Maj:t för ifrågavarande ändamål under år 1900 af tillgängliga medel anvisas 40,000 kronor att af det under mom. a) omförmälda anslag för 1901 ersättas.

Utskottet hemstälde,

att Riksdagen, med föranledande af Kongl. Maj:ts nu ifrågavarande framställning och ofvanberörda motion, må till det frivilliga skytteväsendets befrämjande på extra stat för år 1901 anvisa 240,000 kronor, att af Kongl. Maj:t för ändamålet användas på sådana vilkor och under sådan kontroll, att det med det frivilliga skytteväsendet afsedda syftet må i möjligaste mån vinnas, samt med rättighet för Kongl. Maj:t ej mindre att under följande år använda hvad af anslaget kan under året besparas än äfven att förskottsvis af tillgängliga medel under innevarande år utanordna af detta anslag högst 20,000 kronor.

Vid punkten hade fogats reservation af herrar *Chr. Lundeberg, A. G. L. Billing, friherre J. T. Gripenstedt, H. P. P. Tamm, I. Wijk, N. Fosser, F. E. Pettersson, E. Fränckel, K. G. Bildt, L. Grundberg, F. G. M. Ridderbjelke* och *J. T. Kennedy*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att Riksdagen, med föranledande af Kongl. Maj:ts nu ifrågavarande framställning och ofvan berörda motion, må till det frivilliga skytteväsendets befrämjande på extra stat för år 1901 anvisa 320,000 kronor, att af Kongl. Maj:t för ändamålet användas på sådana vilkor och under sådan kontroll, att det med det frivilliga skytteväsendet afsedda syftet må i möjligaste mån vinnas samt med rättighet för Kongl. Maj:t ej mindre att under följande år använda hvad af anslaget kan under året besparas, än äfven att förskottsvis af tillgängliga medel under innevarande år utanordna af detta anslag högst 40,000 kronor.

I fråga härom anförde herr Ernst Carlson: Herr talman, mine herrar! I denna arla morgonstund — klockan är ju öfver 1 på förnatten — kan det måhända synas djerft att yttra ett allvarsord. Icke desto mindre skall jag vedervåga det, emedan jag anser den nu föredragna punkten vara värd synnerlig uppmärksamhet från denna kammars sida.

Här gäller nemligen att lemna understöd åt en folklig försvarsrörelse, som pekar hän mot framtida utveckling. Det anslag till den frivilliga skytterörelsen, hvarom här är fråga, visar oss en utväg, hvilken, utan att vara allt för kostsam, dock, om den rätt fullföljes, på ett viktigt sätt är egnad att stärka landets försvar. Ty genom denna rörelse utbildas skjutskickligheten hos nationens

breda lager och förfullständigas i flera afseenden hvad som under den korta värnpligtstiden icke medhunnits.

Det är därför, menar jag, ett glädjande tidens tecken, att statsutskottet gifvit sitt erkännande åt skyttesakens vigt genom att gå ett godt stycke längre i frikostighet, än Kongl. Maj:t påkallat. Visserligen har statsutskottets majoritet, sina traditioner trogen, prutat något med motionären, hvilket jag icke finner särdeles anmärkningsvärdt; tvärtom skulle jag hafva förvånat mig ganska mycket öfver motsatsen. På samma gång jag tacksamt erkänner det tillmötesgående, som från statsutskottets sida blifvit visadt skytterörelsen, vågar jag emellertid hoppas, att kammaren, lifligt behjertande sakens betydelse och mindre än utskottet bunden af formella betänkligheter, skall kunna finnas benägen att gå ännu något längre i offervillighet och taga motionen oafkortad eller med andra ord, bifalla reservanternas förslag. Jag skall därför tillåta mig att i korthet anföra några skäl för en sådan mening.

Om herrarne — såsom det af den föregående debatten i dag vill synas — intressera sig för det blodiga krig, som för närvarande pågår i Sydafrika, torde det ej hafva undgått der upmärksamhet, att derest vi kunna draga någon lärdom af detta krig, så är det för visso den, att en god skjutskicklighet är af utomordentligt stort värde för en liten nation, som kämpar för sin sjelfständighet. Väsentligen genom sin skjutskicklighet, sin under föregående öfning vunna färdighet i att använda mer eller mindre goda eldvapen hafva boerna, en handfull folk utan någon större militärisk utbildning, lyckats att månad efter månad hålla det stolta och mäktiga England tillbaka. Den moderna taktiken, med sitt rökfria krut och sin i spridd ordning framryckande skyttelinie, kräfver ovilkorligen, att hvar man i ledet skall vara väl förtrogen med sitt vapen. I forna tiders krig betydde personlig tapperhet och styrka mycket; i våra dagars strider åter är det en afgörande faktor för framgång, att der finnes en högt uppdrifven individuel skjutskicklighet hos manskapet.

Flera af Europas mindre stater, särskildt Schweiz. Danmark och Norge, hafva också till fullo insett betydelsen för landets försvar af en bland folket allmänt spridd skjutskicklighet och därför med rikliga anslag sökt stödja skyttesaken. I Schweiz, der man i detta afseende gått längst och ur statens förråd gratis utlemnar gevär åt hvarje skytt, som sådant begär, har skytterörelsen vuxit ut till en verklig folkrörelse, omfattande land och stad och samlande skyttarne inom de olika kantonerna till årliga skuttäffingar, hvilka firas såsom nationella högtidsdagar. I Danmark är antalet medlemmar i skytteföreningarna större än i vårt land, ehuru, såsom bekant, det danska folkets numerär icke går upp till hälften af det svenskas. I Norge har skyttesaken på senare åren skjutit stark fart; antalet skytteföreningar är der betydligt större och antalet medlemmar i dessa relativt mycket starkare än hos oss. Der åtnjöt enligt uppgift, hemtad ur stortingsförhandlingarna, den frivilliga skytterörelsen för budgetsåret

Ang. anslag
till skerry-
skytteväsendets
och skjutskick-
lighetens be-
främjande.

(Forts.)

Ang. anslag
till skarp-
skytteväsendets
och skjutskick-
lighetens be-
främjande.

(Forts.)

1898—99 ett anslag af sammanlagdt 143,000 kronor. I denna summa ingå äfven de medel, som gifvits till bidrag för inköp af gevär åt skytteföreningar och enskilda skyttar, hvarvid staten betalar omkring halfva anskaffningskostnaden. I Norge har alltså, i förhållande till folkmängden och budgetens storlek, beviljats större anslag åt skytterörelsen än det, som nu hos oss ifrågasatts af motionären och reservanterna.

Se vi åter på skytterörelsens utveckling inom vårt eget land, så har den, såsom bekant, under de sista åren tagit ett storartadt uppsving. Den frivilliga skytterörelsen räknade under sistlidet år 632 föreningar med 35,000 medlemmar och hade således då uppnått nästan samma numerär som skarpskytterörelsen, då denna vid slutet af 1860-talet stod i sin högsta blomstring. Våra dagars frivilliga skytterörelse, hvilken — i motsats till den gamla skarp-skytterörelsen — koncentrerat sina sträfvanden på uppnående af en militärisk färdighet, nemligen skjutskicklighet, och därför i detta afseende nått bättre resultat, har småningom arbetat sig upp till en lifskraftig och väl organiserad försvarsrörelse, med sin centralstyrelse och verkställande utskott i hufvudstaden samt talrika skytteförbund och skytteföreningar, förgrenade öfver hela landet. Litet hvar af herrarne torde från sin hembygd hafva sig bekant, huru, särskildt efter skytterörelsens reform år 1893, i de olika orterna skytteföreningar upprättats, skjutbanor anskaffats, instruktörer anstälts och skjutöfningar ifrigt bedrifvits. Dessa öfningar hafva icke endast befordrat skjutskickligheten, utan hafva äfven bidragit att utveckla en god kamratanda, disciplin och sammanhållning, som i militäriskt afseende äro af stor betydelse.

Staten har också understött denna rörelse med hastigt ökade anslag; de hafva stigit från 90,000 kronor för år 1895 till 160,000 kronor för år 1900, men hafva ändock visat sig otillräckliga. Många skyttar ha på grund af de betungande utgifterna för ammunition dragit sig tillbaka. Patronerna till gevären af arméns nya modell, hvilka det är önskligt att ju förr ju hellre bringa till allmän användning, äro mera än dubbelt så dyra som de gamla. Dertill komma kostnaderna för utbildande af instruktörer, skjutbanors anläggande o. s. v.

Det nuvarande anslaget otillräcklighet, jemte önskan att kraftigt främja en så nyttig och folkuppfostrande rörelse som den frivilliga skytterörelsen, har föranlett motionären att, då rörelsen befinner sig i ett starkt uppsving, begära en förhöjning af anslaget till dubbla det nu utgående beloppet eller till 320,000 kronor. Detta kan visserligen synas mycket, men torde, närmare besedt och framför allt, om man tager hänsyn till det viktiga ändamålet, näppeligen kunna anses vara för mycket. Dels den storartade tillväxten af rörelsen och den nyss anställda jämförelsen med hithörande förhållanden i andra länder, särskildt i Norge, dels ock den fördyrade ammunitionen torde kunna sägas väl motivera en sådan förhöjning.

I sistnämnda afseende är väl sant — såsom utskottet yttrar på sid. 115 i förevarande betänkande — att »de nya gevären icke torde blifva under år 1901 utlemnade till så stort antal, att prisförhöjningen å ammunition kan under nämnda år utöfva någon större inverkan på utgifterna i det hela». Men, mine herrar, den förhöjda summan har icke allenast eller ens väsentligen tillkommit på grund af den nya ammunitionens ökade pris, utan äfven till följd af andra viktiga önskemål, som man velat tillgodose. Skjutbanorna måste på grund af den ökade skottvidden hos de nya gevären utvidgas, nya skjutvapen behöfva anskaffas och bättre utbildade instruktörer anställas. Framför allt önskar man i vidsträcktare mån än hittills kunna tillhandahålla fri ammunition åt skyttarne, en omständighet, hvarpå skytterörelsens ytterligare utveckling och framtida bestånd till väsentlig del beror. Den icke minst viktiga omständigheten är slutligen den, att den del af anslaget, 20,000 kronor, som utskottet beräknat såsom ett slags fyllnadsanslag till det i år utgående anslaget, enligt fullt kompetent persons omdöme är allt för lågt tilltaget, för så vidt icke rörelsen skall hämmas i sin utveckling.

Att Riksdagen sålunda på en gång skulle fördubbla anslaget till skyttesaken, är ingalunda ett enastående faktum i vår parlamentariska historia. Jag vill i detta afseende i herrarnes minne återkalla, att detta inträffat en gång förut. Vid 1862—63 års riksdag beviljade nemligen ständerna till den då i stark uppblomstring varande skarpskytterörelsen ett anslag af 115,000 kronor, en oerhörd summa för den tiden; men detta hindrade icke, att ständerna vid följande eller 1865—66 års riksdag beviljade nära nog dubbla beloppet eller 227,250 kronor, ett anslag, som sedermera under flera år utgick, till dess rörelsen, af anledningar, som icke berodde på Riksdagen, småningom aftog.

Alltså, herr talman, på grund af hvad jag i korthet haft äran anföra, vågar jag hemställa om bifall till reservanternas förslag. Jag gör det så mycket hellre, som den frivilliga skytterörelsen, framsprungen ur folkets eget initiativ och för närvarande ledd i en sund riktning, synes mig särdeles egnad icke endast att på ett viktigt sätt stärka landets försvar och underlätta öfvergången till ett rent värnpligtssystem, utan äfven att inverka helsosamt i socialt afseende genom att sammanföra män ur olika samhällsklasser till gemensamma sträfvanden för ett i sann mening fosterländskt mål. Ty inom skyttelagen utbildas i hög grad den kamratanda, den disciplin och samhörighetskänsla, som jemte skjutskickligheten är ett af de oeftergifligaste villkoren för framgång, derest det en gång på allvar skulle gälla att med vapen i hand försvara vår neutralitet och nationella sjelfständighet.

I detta anförande instämde herrar *Wijk*, *Bromée* i Billsta, *Wittsell*, *Ericson* i Ransta, *Apelstam*, *Sandwall*, *Sundberg*, *Kempe*, *Gullbrandsson* och *Pettersson* i Södertelje.

Ang. anslag till skarpskytterörelsens och skjutskicklighetens befrämjande.

(Forts.)

Ang. anslag
till skarpskytteväsendets
och skjutskick-
lighetens be-
främjande.

(Forts.)

Herr Wavrinsky: Herr talman! Jag hade icke trott, att jag vid denna tid på dygnet skulle hafva behöft begära kammarens benägna uppmärksamhet. Jag gör det dock därför, att, då jag först genomläste utskottets betänkande, jag fann mig öfvertygad om, att utskottet på ett mycket gynnsamt och lämpligt sätt gått anspråken på detta anslag till mötes, men vid en närmare pröfning af frågan måste, mycket mot min vilja, ändra åsigt. Jag säger mot min vilja, därför att utskottets ledamöter från denna kammare varit eniga uti att till och med gå utöfver hvad Kongl. Maj:t begärt för att gå motionärernas från Första Kammaren önskan till mötes. Det är emellertid sakliga skäl, som förmått mig att, ehuru tiden är långt framskriden, icke afstå från ordet.

Om herrarne vilja ega någon uppmärksamhet åt motionärernas statistiska uppgifter, så skola herrarne finna, hurusom skytterörelsen från 1895 till 1898 utvecklats till den grad, att medlemmarnes antal ökats med ett par tusen om året samt från 1898 till 1899 med 3,000.

Då emellertid anspråken på understöd för den frivilliga skytterörelsen från motionärernas sida nu satts så högt, som skett, ansåg jag mig skyldig att söka skaffa mig underrättelse, på hvilka grunder motionärernas anspråk kunna fotas, och jag har i det afseendet vänt mig till centralstyrelsens expedition här i Stockholm, i hvars handlingar jag sökt forska efter resultatet af skytterörelsen under detta år och huruvida detsamma kunde betinga ett så mycket högre anslag, som från Första Kammaren begärts. Jag fann då, på grund af der tillgängliga handlingar, att denna rörelse under de icke fullt förlupna tre månaderna af detta år så utvecklats, att redan 18 nya föreningar tillkommit och att 43 föreningar äro genom centralstyrelsens direkta försorg under bildande. Således ett antal af öfver 60, eller mera än annars under loppet af ett helt år bildade. Men icke nog dermed; det framgick äfven af brefvexlingen på expeditionen, att i Skånes, Vermlands, Vester-norrlands, Örebro och Vesterbottens läns skytteförbund föreningar bildats genom att på förbundsstyrelsernas direkta initiativ särskilda personer, med understöd af enskilda, utsändts för att nybilda sådana. Allt tyder på, att sålunda ett ungefär lika stort antal föreningar, som genom centralstyrelsens bemedling nu upprättas, komma att ytterligare bildas genom länsförbundens försorg, och styrelsen ansåg sig efter noga pröfning kunna försäkra mig, att minst 100 nya föreningar äro färdiga att börja skjutningen, då tiden därför är inne.

Detta betyder, under förutsättning, att hvarje i år nybildad förening får i medeltal 200 medlemmar — jag vågar taga detta tal, därför att jag sett uppgift om, att exempelvis en nybildad förening redan räknar 1,000 medlemmar — inom kort en ökning af 20-å 30,000 medlemmar i stället för 3,000 under 1899. Deraf följer, att det anslag, som diskonteras för detta år till ammunition, nemligen 6,000 kronor, eller 3 kronor pr man, är alldeles för litet. Dertill kommer, att de äldre föreningarne utöfvat en mycket lif-

lig verksamhet för rekrytering, så att de tillgångar, som finnas, blifva försvinnande små i förhållande till behovet. Vidare ligga alla dessa nybildade föreningar och äfven gamla föreningar inne med begäran om hjälp till uppförande af skjutbanor, eller de allra enklaste anordningar för skjutbanor, på det att medlemmarne skola blifva i stånd att öfva sig. För detta ändamål finnas för detta år att disponera 16,000 kronor, men af dessa äro redan 14,000 kronor afsatta för kraf från föregående året, och det finnes således för alla dessa ett hundratal nybildade föreningar icke mer än 2,000 kronor att tillgå. Om vi tänka på, att den summa, som staten anslagit som bidrag till inköp af ammunition, uppgår till 25,000 kronor, eller efter förra årets förhållanden $\frac{1}{4}$ af de kostnader, som åläggas skyttarne, och om derjemte nya gevär med dyrare ammunition skola anskaffas, så framstår centralstyrelsens oförmåga att med det anslag, som den har, fylla dessa behof. Att centralstyrelsen begärde så litet och Kongl. Maj:t icke höjde summan, beror på detta skytterörelsens enorma uppsving, hvilket icke kunde förutses vid den tid, då centralstyrelsen ingaf sin ansökan.

Ang. anslag till skarpskytteväsendets och skjutskicklighetens befrämjande.

(Forts.)

Jag vill tillägga, då den föregående talaren sade, att han vidgick, att utskottet hade rätt, då det nederst på sid. 115 säger, att så många gevär af den nya modellen icke skulle kunna komma att utlemnas, att jag fått det meddelandet, att det redan ligger inne requisitioner på 2,000 nya gevär, hvilka så fort som möjligt komma att utlemnas till skyttarne. Om jag icke är illa underrättad, har centralstyrelsens utskott fått meddelande om, att den icke behöfver vänta, till dess att alla arméns nya gevär blifvit utlemnade, utan att behovet af gevär skall så fort ske kan fyllas.

Enligt utskottets mening lär det icke vara gagneligt att allt för brådstörtadt öka detta anslag. Ja, denna uppfattning delar jag också med utskottet, men om reservanternas i Första Kammaren mening gör sig gällande, skulle anslaget för år 1899, d. v. s. 120,000 kronor, för år 1900 uppgå till 200,000 kronor och år 1901 ha kommit upp till 280,000 kronor, alltså en stegring med 80,000 kronor om året. Enligt utskottets förslag återigen skulle de 120,000 kronor, som voro anslagna för år 1899, för år 1900 ökas till 180,000 och under 1901 till 220,000 kronor, d. v. s. i en i förhållande till reservanternas förslag aftagande progression. Om detta ställes i belysning af det enorma uppsving, som skytterörelsen nu tagit, måste, — tänker jag — äfven utskottets ärade medlemmar erkänna, att det är af behovet påkalladt, att denna kammare liksom medkammaren går med på ett större anslag.

Men då jag uttalat denna min uppfattning, är det under en ganska vigtig förutsättning.

Motionärerna hafva sagt — utskottet anför detta på sid. 114 — »med anvisande af dessa ökade medel till det frivilliga skytteväsendet syntes också böra tagas i öfvervägande, om icke ökad kontroll öfver deras rätta användande borde anordnas». Sedan uttala motionärerna den uppfattningen, att kontroll icke saknas.

Ang. anslag
till skarp-
skytteväsendets
och skjutskick-
lighetens be-
främjande.

(Forts.)

ty det skall finnas en instruktör, som utses genom ett kronans ombud i skytteförbundens styrelser, och detta kronans ombud skall inspektera. Likaledes ega tre af Kongl. Maj:t utsedde officerare att å truppbiljett företaga resor för erforderlig inspektion af det frivilliga skytteväsendet. Men om man lägger märke till det vid motionen fogade aftrycket af det nådiga brefvet af den 28 april 1899 till centralstyrelsen för Sveriges frivilliga skytteföreningar, så befinnes det, att, förutom Kongl. Maj:ts bestämmelser rörande instruktören och huru understödet skall tillgodonjutas och fördelas, ingen föreskrift lemnas om *sjelfva medlens redovisning*. Öfver skjutningen finnes inspektion, och rapporter öfver densamma afgifvas, men alldeles ingen redovisning. Jag tillåter mig därför vördsamt till herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet hemställa, huruvida icke, då detta kongl. bref är föråldradt på grund af sina detaljbestämmelser rörande anslagssummorna, vid utfärdande af ett nytt sådant bref det kunde iakttagas, att till de gamla bestämmelserna fogades en ny bestämmelse om redovisning af dessa medel, att skytteförbundens styrelser skola till centralstyrelsen för Sveriges frivilliga skytteföreningar afgifva redovisning öfver användandet af förbundens och föreningarnas statsunderstöd samt att skytteföreningarnas styrelser fördenskull skola förpligtas att till skytteförbunden samtidigt med årsrapporternas insändande aflemla noggrann redovisning öfver dem tilldeladt statsunderstöd, dervid särskildt angifvande, huru mycket af den till omkostnader för öfningarna anslagna tredjedelen har användts till ammunitionshjelp. Jag tror, att det skulle väsentligen bidraga till att förvärfva förtroende för denna rörelse, helst när anspråken på anslag växa, om ett sådant tillägg gjordes, och det synes mig vara en ganska billig fordran från Riksdagen, att en redovisning ingår för dessa medel, hvilkas storlek är i tillväxt och hvilka Riksdagen synes för framtiden vilja bevilja i större proportion.

Då jag icke kan tro annat, än att herr statsrådet och chefen skall fästa afseende vid en sådan erinran, skall jag med hänsyn till de faktiska förhållanden, som jag afsett, be att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Chefen för landtförsvarsdepartementet herr statsrådet Crusebjörn: Det är med stor tillfredsställelse, som jag inom Riksdagen funnit denna beredvillighet att öka det ifrågavarande anslaget. Den frivilliga skytterörelsen har i mig alltid haft en varm vän, och jag har personligen medverkat i densamma på så sätt, att jag varit med och bildat och i dess första verksamhet ledt ett skytteförbund, som nu vunnit stor utveckling. Under sådana förhållanden kunde man möjligen finna det underligt, att jag icke tillstyrkt Kongl. Maj:t att vid denna riksdag begära förhöjning af det anslag, som vid förra riksdagen beviljades, nemligen 160,000 kronor. Orsaken, hvarför jag icke ansåg mig böra göra detta, var hufvudsakligen den, att centralstyrelsen för Sveriges frivilliga

skytteföreningar icke gjort någon hemställan derom. Då Riksdagen förlidit är beredvilligt höjde anslaget med 40,000 kronor, trodde jag, att jag borde afvakta ett år, innan jag komme med begäran om förhöjning, då jag fått mera tillfälle att sätta mig in i skytteförbundens verksamhet och framför allt i de bestämmelser, som utfärdats för dem, och nu särskildt för redovisningen. Det är ju alldeles gifvet, att i den mån, som anslaget för denna rörelse höjes, det blir nödvändigt att underkasta bestämmelserna rörande anslagets användande en granskning, och då finner jag det naturligt, att redovisning i den riktning, som här begärts, måste föreskrivas. Emellertid ser jag, som sagdt, med stort nöje, att Riksdagen vill höja det ifrågakvarande anslaget.

Ang. anslag till skarpskytteväsendets och skjutskicklighetens befrämjande.

(Forts.)

Herr Trolle: Jag skall be att få instämma i det yttrande, som herr Carlson nyss hade i denna fråga. Jag stödjer mitt sålunda gjorda yrkande om bifall till reservationen dels på detta anförande, dels på de skäl motionären framlagt, dels ock slutligen i någon ringa grad på min egen erfarenhet i förevarande hänseende. Jag har sjelf sedan mina tidigare år med stort intresse deltagit i dylika skytteförbund och jag tillhör dem ännu; och jag har under senare åren äfven deltagit i ledningen af desamma. Af denna min erfarenhet vet jag, att skytteförbundssammanträden, täfningar och sammankomster äro af en synnerligen uppmuntransvärd beskaffenhet. Der är det tillfälle för personer af alla stånd och alla klasser och oberoende af förmögenhetsvilkor att gemensamt och kamratligt sammanträffa och täfla i utbildandet af de egenskaper för utöfvandet af denna upphöjda och nyttiga verksamhet, som de kunna hafva. Jag vet ock, att för närvarande inom dessa och andra skytteförbund, om hvilka jag eger någon kännedom, det verkliga förefinnes en särdeles stor lifaktighet för hela denna skytterörelse, men jag vet tyvärr på samma gång, att det gifves många förbund, som på grund af bristande ekonomiskt understöd måst tvina bort och dö. Jag vet slutligen, att just i dessa dagar, då vi stå inför den glädjande utsigten att inom kort få ett verkligt godt snabb- och välskjutande gevär, och då vi ju af verldshändelserna se, huru nödvändigt och betydelsefullt det är att upparbeta skjutegenskaperna äfven hos sjelfva folket, vi nu i 100-tal, ja, i 1,000-tal inom Sveriges skytteföreningar stå entusiastmerade för det synnerligen behöfliga understödandet af rörelsen, om hvilket herr Carlson här värtaligt ordat. Jag ser sålunda i detta anslag mindre ett direkt anslag på 4:de hufvudtiteln än ett afsättande af medel för understödande af en rörelse, som nu på grund af tillstötande omständigheter tagit särdeles stor fart, och som jag tror är af ett alldeles sällsynt stort värde för hela Sveriges folk och för dess uppfostran. Det är på grund af dessa skäl, som jag, herr talman, ber att än en gång få instämma i herr Carlsons så väl motivering som yrkande.

Ang. anslag
till skarp-
skytteväsendets
och skjutskick-
lighetens be-
främjande.

(Forts.)

Herr Andersson i Nöbbelöf: Herr talman, mine herrar! Jag undrar, om det icke är lämpligast, att vi närma oss jorden igen och se efter, huru det förhåller sig i verkligheten med denna sak.

Den förste talaren sade, att utskottet nu ändligen har behjertat denna fråga. Jag ber att få nämna för honom, att statsutskottet har jemt och ständigt, så snart det varit fråga om ökning af detta anslag, varit villigt att tillstyrka dessa öknningar, men det bör finnas en gräns öfverallt, och jag tror, att det vore nyttigt, om den sattes härvidlag också.

Det har här framhållits, huru nödvändig och nyttig skjutskickligheten är. Jag kan för min del säga, att jag lifligt önskar, att skjutskickligheten uppdrifves mer, än nu är fallet, ty äfven jag tror, att den har en mycket stor betydelse. Om man jemför våra förhållanden med boernas, så får man höra, att det helt och hållet beror på deras skjutskicklighet, att de kunnat uppehålla engelsmännen så länge, som de ha gjort. Men, mine herrar, vi måste taga i betraktande den olika samhällsställning, som boern intager i förhållande till medlemmarne i våra skytteförbund. Boerna föra ju hela sin tid ett kringirrande lif bland sina berg och skogar, under det att de flesta personer, som tillhöra skytteförbund, icke äro vana vid ett sådant sträfsamt lif, som boerna föra, och jag tviflar på, att de kunna lika länge som dessa stå ut att lefva bland bergen. Jag vill härmed icke ha på något sätt förringat betydelsen af skjutskickligheten, ty jag anser denna, såsom varande nödig och nyttig, vara värd all uppmuntran.

Huru man här kan säga, att utskottet ställt sig afvisande, då vi ha höjt anslaget med så mycket som med 40,000 kronor förra året och 80,000 detta år, det kan jag verkligen icke förstå. Det har här blifvit framhållet, att redan på 1860-talet fördubblades anslaget till skarpskytterörelsen, Ja, mine herrar, sedan detta anslag blifvit fördubbladt, försvann skarpskytterörelsen, och jag tror, att vi måste se till, att icke detsamma blir förhållandet äfven här, att nemligen icke intresset för skytterörelsen tager slut, när anslaget blir ökad.

Det har vidare här blifvit anfördt, att en kompetent person sagt, att vi behöfva detta anslag. Jag vet icke, hvem denne kompetente person är, men centralstyrelsen för Sveriges frivilliga skytteföreningar, som väl torde vara mest kompetent att bedöma denna sak, har endast begärt ett anslag af 160,000 kronor. Motionärerna hafva föreslagit, att anslaget måtte utgå till ett belopp af 320,000 kronor, Kongl. Maj:t deremot har begärt samma summa, som föreslagits af centralstyrelsen, och utskottet har, som vi veta, hemställt, att Riksdagen ville åt skytterörelsen bevilja ett anslag af 240,000 kronor.

En annan talare nämnde, att vi i detta afseende stå långt efter Norge. Men när man der har ett anslag till detta ändamål på 120,000 kronor, och utskottets förslag går till 240,000 kronor, kan jag icke finna annat, än vi ha ett anslag, som är jemnt dubbelt så stort som det norska.

Då jag är öfvertygad om, att det på bästa sättet skall gagna intresset för skyttesaken, om utskottets förslag nu antages, kan jag icke annat än yrka bifall till detsamma. Jag tror, att om skytterörelsen får detta med 80,000 kronor förhöjda anslag, så kunna vi se till, huru det gestaltar sig, och om pröfningen utfallit till fördel, så tror jag icke, att någon i Riksdagen skall neka att åt dessa frivilliga skyttar gifva det anslag, som kan anses vara rimligt och nödigt. Enligt min öfvertygelse bör man gå lugnt och sansadt fram och icke taga några språng.

Ang. anslag till skarp-skytterörelsens och skjutskicklighetens befrämjande.
(Forts.)

Herr *Ivar Månsson* instämde häruti.

Herr Ernst Carlson: Jag skulle icke hafva besvärat kammaren med något vidare yttrande i denna fråga, om jag icke funnit mig ha blifvit på ett oväntadt sätt missuppfattad af min ärade vän på Skånebanken, som nyss hade ordet.

Det sades nemligen af honom, att jag skulle ha yttrat, att statsutskottet stält sig afvisande mot denna sak. Och likväl har jag nyss med klara ord uttalat mitt tacksamma erkännande just till nämnda utskott, för att utskottet i detta fall velat gå längre i frikostighet än Kongl. Maj:t. Men jag vågade derjemte förut-sätta, att kammaren, som icke vore bunden af statsutskottets stundom något formalistiska uppfattning, möjligen skulle vilja — oaktadt förslaget framkommit på enskildt initiativ — gå ännu längre. Något klander har jag dermed icke rigtat mot statsutskottet och dess sätt att gå till väga.

Vidare yttrade den ärade talaren, att man i Norge visst icke från statens sida gjort så mycket för att understödja skytterörelsen som i Sverige; anslaget der vore vida mindre än hos oss. Härvid måste dock ihågkommas, att Sverige har en befolkning, som är $2\frac{1}{2}$ gång så stor som Norges, och att vi således skulle gifva 357,000 kronor eller 37,000 kronor mer, än reservanternas förutsatt, om vi i förhållande till folkmängden skulle gifva lika mycket som norrmännens för år 1898 beviljade anslag, 143,000 kronor. Så förhåller det sig med den saken.

Tillbakagången af den gamla skarpskytterörelsen åter berodde naturligen ej på det höjda anslaget till densamma — det kunde väl knappast vara talarens upprigtiga mening — utan fastmer, såsom jag redan antydt, på anledningar, som voro oberoende af Riksdagens åtgärder, men som det skulle föra mig för långt att närmare ingå på.

Hufvudfrågan är emellertid här, huruvida den af reservanternas föreslagna summan är för stor eller ej för våra nuvarande förhållanden. Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet har nyss förklarad, att han med stort nöje skall mottaga ett sådant belopp från Riksdagens sida och utfärda de ytterligare bestämmelser, som kunna vara nödiga för medlens rätta användning och redovisning. Vi veta ock, att medlen redan nu

Ang. anslag
till skarp-
skytteväsendets
och skjutskick-
lighetens be-
främjande.
(Forts.)

icke utanordnas utan vederbörlig kontroll från kronans ombud inom skytteförbundens styrelser. Några farhågor i det afseendet behöfver man alltså ej hysa.

Jag har dessutom här i min hand en promemoria från en medlem af skytteföreningarnas centralstyrelse. Deri yttras: »Det är sålunda i hög grad önskvärdt, att för skytterörelsens befrämjande måtte kunna användas i år större belopp än 160,000 kronor. Hvarje ökning mottages naturligen med tacksamhet af skyttesakens målsmän. Men helt visst vore det förmånligt, om redan i år ytterligare 40,000 kronor komme att ställas till förfogande. Då skulle det fria ammunitionsbidraget kunna ej oväsentligen ökas, samtidigt med att riksstämplingen skulle komma till utförande. För nästa år är ett ökad anslagsbehof att motse. Flerfaldiga tecken tyda på, att skytteverksamheten under detta år kommer att taga ett icke anadt omfång. För att kunna möta det väsentligen stegrade behofvet och sålunda kraftigt främja den frivilliga skyttesakens utveckling, torde ett belopp af in alles 220,000 kronor icke visa sig tillräckligt, utan ett fullständigt bifall till den af herr Wieselgren m. fl. framburna motionen vara att lifligt förorda.» Så skrifer en af skyttesakens förnämste målsmän i vårt land, major Tingsten, hvilken just är den »kompetente person», om hvilken jag nys tillät mig tala.

De instämmanden, som från olika håll af kammaren kommit mitt yrkande till del, torde ock visa, att i skilda trakter af landet förefinnes ett lifligt intresse för skyttesakens främjande. Jag tror därför, att det skulle vara i hög grad lämpligt, om Riksdagen nu ville gå de olika orternas önskningar — för att icke säga behof — på ett kraftigt sätt till mötes.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr vice talmannen framställt proposition å de framställda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 33—36.

Biföllos jemväl.

Punkten 37.

Lades till handlingarna.

Punkten 38.

Utskottets hemställan biföllos.

Punkten 39.

Lades till handlingarna.

Punkten 40.

Bifölls.

§ 2.

Justerades protokollsutdrag.

§ 3.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>E. von Krusenstjerna</i>	under 10 dagar fr. o. m. den 18 dennes,
» <i>Hj. Branting</i>	» 2 » » » 19 »
och herr <i>J. Widén</i>	» 2 » » » 19 » .

§ 4.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 2, i anledning af väckt motion med förslag till ändrad lydelse af 3 § 13:o tryckfrihetsförordningen; och

n:o 3, i anledning af väckt motion om ändring af § 17 riksdagsordningen;

statsutskottets utlåtanden:

n:o 32, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående bestridande af kostnader för åtgärder till förekommande af skogshärjning af insekten nunnan;

n:o 33, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående understöd åt arbetaren vid myntverket A. Andersson;

n:o 34, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af fyra till kronoparken Uttersberg i Vestmanlands län hörande jordområden;

n:o 35, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse åt enskilde af ett invid Storsunds jernvägsstation beläget område af kronoparken Storträskliden i Norrbottens län;

n:o 36, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra militiebostället $\frac{1}{4}$ mantal Upsala n:o 1 i Kalmar län hörande lägenhet;

n:o 37, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra militiebostället 1 mantal Alberga n:o 1 i Södermanlands län hörande utega, benämnd Fjellen;

n:o 38, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Örebro stad af mark från kronolägenheten Alnängarne i Örebro län; och

n:o 39, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af kronoängen Bjurkärret n:o 1 i Södermanlands län;

bevillningsutskottets memorial och betänkanden:

n:o 23, angående ändring af tulltaxerubriken Skyfflar, Spadar, Grepar och Högafflar;

n:o 24, i anledning af väckt motion om upphäfvande eller nedsättning af tullsatsen för garfvade (barkade), men icke färgade eller ytterligare bearbetade får- och getskinn;

n:o 25, i anledning af väckt motion om begränsning af stämpelförsäljningsmans provision; och

n:o 26, i anledning af väckta motioner angående vissa ändringar i bevillningsförordningen och instruktionen för taxeringsmyndigheterna; samt

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 8, med anledning af väckt motion om undervisning i teknisk hygien m. m. vid rikets tekniska läroverk.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 1,32 på natten.

In fidem

E. Nathorst Böös.

Tisdagen den 20 mars. Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 13 innevarande mars.

§ 2.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 16, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anslag till jordbruksdepartementet m. m.

§ 3.

Upplästes följande till kammaren ankomna två protokoll:

År 1900 den 19 mars sammanträdde kamrarnes valmän för att jemlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse dels Riksdagens fullmäktige i riksbanken efter herrar T. Liljewalch och R. Almström, hvilka voro i tur att afgå, dels suppleanter för samtliga fullmäktige i riksbanken; och befunnos, efter valens slut, hafva blifvit utsedde till

fullmäktige:

herr Almström, Robert, ledamot af Riksdagens		
Första Kammare.....	med 48 röster,	
» Liljewalch, Tom, f. d. stadsmäklare.....	» 48	»

samt till *suppleanter* för tiden från valet, till dess nytt val under år 1901 försiggått:

herr Uggla, Albert Axel, major.....	med 48 röster,	
» Walldén, Wilhelm, ledamot af Riksdagens		
Första Kammare.....	» 47	»
» Tham, Vollrath Henrik Sebastian, ledamot af		
Riksdagens Första Kammare	» 46	»

*Fr. von Strokirch.**P. Pehrson.**G. Rudebeck.**Carl Persson.*

År 1900 den 19 mars sammanträdde kamrarnes valmän för att jemlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse dels Riksdagens fullmäktige i riksgäldskontoret ej mindre för valperioden 1900—1903 efter herrar E. Sederholm och O. M. Höglund, hvilka voro i tur att afgå, än äfven för återstående delen af valperioden 1898—1901 efter herr P. Samzelius, hvilken affidit, dels suppleanter för samtliga fullmäktige i riksgäldskontoret; och befunnos efter valens slut hafva blifvit utsedde till

fullmäktige:

för valperioden 1900—1903:

herr Höglund, Otto Magnus, filosofie doktor, grosshandlare	med 48 röster,
» Sederholm, Edvard, ledamot af Riksdagens Första Kammare	» 48 » ,

för återstående delen af valperioden 1898—1901:

herr Unger, Edvin Magnus, ledamot af Riksdagens Första Kammare	» 47 » ;
--	----------

samt till *suppleanter* för tiden från valet, till dess nytt val under år 1901 försiggått:

herr Lilliesköld, Erik Wilhelm, kamrerare	med 48 röster
» Ramstedt, Reinhold Victor, grosshandlare	» 47 »
» Almqvist, Knut Fredrik Gerhard, ledamot af Riksdagens Andra Kammare	» 45 » .

Fr. von Strokirch.

P. Pehrson.

G. Rudebeck.

Carl Persson.

Och skulle Riksdagens kanslideputerade genom utdrag af protokollet om dessa val underrättas för afgifvande af förslag till såväl förordnanden för de valde och skrifvelser till Konungen med anmälan om de försiggångna valen som ock till de paragrafer, som derom borde i riksdagsbeslutet intagas.

§ 4.

Föredrogos, men blefvo åter bordlagda konstitutionsutskottets utlåtanden n:is 2 och 3, statsutskottets utlåtanden n:is 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38 och 39, bevillningsutskottets memorial och betänkanden n:is 23, 24, 25 och 26, samt Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 8.

§ 5.

Afgåfvos följande motioner, nemligen:

af herr *N. Nilsson* i Skärhus, en motion, n:o 163, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt till jagt; samt

af herr *Ernst Carlson m. fl.*, en motion, n:o 164, angående rikssymbolernas grundlagsfästande genom tillägg till § 89 rege- ringsformen.

De nu afgifna motionerna blefvo på begäran bordlagda.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes lagutskottets utlåtanden:

n:o 27, i anledning af väckta motioner angående ändringar i gällande lagstiftning om väghållningsbesvärets utgörande; och
n:o 28, i anledning af väckta motioner angående ändringar i lagstiftningen rörande inteckning.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>A. T. Carlheim Gyllensköld</i>	under 6 dagar fr. o. m. d. 24 d:s
» <i>O. Trapp</i>	» 5 » » » 20 »
och herr <i>L. Dahlstedt</i>	» 10 » » » 22 ».

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,47 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.